

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELİREN YETİŞKİNLİKTE İLİŞKİ İSTİKRARI: ANNEYE
BAĞLANMA VE BİLİŞSEL TAMAMLANMA İHTİYACININ
YORDAYICILIĞI**

AHMET KAYABAŞ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hasan ATAK

KIRIKKALE-2022

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELİREN YETİŞKİNLİKTE İLİŞKİ İSTİKRARI: ANNEYE
BAĞLANMA VE BİLİŞSEL TAMAMLANMA İHTİYACININ
YORDAYICILIĞI**

AHMET KAYABAŞ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hasan ATAK

KIRIKKALE-2022

KABUL – ONAY

Prof. Dr. Hasan ATAK danışmanlığında Ahmet KAYABAŞ tarafından hazırlanan “Beliren Yetişkinlikte İlişki İstikrarı: Anneye Bağlanma ve Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yordayıcılığı” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

04/01/2022

Prof. Dr. Hasan ATAK
(Başkan)

Prof. Dr. Ümit MORSÜN BÜL

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman BALCI

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2022

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Beliren Yetişkinlikte İlişki İstikrarı: Anneye Bağlanma ve Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yordayıcılığı” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu beyan ederim.

04/01/2022

Ahmet KAYABAŞ

ÖN SÖZ

Lisans eğitime adım attığım ilk andan beri bilime duyduğum sevgi ve başarılarıyla bana rol model olan, lisansüstü çalışma isteğimde beni cesaretlendiren sevgisini ve bilgi birikimini benimle paylaşan, bana güvenen ve benim için bu süreci keyifli hale getiren, öğrencisi olmaktan büyük mutluluk duyduğum, danışmanım, saygıdeğer hocam, Prof. Dr. Hasan ATAK'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Lisansın başından itibaren aynı sınıfı paylaştığım, evinin daimi misafiri olma şerefini kimselere bırakmadığım, birlikte çok keyifli anılara sahip olduğumuz kardeşim Uzm. Psk. Dan. Mustafa AKSU'ya bu uzun ve zorlu tez sürecinde yardımlarıyla çalışmama katkı sağladığı ve en önemlisi destekleriyle her zaman yanımda olduğu için teşekkürlerimi sunuyorum.

Yaşamımın her anında olduğu gibi öğrenim sürecimde de sevgi ve ilgisiyle her zaman yanımda olan evlatları olmaktan gurur ve mutluluk duyduğum, Babam Aydın Kayabaş'a, Annem Yasemin KAYABAŞ'a ve Ablam Gonca KAYABAŞ'a sevgi dolu emekleri için minnettarım.

Son olarak, tanıştığımız ilk günden beri bana güvenen, anlayışıyla her zaman iyi hissetmemi sağlayan, sevgisiyle kalbimi ısıtan, büyük sevgi ve aşkla bağlı olduğum kıymetli eşim Simge KAYABAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ahmet KAYABAŞ

Kırıkkale, 2022

ÖZET

BELİREN YETİŞKİNLİKTE İLİŞKİ İSTİKRARI: ANNEYE BAĞLANMA VE BİLİŞSEL TAMAMLANMA İHTİYACININ YORDAYICILIĞI

Kayabaş, Ahmet

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan ATAK

Ocak 2022, 102 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı, ilişki istikrarı ile anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini bir model bağlamında incelemektir. Ek olarak, ilişki istikrarı ve alt ölçeklerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada araştırma grubunu, %45'i erkek (n=180), %55'i (n=223) kadın olmak üzere toplam 403 birey oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “İlişki İstikrarı Ölçeği”, “Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Anne Kısa Formu” ve “Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu” kullanılmıştır. Path modeli ve t-Testi verilerin analizinde yararlanılan temel istatistiklerdir. Araştırma sonucunda, anneye bağlanmanın ($\beta = .16$, $p < .01$) ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının ($\beta = .21$, $p < .01$) ilişki istikrarı üzerinde pozitif ve düşük düzeyde yordayıcı gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. Anneye bağlanmanın ($\beta = .05$, $p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinde pozitif ve düşük düzeyde yordayıcı gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolü gözlenmektedir. Anneye bağlanmanın ($\beta = .001$, $p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinden ilişki istikrarına dolaylı etkisinin düşük ve pozitif olduğu bulgusu elde edilmiştir. Anneye bağlanmanın ($\beta = .17$, $p < .01$) toplam etkisi ilişki istikrarı ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: ilişki istikrarı, bağlanım, anneye bağlanma, bilişsel tamamlanma ihtiyacı, beliren yetişkinlik

ABSTRACT

RELATIONSHIP STABILITY IN EMERGING ADULTHOOD: THE PREDICTIONS OF MATERNAL BONDING AND NEED FOR COGNITIVE CLOSURE

Kayabaş, Ahmet

Master, Guidance and Counseling Science

Advisor: Prof. Dr. Hasan ATAĞ

January 2022, 102 pages

The main purpose of this study is to investigate the mediating effect of the need for cognitive closure in the relationship between maternal bonding and relationship stability in a context of a path model. In addition, it was examined whether the relationship stability and its subscales significantly differed according to some demographic variables. In the study in which the relational descriptive model was used, the research group consists of 403 individuals, 45% male ($n = 180$) and 55% ($n = 223$) female. “Relationship Stability Scale”, “Parental Attachment Inventory-Mother Short Form” and “Need for Completion Scale-Short Form” were used as data collection tools in the study. Path model and t-Test are the basic statistics used in data analysis. As a result of the research, it was found that maternal bonding ($\beta = .16, p < .01$) and need for cognitive closure ($\beta = .21, p < .01$) has positive and low predictive power on relationship stability. It was found that maternal bonding ($\beta = .05, p < .01$) has a positive and low level of predictive power on the need for closure. As a result of the analysis, the mediation role of the need for closure is observed. It was found that maternal bonding ($\beta = .001, p < .01$) has a low and positive indirect effect on relationship stability through the need for closure. The total effect of maternal bonding ($\beta = .17, p < .01$) has a lower effect on stability of the relationship.

Keywords: relationship stability, maternal bonding, need for cognitive closure, emerging adulthood

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖN SÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLOLAR LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR	IX
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	5
1.3. Önem	6
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar.....	8
BÖLÜM 2	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	10
2.1.1. İlişkinin Değerlendirilmesi.....	14
2.2. Bağlanım.....	19
2.2.1. George Levinger'in Uyumluluk Modeli	20
2.2.2. Johnson'un Üçlü Bağlanım Modeli.....	22
2.2.3. Rusbult'un Yatırım Modeli	23
2.3. Anneye Bağlanma	28
2.3.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı	29

2.3.2. Anneye Bağlanma ve Romantik İlişkilerin İncelendiği Araştırmalar	33
2.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı	34
2.4.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacıyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	37
BÖLÜM 3	38
3. YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Araştırma Grubu.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	42
3.3.2. İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ).....	42
3.3.3. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF).....	43
3.3.4. Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (TİÖ-KF)	44
3.4. İşlem	44
3.5. Verilerin Analizi.....	45
BÖLÜM 4	47
4. BULGULAR VE YORUM.....	47
4.1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerine İlişkin Bulgular	47
4.1.1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	47
4.1.2. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması.....	49
4.1.3. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yetişkinliğe Ulaşma Algısı Açısından Karşılaştırılması.....	51
4.1.4. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Geçmiş İlişki Sayısı Açısından Karşılaştırılması.....	52
4.1.5. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin İlişkinin Niteliği Açısından Karşılaştırılması.....	54
4.2. Path Modeline İlişkin Bulgular	56
4.3. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi	61

BÖLÜM 5	63
5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	63
5.1. İlişki İstikrarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	64
5.2. İlişki İstikrarı Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	65
5.2.1. İlişki Doyumu Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi	65
5.2.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi	67
5.2.3. İlişki Yatırımı Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi	69
5.2.4. Bağlanım Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi	70
5.3. Path Modeline İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	72
5.4. Sonuç ve Öneriler.....	74
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	88
EK- 1 Kişisel Bilgi Formu	88
EK- 2 İlişki İstikrarı Ölçeği.....	89
EK- 3 Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Anne Kısa Formu	97
EK- 4 Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu	98
EK- 5 Etik Kurul Raporu	100
EK- 6 Ölçek İzinleri.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	102

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul	17
Tablo 3. 1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	39
Tablo 3. 2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı	40
Tablo 3. 3. Araştırma Grubunun Yetişkinliğe Ulaşma Algısına Göre Dağılımı	40
Tablo 3. 4. Araştırma Grubunun İlişki Niteliğine Göre Dağılımı	41
Tablo 3. 5. Araştırma Grubunun Geçmiş İlişki Sayısına Göre Dağılımı	41
Tablo 4. 1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	48
Tablo 4. 2. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	50
Tablo 4. 3. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yetişkinliğe Ulaşma Algısına Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	51
Tablo 4. 4. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Geçmiş İlişki Sayısına Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	53
Tablo 4. 5. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin İlişkinin Niteliğine Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	55
Tablo 4. 6. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri	57
Tablo 4. 7. Modelin Path Analizi Sonuçları	59
Tablo 4. 8. Yordayıcı Değişkenlerin Yordanan Değişkenler Üzerindeki Etki Değerleri	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. 1. Hipotez Kavramsal Model.....	6
Şekil 4. 1. Model Analizi (Standardize Katsayılar).....	58

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
$\bar{X}$	Ortalama
%	Yüzde
N	Kişi Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
r	Korelasyon Katsayısı
sd	Serbestlik derecesi
SS	Standart Sapma
β	Beta Değeri
t	Varyans
χ^2	Ki-kare

Kısaltmalar	Açıklamalar
AGFI	Adjusted Goodness of Fit Index; Düzenlenmiş Uyum İyilik İndeksleri
Akt.	Aktaran
Bkz.	Bakınız
CFI	Comparative Fit Index; Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
EBE-KF	Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu
GFI	Goodness of Fit Index; Uyum İyilik İndeksi
IFI	Incremental Fit Index; Artmalı Uyum İndeksi
İİÖ	İlişki İstikrarı Ölçeği
KD	Karşılaştırma Düzeyi
KDsec	Seçenekler İçin Karşılaştırma Düzeyi
LAS	Love Attitudes Scale; Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği
LISREL	Linear Structural Relations
NFI	Normed Fit Index; Normalleştirilmiş Uyum İndeksi
Ör.	Örneğin
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation; Yaklaşım Hatalarının Ortalama Kare Kökü
SPSS	Statistical Package For The Social Sciences; Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TİÖ-KF	Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu
TLI	Tucker-Lewis Index; Tucker-Lewis İndeksi
Vd.	Ve Diğerleri

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi anlatılmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları ve bazı terimlerin araştırma içerisindeki tanımlarına yer verilmektedir.

1.1. Problem

Sosyal yaşamın bir parçası olarak, her insan, gündelik hayatın içinde farklı insanlarla çeşitli etkileşimlerde bulunmaktadır. Thibaut ve Kelley (1959: 11)'e göre herhangi bir kişilerarası ilişkinin özü etkileşimdir. Etkileşim, kişilerin birbirlerinin varlığında davranış yaydıkları, birbirleri için ürünler yarattıkları ya da birbirleriyle iletişim kurdukları anlamına gelir. Bir etkileşim örneği olarak tanımlanan her durumda, her bir kişinin eylemlerinin diğerini etkileme olasılığı vardır. İki kişi, tekrarlanan durumlarda etkileşime girdiklerinde bir ilişki kurarlar. Tekrarlanan etkileşimler düşünüldüğünde, hayatımızın önemli bir kısmını kaplayan "yakın ilişkilerin" öne çıkan bir kavram olduğu söylenebilir. Yakın ilişki, önemli bir süre boyunca devam eden güçlü, sık ve çeşitli karşılıklı bağımlılıklardan biridir. (Kelley vd., 1983: 38).

Yaşam boyu değişim ve gelişim içinde olan yakın ilişkiler; anne-baba, çocuk, arkadaşlık ve romantik ilişkileri içine alır ve bireyin hayatının önemli bir kısmını kapsar (Reis, Collins ve Berscheid, 2000: 845). Literatür incelendiğinde; ebeveyn-çocuk ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri ve ciddi aşk ilişkilerinin, yakın ilişkiler kavramının alt başlıkları olduğu görülmektedir (Prager, 1995; Kelley vd., 1983). Aşk, kişisel ilişkileri, bu ilişkilerin özel bir parçasını bazen de bireyin bir başkası için hissettiği bir duyguyu ifade etmek için kullanılmaktadır. Aşk, bağlanma, güven, yakınlık, sevgi ve saygı duygularını içeren bir kavramdır (Atak ve Taştan, 2012: 521). Romantik ilişkiler ya da aşk, arkadaşlıklar gibi, bir çiftin sadece bir üyesi tarafından tanımlanmaktan ziyade karşılıklı olarak kabul edilen sürekli gönüllü etkileşimlerdir (Collins, 2003). Aşk, içinde barındırdığı duygular ve karşılıklı bir

etkileşimin sonucu olması sebebiyle diğer ilişki türlerinden farklılaşmaktadır. Bir ilişkinin başlaması kadar sürdürülmesinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Son 40 yıldır, romantik ilişkiler alanındaki araştırmacılar dikkatlerini öncelikle ilişkiden duyulan memnuniyet ve ilişkinin sürdürülmesi olmak üzere iki geniş alana yöneltmişlerdir (Adams ve Jones, 1999: 4). Kişilerarası ilişkileri eşlerin birbirini etkilediği karşılıklı bir bağımlılık süreci olarak adlandıran Thibaut ve Kelley (1959: 22) doyum ve istikrarı, bireyin ilişkiden elde ettiği kazançları, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi adı verilen iki ölçüte göre değerlendirmesinin bir sonucu olarak açıklamışlardır. Birey beklentilerini içeren ortalama bir değer olan karşılaştırma düzeyinden daha yüksek kazançlar sağladığında ilişkisini doyum verici bulmaktadır. Bireyin olası ilişki seçeneklerini düşünerek oluşturduğu bir değer olan seçenekler için karşılaştırma düzeyinden daha yüksek kazançları, mevcut ilişkisinde sağladığında ilişkiyi sürdürmeye devam edeceğini öne sürmüşlerdir. İlişki doyum verici olduğunda ya da başka ilişki seçenekleri çekici olmadığında bağımlılık artar. İlişkinin sürdürülmesi için ön koşul, eşlerin ödülleri yine eşlerin davranışlarına bağımlı olması, yani bir karşılıklı bağımlılık koşuludur. Rusbult, Coolsen, Kirchner ve Clarke (2006: 618)'a göre artan bağımlılığın bir sonucu olarak bağlanım ortaya çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık kuramının görüşlerini ve kavramlarını temel alan bazı kuramcılar ilişki istikrarı üzerine çeşitli bağlanım modelleri geliştirdikleri görülmektedir (Goode, 1959; Levinger, 1965; Hinde, 1979; Rusbult, 1980, 1983; Johnson, 1991). Bağlanım modellerinin en önemlilerinden biri Rusbult (1980, 1983)'un yatırım modelidir. Rusbult (1991) ilişkinin devam edip etmeyeceği ile ilgili kararı etkileyen temel durumun bağlanım olduğunu ifade etmiştir. Rusbult'un görüşüyle uyumlu olarak Fehr (1988) yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan bireylerden ilişki bağlanımını en iyi ifade eden kelimeyi belirtmelerini istemiş, bireylerin çoğu bağlanımını en iyi ifade eden kelimenin ilişkiyi sürdürme kararlılığı olduğunu belirtmişlerdir (Akt., Büyükşahin, 2006: 4). Ferguson (1993)'un yaptığı çalışmada mutlu bir evliliğe sahip çiftler, evliliklerinin başarısına katkıda bulunan en önemli faktörlerden birinin bağlanım olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Adams ve Jones, 1997: 1178). Rusbult'un bağlanım modelinin karşılıklı bağımlılık kavramlarına en önemli katkısı olan, yatırım boyutu, bir ilişkiye bağlanan, ilişkinin sona ermesi durumunda değeri düşecek ya da kaybedilecek kaynakları ifade etmektedir. Bu kaynaklar arttıkça bağlanım

artmaktadır. (Fehr, 2003: 337; Rusbult, Christopher, Ximena, Kruglanski ve Torry 2011: 9). İlişki bağlanımının, çeşitli boyutların etkileşimiyle şekillenen bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu boyutlar geçmiş yaşantılardan, gözlemlenen ilişkilerden ve değerli olduğu düşünülen kaynakların ilişkiye aktarılması gibi bir dizi durumdan etkilenmektedir (Agnew, 2009: 5).

Yaşam boyu değişim ve gelişim içinde olan yakın ilişkilerden bir diğeri de ebeveynle olan ilişkilerdir. (Reis, vd., 2000: 845). Yakın ilişkilerin ilki bebek ve anne arasında gelişmektedir. Anne, bakıma muhtaç olan bebeğiyle ilgilenmekte, onun fiziksel ihtiyaçlarını gidermektedir. Bu ilk ihtiyaçlar bakım, beslenme, uyku, sevgi ve ilgidir (Avcı, 2003; Akt. Baran ve Aral 2011: 28). Bebek bu dönemde kendisine bakacak olan yetişkine tam anlamıyla bağımlıdır. Bu kişi ile kurulacak teke tek ilişki bebeğin sağlıklı gelişmesi için çok önemlidir (Baran ve Aral 2011: 209). Bebeğin annesiyle olan ilişkisini belirtmek amacıyla bağımlılık ve bağlanma kavramları kullanılmaktadır (Ainsworth, 1969: 1). Bowlby (1973) bağlanmayı (attachment) insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamıştır (Akt. Atak, 2010: 21). Bu ilk bağımlı ilişki özel bir ilişki olmasına rağmen anne ya da anne yerine geçen kimseye bağımlılık, sonraki kişilerarası ilişkilerin belirleyicisi olarak görülmüştür. Yaşamın ilk yıllarında anne ile kurulan bu bağ, çocuğun kişiliğinin önemli bir kısmını oluşturmakta ve bu özellikler hayat boyu değişime karşı bir direnç göstermektedir (Carver ve Scheier, 1998; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006: 25). Bu bağlamda anneye karşı geliştirilen bağlanmanın, duygusal ilişkilerde doyum ve istikrarı etkileyebilecek önemli bir değişken olduğu düşünülebilir. İlişki istikrarı, geçmişte geliştirilen bağlanma durumlarından etkilenebileceği gibi bir karar verme durumu olarak düşünüldüğünde, karar vermenin bilişsel süreçlerinden de etkilenebilir.

Kruglanski ve Webster (1996)'e göre tamamlanma ihtiyacı insanların sosyal çevreleri için geliştirdikleri yanıtlara etki eden bilişsel bir süreç olarak görülmektedir. Belirli bir durumla ilgili olarak belirsizlik ve karmaşa yerine açık bir bilgiye ulaşma ihtiyacı, karar verme arzusu olarak tanımlanmaktadır (Mayselless ve Kruglanski 1987, Webster ve Kruglanski 1994, 1998, Mannetti ve ark. 2002). Tamamlanma ihtiyacı yüksek bireyler, belirsiz ve düzensiz durumlardan uzak dururlar ve düzenli bir hayatı tercih ederler. Bu bireylerin bir diğer özelliği de öngörülebilirliği yüksek, her koşulda güvenilir olan, beklentilerden etkilenmeyen sağlam ve istikrarlı bilgiyi

tercih etmeleridir. Tamamlanma ihtiyacı yüksek olan bireyler kararlı olmaya duydukları ihtiyaçtan dolayı karar vermeye çok çabuk erişmeyi istemektedirler. Aynı zamanda tamamlanmanın mümkün olmadığı durumları sevimsiz olarak nitelerler ve belirsizlikten rahatsızlık duyarlar (Atak, Syed, Çok ve Tonga, 2016: 292). Bu bağlamda bilişsel tamamlanma ihtiyacının da ilişkinin kalıcılığı ve doyumunun incelenmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Romantik ilişkilerin içinde birçok özel duyguyu barındırması sebebiyle önemli olarak algılandığı ve bu duygulara ulaşmak isteyen bireylerin özellikle yetişkinliğe geçiş sürecinden itibaren ilişki arayışına girdikleri söylenebilir. Beliren yetişkinlik dönemi, sanayileşmiş toplumlarda 18-29 yaş arası bireyler için değişim ve keşiflerin yaygın olduğu, birçok farklı potansiyel geleceğin mümkün olduğu, yaşam olanaklarını araştırarak aşk, iş ve dünya görüşünde daha kalıcı seçimlere ulaştıkları kişisel özgürlük ve keşiflerin diğer zamanlardan yüksek olduğu bir dönemdir (Arnett, 2000: 469). Beliren yetişkinlerde romantik ilişkiler yaşamak kimlik keşfine giden süreçte bir gelişim görevidir. (Eryılmaz ve Ercan, 2010: 383). Gomez, Viejo ve Ortega (2019: 1)'ya göre, beliren yetişkinlik, romantik ilişkilerin gelişimde anahtar rol oynadığı hem iyi oluşun hem de olumsuz sonuçların kaynağı olabilecek bir aşamadır. Birçok seçimin temellerinin atıldığı bir dönem olan beliren yetişkinlik döneminin kalıcı seçimlerden biri olması, arzu edilen romantik ilişkilerin sağlıklı temeller üzerine inşa edilmesi için kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının, ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığını araştıran bir çalışma bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, bilişsel tamamlanma ihtiyacıyla ilgili az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, anneye bağlanma, bilişsel tamamlanma ihtiyacı ve ilişki istikrarının beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler üzerinde incelenmesi, bu üç kavramın ilişkisinin yönü ve gücü hakkında bilgi vermesinin yanında, anneye bağlanma, bilişsel tamamlanma ihtiyacı ve ilişki istikrarı çalışmalarına da katkı sağlayabilir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ilişki istikrarı ve anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı, anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının, ilişki istikrarını yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırmanın bir başka amacı ise ilişki istikrarının ve ilişki istikrarının alt boyutları olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi, yatırım ve bağlanımın; cinsiyet, ilişki niteliği, geçmiş ilişki sayısı, yaş ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

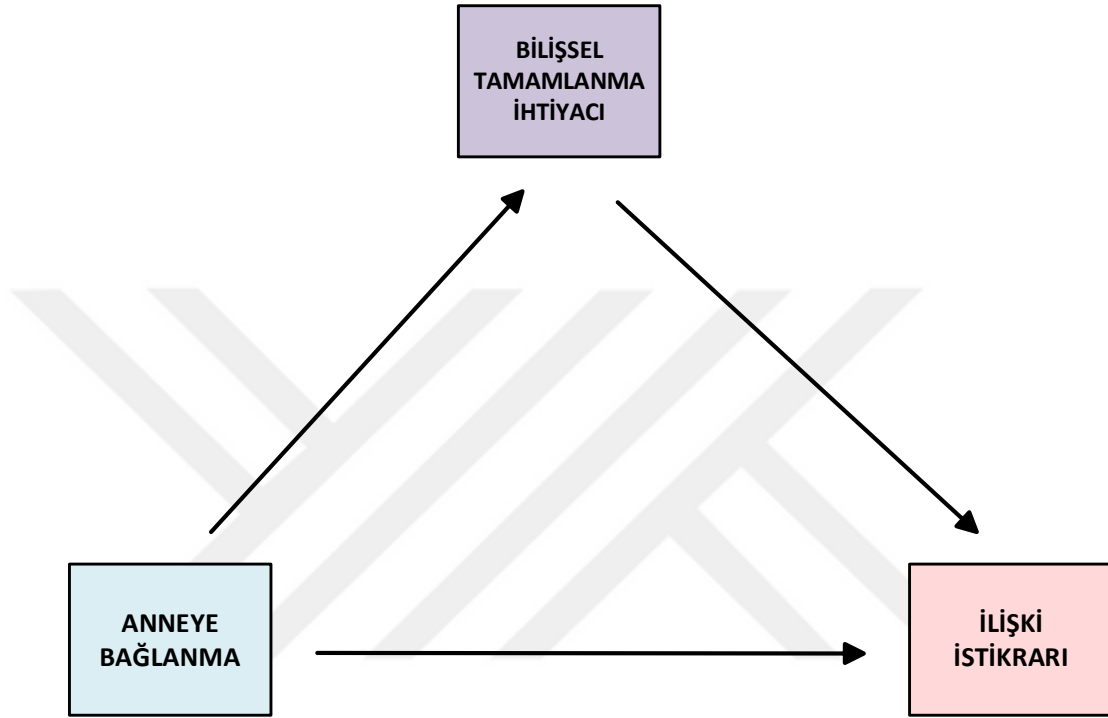
Bu amaçlara bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri cinsiyete, yaşa, ilişkinin niteliğine, geçmiş ilişki sayısına ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 2) Katılımcıların ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi, ilişki yatırımı ve ilişki bağlanımı düzeyleri; cinsiyete, yaşa, ilişkinin niteliğine, geçmiş ilişki sayısına ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 3) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri ilişki istikrarını yordamakta mıdır?
- 4) Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri ilişki istikrarını yordamakta mıdır?
- 5) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?
- 6) İlişki istikrarı ile anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?

Bu noktada, kurulan Path Modeline ilişkin hipotez modelden söz etmek, çalışmanın daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.

Hipotez Model

Hipotez modele ilişkin içsel (bağımlı) değişken ilişki istikrarıdır. Dışsal (bağımsız) değişken ise anneye bağlanmadır. Aracı (mediator) değişken ise bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır.

Şekil 1. 1. Hipotez Kavramsal Model

İlişki istikrarı ile anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracı (mediator) rolüne ilişkin bir model tanımlanması amaçlanmış ve modelin ana hatları yukarıda sunulmuştur. Hipotez modeldeki tek yönlü oklar, tek yönlü ilişkileri belirtmektedir.

1.3. Önem

Son 40 yıldır, yakın ilişkiler alanındaki araştırmacılar dikkatlerini öncelikle kişilerarası ilişkilerin doyumu ve istikrarı olmak üzere iki geniş alana yöneltmişlerdir (Adams ve Jones, 1999: 4). Evlilik mutluluğu ve istikrarı üzerine yaptıkları araştırmada Hicks ve Platt (1970), evlilik doyumu ile pozitif yönde ilişkili olan hemen hemen tüm değişkenlerin, evlilik istikrarsızlığı ve boşanma ile ters orantılı olma eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir. Mutsuz evlilikler sonlanırken mutlu

evlilikler devam etmektedir. Bu konuda yapılan önemli çalışmalardan biri Levinger (1966)'in, boşanan 600 çiftin evliliklerini sonlandırma sebeplerine ilişkin yanıtlarını incelediği çalışmadır. Genel olarak Levinger, orta sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin, boşanmayla ilgili en sık verdikleri yanıtın, eşler arasında yaşanan duygusal ve psikolojik zorluklar olduğunu belirtmiştir (Adam ve Jones, 1999: 5). Literatür incelendiğinde, üniversite ruh sağlığı birimlerine başvuran beliren yetişkinlerin en önemli başvuru sebeplerinden birinin yakın ilişkilerinde karşılaştıkları zorluklar olduğu görülmektedir (Creasey, Kershaw ve Boston, 1999). Bunun yanında ilişkinin olumlu olarak algılandığı ve mutluluğa katkısı olduğunu ortaya koyan başka araştırmalar da bulunmaktadır. Gomez ve arkadaşları (2019: 18), yaptıkları araştırmada ilişki değişkenler temelinde romantik ilişkiler ve mutluluk (well-being) ile ilgili 87 farklı çalışmayı incelemiş; istemli ya da istemsiz olarak bekar kalmanın ve ilişkinin olumsuz sonuçlarından kaçmak için bekar kalmanın mutluluğa olumlu yönde bir etkisi olmadığını, özellikle beliren yetişkinlik döneminde (emerging adulthood) romantik ilişki yaşayan bireylerin, mutluluk düzeylerinin bekar olanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Kişilerarası ilişkilerin bir boyutu olan romantik ilişkiler hayatın merkezinde algılandığında, olumlu ya da olumsuz sonuçlarının yaşam kalitesini etkileyebileceği söylenebilir. Bu bağlamda, bireylerin mutlu olmalarının, sağlıklı ve doyum verici ilişkiler kurulması ve sürdürülmesiyle mümkün olabileceği düşünülmektedir.

İlişki istikrarı ve bağlanma stilleriyle ilgili daha önce yapılmış araştırmalar bulunmasına karşın, bebeklik sürecinde bakım verene karşı geliştirilen ve sonraki kişilerarası ilişkilerin belirleyicisi olarak görülen anneye bağlanmayla ilişkisi olup olmadığının incelenmediği görülmektedir. Türkiye’de çok az çalışma bulunan, karar vermenin bilişsel süreçlerine vurgu yapan bilişsel tamamlanma ihtiyacının da ilişkiyi sürdürme kararına etkisinin olabileceği ve bu çalışmanın alana önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. İlişki istikrarının, aşk, iş ve dünya görüşü gibi önemli alanlarda kalıcı seçimlerin yaygın olduğu bir dönem olan beliren yetişkinlik döneminde incelenmesinin, bireylerin sağlıklı seçimler gerçekleştirmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

İlişki istikrarı ve doyumunun, önemini her zaman koruyan çalışma alanları olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alanyazındaki çalışmalara bakıldığında anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ile ilişki istikrarı arasındaki ilişkinin

araştırılmadığı görülmektedir. Yapılan bu araştırmanın, bahsedilen ilişkileri ortaya çıkarabileceği ve alanda çalışan psikolojik danışmanlara, diğer alan çalışanlarına ve uzmanlara, yapacakları önleme ve müdahale çalışmalarında katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Romantik ilişkiler her ne kadar yaşamın tüm dönemlerinde ortaya çıkıyor olsa da değişim ve keşiflerin yaygın olduğu, aşk, iş ve dünya görüşünde kalıcı seçimlerin olduğu bir dönem olan beliren yetişkinlik döneminin kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada ilişki istikrarı çalışması için en uygun grubun 18-29 yaş arası beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler olduğu varsayılmıştır ve araştırma grubu 18-29 yaş arası bireylerden seçilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın katılımcıları Türkiye'deki 18-29 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları çalışmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ile sınırlıdır. Araştırmada araştırmacıdan ve araştırma ortamından kaynaklanan sınırlılıklar olabilir.

1.6. Tanımlar

İlişki İstikrarı: Araştırmanın konusunu oluşturan ve araştırmanın bağımlı değişkeni olan ilişki istikrarı, ilişkiyi sürdürme kararı olarak tanımlanabilir. İlişkiiden alınan doyum, mevcut ilişkinin dışında bulunan seçeneklerin niteliği ve ilişkiye aktarılan kaynakların alacağı değerlere göre ilişki istikrarlı ya da istikrarsız olarak nitelendirilmektedir.

Anneye Bağlanma: Araştırmanın konusunu oluşturan bir diğer değişken ise anneye bağlanmadır. Bağlanma insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanmaktadır. 0-2 yaş arasında bebek ihtiyaçlarının karşılanması için annesine tam anlamıyla bağımlıdır. Anneye kurulacak ilişki bebeğin sağlıklı gelişimi için çok önemlidir. Bu ilişki süresince bebekte kendisine bakım veren kişiye karşı derin bir bağlanma duygusu

oluşmaktadır. Anneyle kurulan bu ilişki, sonraki kişilerarası ilişkilerin belirleyicisi olarak görülmektedir.

Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı: Araştırmamızın konusunu oluşturan bir diğer ve son değişken ise tamamlanma ihtiyacıdır. Tam adı bilişsel tamamlanma ihtiyacı olan bu kavram, bireyin günlük yaşamında ve karşılaştığı sorunlarda belirsizlik ve farklılık durumundan bir an önce sıyrılıp karar verme sürecine girmesine karşılık gelmektedir.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmayla ve problemle ilgili kavramsal tanımlamalara, açıklamalara ve bu konularla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Karşılıklı bağımlılık kuramı (Interdependence theory), sosyal etkileşimin şekillendirdiği kişiler arası ilişkilerin anlaşılması ve bu ilişkilerle ilgili çalışmalara kaynaklık etmesi, araştırmacılara rehber olması amacıyla, Thibaut ve Kelley (1959) tarafından yayınlanan “Grupların Sosyal Psikolojisi” (The Social Psychology of Groups) adlı kitaplarında kuramsal bir bakış açısı olarak sunulmuştur. Karşılıklı bağımlılık kuramı kavramlarını sosyoloji, sosyal öğrenme kuramı, sosyal mübadele kuramı gibi alanlarda kullanılan kavramlardan seçmiş ve yeniden düzenleyerek işlevselci bir yaklaşım getirmiştir (Thibaut ve Kelley, 1959: 1). Grupların sosyal psikolojisi kitabında, ilk önce en basit sosyal olgu olarak kabul ettikleri ikili bir ilişkinin oluşumu için gerekli koşulları ve ortaya çıkan kişilerarası ilişkileri anlamaya çalışmanın, daha geniş ve daha karmaşık sosyal ilişkilerin sorunlarını kapsayan bir bakış açısına ulaşmanın ön koşulu olduğunu belirtmişlerdir. Kitaba, ikili bir ilişki içinde olan kişilerin etkileşimleri ve sonuçlarının analiziyle başlamışlar, kişilerarası ilişkileri ve grup işleyişini iki bölüm halinde incelemişlerdir (Thibaut ve Kelley, 1959: 10). Yazarlar kuramlarından yola çıkarak 1978 yılında daha özel ve duygusal ilişkileri inceledikleri, Kişilerarası İlişkiler: Bir Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Interpersonal relations: A theory of interdependence) kitabını yayınlamışlardır (Büyükşahin, 2006: 6). Yakın duygusal ilişkilerle ilgili sorunları anlamak, çözümler üretmek için bir çerçeve sunmayı amaçlayan yazarların kullandığı kavramlar düşünüldüğünde, birkaç kuramı daha çatısı altında toplayan, Sosyal Mübadele (Social Exchange) kuramını temel aldıkları söylenebilir. Mübadele kavramıyla ifade edilmek istenenin kolay anlaşılabilmesi için, “karşılıklılık”, “değişim” ve “etkileşim” kavramlarıyla birlikte bir bütün olarak ele alınmasının yararlı olacağı söylenebilir. Yakın ilişkilerdeki sosyal değişimin, insanların davranışlarının karşılıklı bağımlılığı,

takas edilen kaynakların miktarı ve çeşitliliği, takas edilen kaynakların kalitesi, faydaların verildiği koşullar açısından diğer ilişkilerdeki sosyal değişimden farklı olduğu görülmektedir (Berg, Margaret ve Clark, 1986: 104). Sosyal mübadele kuramının çatısı altında toplanan kuramlar ortak bazı kavramlar ve sayılıtlara sahiptirler. Bu kuramlar temelde, ikili ilişki içinde bulunan kişilerin, ödül-bedel mübadelesi olarak ifade edilen iki kavram arasındaki bir denge içinde hareket ettiklerini söylemektedir. Sosyal mübadele kuramlarının bir başka sayılıtı da kişilerin, bir ilişki içindeyken olabildiğince az emek vererek, mümkün olan en büyük faydayı elde etmek amacıyla hareket ettikleridir. Bu bağlamda kişilerin ödül olarak adlandırdıkları şeyleri elde etmek için harcadıkları çabayı düşünerek, en karlı olarak değerlendirdikleri ilişkileri sürdürme eğiliminde oldukları söylenmektedir. Ödül, ekonomik ya da duygusal çıkar sağlanan bir şey olabileceği gibi, keyifli geçen bir gün, hoşça edilen bir sohbet, duyunca mutluluk veren bir çift söz gibi bireyin haz aldığı ya da doyuma ulaştığı her şey olabilir. Ödüle ulaşmak için ortaya konacak bedelse; maddi ya da duygusal olarak kayıp verilecek bir şey olabileceği gibi, para harcamak, zaman harcamak, ödüle ulaşamamak gibi bireyin davranışını engelleyen her şey olabilir. Kurama göre bireyler, bu türden bir denge içinde ödenen bedele karşılık gelen ödüle ulaşamadıklarında ilişki, sonlanmaya doğru gidebilir (Hovardaoğlu, 1995: 10). Literatür incelendiğinde, bu sayılıtlardan yola çıkan Thibaut ve Kelly (1959)'nin geliştirdiği kuramın, ikili ilişkilerin başlangıcı, gelişimi ve sona ermesine ilişkin temel oluşturan kapsamlı bir model olduğu görülmektedir (Hovardaoğlu, 1996: 12).

Thibaut ve Kelley (1959: 11)'e göre herhangi bir kişilerarası ilişkinin temeli etkileşimdir. İki kişi tekrarlanan olaylarda etkileşime girdiklerinde bir ilişki kurarlar. Etkileşim kişilerin birbirlerinin varlığında davranış yaymaları, birbirleri için ürünler yaratmaları ya da birbirleriyle iletişim kurmaları anlamına gelir. Bir etkileşim örneği olarak tanımlanabilecek her durumda, her bir kişinin eylemlerinin diğerini etkileme olasılığı vardır. Bireylerden herhangi birinin karşılıklı bir eylemde üretebileceği geniş bir olası davranış dağarcığına sahip olduğu söylenmektedir. Olası davranışlardan yalnızca bazıları seçilir ve bu davranışlar gerçekleştirilir. Bu seçicilik davranışların sonuçlarından etkilenmektedir. Bu sonuçları açıklamanın en iyi yolunun ödül (reward) ve bedel (cost) adı verilen iki kavramsal araç arasındaki

dengenin anlaşılması ile mümkün olacağı söylenmektedir (Thibaut ve Kelley, 1959: 12).

Thibaut ve Kelley (1959: 12)'e göre, kişinin mutluluk duyduğu, doyum sağladığı, keyifli olarak nitelendirdiği şeyler birer ödüldür. Bir dürtünün azaltılmasını ya da bir ihtiyacın karşılanmasını sağlayan her şey bir ödül teşkil eder. Bir başka deyişle bireylerin davranışları sonucu ulaşmayı bekledikleri hedeflerdir. Bu hedeflere ulaşırken katlanılması gereken bedellerse dengenin bir diğer ucunu temsil eder. Bedel, belirli bir eylemi gerçekleştirmenin caydırıcılığı ya da bireyin üstesinden gelmesi gereken bir engel olarak ifade edilmektedir. Eyleme eşlik eden utanç, kaygı, çelişkili durumlar, fiziksel ya da zihinsel olarak gösterilmesi gereken çaba birer bedel olarak değerlendirilmektedir. Özetlemek gerekirse etkileşim, bireyler için haz, tatmin gibi ödül (rewards) ve sıkıntı, acı, utanç gibi bedel biçimlerinde sonuçlar doğurur (Rusbult ve Buunk, 1993: 177).

Karşılıklı bağımlılık kuramında, etkileşimin yapısının inceleneceği ve sonuçlarının temsil edileceği kazanç matrisi “outcome matrix” ve dönüştürme listesi “transition list” adı verilen iki temel araç kullanılmaktadır (Kelley, 1984: 956). Kuramda kullanılan başlıca analitik teknik, iki bireyin birlikte canlandırabileceği tüm davranışlar dikkate alınarak oluşturulmuş bir matristir (Thibaut ve Kelley, 1959: 10). Matris, üst tarafı olan sütun kısmına bireylerden birinin davranışları, yan tarafı olan satır kısmına diğer bireyin davranışları not edilmek üzere ayrılmıştır. Matrisin hücre kısmında ise iki kişinin birbirinin davranışlarından etkilenen durumla ilgili kazançları gösterilmektedir. Matrisin, çok sayıda özel durumun temel özelliklerini açıklaması beklenmektedir (Kelley, 1984: 957). Bir diğer araç olan dönüştürme listesi, etkileşimdeki belirli bir nokta için, kişilerin davranış seçeneklerini, olası eylemlerini ve eylemden kaynaklanan sonuçları belirtir (Kelley, 1984: 956).

Bireyler, yalnızca birbirlerinin anlık sonuçlarını etkilemede değil, aynı zamanda gelecekteki hedef arayışlarında ve bir durumdan diğerine hareketlerinde de birbirlerine bağımlıdırlar (Rusbult ve Lange, 2003: 354). Her bireyin olası davranışlarının birbirlerinin kazançlarını nasıl etkileyeceğini, karşılıklı bağımlılığın derecesi ve türüne göre bir durumun yapısının nasıl şekilleneceğini ayırt etmek amacıyla üç farklı kontrol kaynağı tanımlanmıştır; aktör kontrolü “actor control”, eş kontrolü ya da kader kontrolü “partner control or fate control” ve ortaklaşa kontrol ya da davranış kontrolü “joint control or behavior control”. Aktör kontrolü, her bireyin

eylemlerinin kendi sonucunu etkilediğini ifade etmek için kullanılır. Eş kontrolü ya da kader kontrolü, her bireyin eylemlerinin karşındaki bireyin sonuçlarını etkilediğini ifade eder. Ortaklaşa kontrol ya da davranış kontrolü, ilişki içindeki bireylerin ortak eylemlerinin her bireyin kendi sonuçları üzerinde bir etkisi olduğunu ifade eder (Büyükşahin, 2006: 9; Lange ve Balliet, 2015: 68). Bu bağlamda, bireylerin tek başlarına ya da ortaklaşa gerçekleştirdikleri eylemlerin, kendilerinin ya da karşılarındaki kişinin sonuçları üzerinde önemli bir güce sahip olduğu düşünülebilir.

Thibaut ve Kelley (1959: 124) güç ve bağımlılık ilişkisi üzerinde durmuşlar ve bireyin bir başkası üzerindeki gücünün, diğer kişinin bireye ne derece bağımlı olduğuyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. A kişisi davranışını değiştirerek, B kişinin sonuçlarının niteliğini etkileyebileceği ölçüde B üzerinde güce sahiptir. Kader kontrolü ve davranış kontrolü olmak üzere iki temel güç türü vardır. Bu temel güç türlerini ayırmak için; B'nin karşı güç kullanmadan, A'nın neden olduğu sonuçlarındaki farklılıkları ne dereceye kadar taşıyabildiğine dikkat etmek gerekir. A, B üzerinde kader kontrolüne sahip olduğunda, B'nin sonuçlarını, ondan bağımsız olarak etkileyebilir, bu durum B'ye ait belirli bir sınıra kadar devam edebilmektedir. A davranış kontrolüne sahip olduğunda, B kendi davranışını A'nın davranışına uyumlu hale getirebilir, böylelikle B'nin kendi davranışlarının sonuçlarındaki farklılıkları azaltması mümkün olur. Birbirlerinin sonuçlarını etkileme yeteneği, değerlerde ve tutumlarda karşılıklı değişiklikler üretmek için bir temel sağlar. Bu durum, karşılıklı bağımlılığın belirgin şekilde yüksek olduğu çiftlerde büyük önem taşır. Değerler karşılıklı etki yoluyla birleştikçe, kişiler arası çatışmaların ve yüksek bedel gerektiren davranışların azalması nedeniyle ilişki, daha doyum verici hale gelme eğiliminde olmaktadır (Thibaut ve Kelley, 1959: 125).

Karşılıklı bağımlılık kuramına göre, etkileşim durumlarının niteliğinin belirlenmesinde kapsamlı bir sınıflandırmanın yapılmasını sağlayan dört boyut bulunmaktadır: Bağımlılığın derecesi “degree of dependence”, bağımlılığın karşılıklılığı “mutuality of dependence”, kazançların uygunluğu “correspondence of outcomes”, bağımlılığın temeli “basis of dependence” (Kelley ve Thibaut, 1978; Akt., Lange ve Balliet, 2015: 76). Bu boyutlardan ilki olan bağımlılığın derecesi, bireyin iyi olma durumunun, diğer bireyin davranışına ne derece bağlı olduğuyla ya da bireyin elde edebilme ihtimali olan başka ilişki seçeneklerini düşündüğünde kendi ilişkisinin daha kazançlı olduğuna dair inancıyla ifade edilebilir. Bağımlılığın

karşılıklılığı, bireylerin hedefledikleri sonuçlara ulaşmak amacıyla birbirlerine aynı ölçüde bağımlı olmalarıdır. Kazançların uygunluğu ile ifade edilmek istenen, bireylerin aynı durumu değerlendirirken verdikleri tepkilerin niteliğinin benzer olmasıdır. Bir olay hakkında bireylerin her ikisinin de bir durumu yararlı ya da zararlı olarak, birbirlerine benzer şekilde değerlendirmesidir. Son boyut olan bağımlılığın temelleriyse, bireylerin bağımlılık geliştirme sürecinin, eşin eylemlerinin ya da ortaklaşa eylemlerin hangisinden etkilendiğini ifade etmek için kullanılır (Kelley ve Thibaut, 1978; Akt., Büyükşahin, 2006: 12).

Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık kuramıyla ilgili bu kısma kadar anlatılanları kısaca özetlemek gerekirse; etkileşim, bireylerin eylemlerinin ödül – bedel dengesi içinde hareket etmesi, karşılıklı etkileşimin sonuçları ya da kazançları, bireylerin birbirlerinin davranışlarını etkileyen süreçlerini açıklayan kontrol kaynakları, bireylerin birbirlerinin sonuçları üzerindeki güçleri ve etkileşimin niteliğini belirlemeyi sağlayan boyutlar olmak üzere bir çok kavrama açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Thibaut ve Kelley'e göre etkileşim içinde bulunan bireyler ilişkiyi değerlendirirken, karşılaştırma düzeyi (KD) “comparision level” ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi (KDseç) “comparision level for alternatives” olarak adlandırılan iki farklı ölçüte göre hareket ederler.

2.1.1. İlişkinin Değerlendirilmesi

Thibaut ve Kelley, karşılıklı bağımlılık kuramlarında bireylerin bir ilişki içinde nasıl hareket ettiklerini değerlendirmek için ödül ve bedel dengesi içinde hareket eden karşılıklı bir etkileşim sürecinden bahsetmiştir. Tüm olası çiftler etkileşime girmese de etkileşime giren çiftlerin davranışları gözlemlendiğinde çiftlerin yapabildikleri birçok davranıştan yalnızca belirli bir kısmını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu seçiciliğin sebebi ikili ilişki içinde, çeşitli etkileşimlerin bireyler için farklı “kazançlar” oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Etkileşimde gözlemlenen seçicilik, daha doyum verici etkileşimlerin tekrarlanma ve daha az doyum verici olanların ortadan kalkma eğilimini yansıtır (Thibaut ve Kelley, 1959: 12). Etkileşimde kazançların “outcomes”, ödül ve bedel dengesiyle değerlendirilmesi gibi, ilişkinin kendisinin de çeşitli ölçütlerle değerlendirildiği söylenebilir. Bireyler her zaman daha yüksek kazançları daha düşük kazançlara tercih etme eğiliminde

olsalar da bir ilişkiyi değerlendirirken belirli kazanç seviyeleri, bir çeşit sıfır ya da nötr noktası oluşturmaları açısından özel bir öneme sahiptir (Thibaut ve Kelley, 1959: 97). Bir ilişkinin örneklenmiş ve beklenen sonuçlarının yeterliliğini değerlendirirken, bir çiftin üyeleri sonuçların kabul edilebilirliği için bir tür standarda ya da kriterlere ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir değerlendirme için en az iki önemli standart türü belirlenmiştir (Thibaut ve Kelley, 1959: 21). Karşılıklı bağımlılık kuramı bireylerin, ilişkiyi doyum ve bağımlılık açısından değerlendirirken, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi adı verilen iki ölçüt kullandığını belirtmektedir (Hovardaoğlu, 1996: 13).

Karşılaştırma Düzeyi (KD): İlişki içindeki bireylerin, ilişkinin çekiciliğini ve ne kadar doyum verici olduğunu değerlendirirken kullandıkları standart ya da ölçüttür. Bir başka deyişle karşılaştırma düzeyi, kişinin belirli bir ilişkinin ödülleri ve bedellerini değerlendirirken aslında neyi hak ettiğini düşünerek karar vermesini sağlayan bir ölçüttür. Birey mevcut ilişkisini değerlendirirken ilişkiden elde ettiği kazançlar, bireyin karşılaştırma düzeyinin üzerindeyse ilişki doyum verici, karşılaştırma düzeyinin altındaysa doyumsuz olarak nitelendirilmektedir (Thibaut ve Kelley, 1959: 21).

Karşılaştırma düzeyi bireyin doğrudan deneyimlediği yaşantılarından ya da gözlemlerinden etkilenen bir yapıdır. Bilinen tüm kazançlardan oluşan karşılaştırma düzeyi kazançların ağırlıklı ortalamasını temsil eden bir model olarak nitelendirilmektedir. Yeni deneyimlenen kazançlar, ulaşılamayan ilişkiler ve etkileşimlerin karşılaştırma düzeyini temsil eden ortalama değere etkisi çok düşük seviyededir (Thibaut ve Kelley, 1959: 21). Karşılıklı bağımlılık kuramına göre, karşılaştırma düzeyi bireyin ilişkiyi doyum verici olarak algıladığı durumlarda yükselme eğilimindedir (Hovardaoğlu, 1996: 13). Başka bir deyişle, kişi şu anda deneyimlenen seviyelere uyum sağlama eğilimindedir. İlişkiden alınan doyum artmaya başladıkça, karşılaştırma düzeyinin ortalama değerini yukarı yönde güncellemesi sebebiyle bir zamanlar sonuçlar ya da kazançlar için özlem duyulan kişi çekiciliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlar. İlişkiden alınan doyum azalmaya başladıkça, karşılaştırma düzeyinin ortalama değerini aşağı yönde yeniden düzenlemesiyle beraber ilişkideki bireylerin hayal kırıklığı yavaş yavaş ortadan kalkar ve bir zamanlar korkunç olarak nitelenen sonuçlar ya da kazançlar kabul edilir hale gelmeye başlar (Thibaut ve Kelley, 1959: 98).

Seçenekler İçin Karşılaştırma Düzeyi (KDseç): Bireylerin, olası seçenekler ya da fırsatlar düşünüldüğünde kabul edebileceği en düşük kazanç ya da sonuç düzeyi olarak tanımlanmaktadır. İlişki içindeki bireylerin ilişkiyi sürdürmek ya da bitirmek için karar verirken kullandıkları standart ya da ölçüttür. Birey mevcut ilişkisini değerlendirirken ilişkiden elde ettiği kazanç ya da sonuçlar, bireyin KDseç'inin üzerinde olduğunda ilişkiyi sürdürme, KDseç'inin altında olduğundaysa ilişkiyi sonlandırma eğilimindedir. KDseç'in yüksekliği, bireyin mevcut olası seçeneklerinin en iyisinin kalitesine, seçenek olabilecek bir ilişkide yaşanabilme ihtimali olan ödül-bedel dengesinin en kazançlı görünene bağlıdır. Olası seçenekler için ulaşılması mümkün olmayan yüksek kazançların KDseç'i temsil eden değere etkisi çok düşük seviyededir (Thibaut ve Kelley, 1959: 22).

Seçenekler için karşılaştırma düzeyinin gelişimine katkı sağlayan mevcut ilişkinin karşılaştırıldığı olası seçenekler; başkaca ikili ilişkileri ya da hiçbir ikili ilişki geliştirmeme durumunu, başka bir deyişle birliktelik ya da yalnızlık seçeneklerini de içermektedir. Belirli bir ikilinin, diğer ilişkilerdeki olası seçeneklerden daha iyi ödül ve bedel değerlerini elde etmesi iki üyenin de çıkarlarının uyduğu bir denge içinde, birbirlerinin kazançlarına katkıda bulunmalarıyla mümkündür. Kısacası, ilişkinin sürdürülmesi için ön koşul, birbirlerinin ödüllерinin yine birbirlerinin davranışlarına bağımlı olması, yani bir karşılıklı bağımlılık koşuludur (Thibaut ve Kelley: 22).

Karşılaştırma düzeyi ilişkinin doyumunu, seçenekler için karşılaştırma düzeyiyse ilişkinin sürdürülme kararını etkileyen iki farklı ölçüttür. Bireyin kazançlarının KDseç'in üzerinde olma derecesi, olumlu sonuçlar için ikiliye ne kadar bağılı olduğunu belirler. Herhangi bir ilişkide kişinin kazançları KDseç'in üzerinde yer almalıdır. Kazancın KDseç'ten yüksek ancak KD'den düşük olduğu durumlar da olabilir. Bu durumlar çerçevesinde, kişinin doyum verici bulmadığı bir ilişkiyi sürdürdüğü koşullarında olabileceği görülmektedir.

KD'nin aldığı değerin kazançlar ve KDseç'e göre karşılaştırması yapılarak ilişkinin durumu hakkında bazı çıkarımlar da bulunulabilmektedir. İlk olarak her ikisinin de altında olabilir. Bu durumda, bireyin kazançları yüksek olduğundan ilişkiyi doyum verici bulurken, düşük bir bağımlılık geliştirecektir. İkinci durumda kazançlardan düşük ancak KDseç'ten yüksek olabilir. Bu durumda, bireyin kazançları yine yüksek görüldüğünden ilişkiyi doyum verici bulacak, aynı zamanda

KDseç kazançların çok altında görüneceğinden, doyumdan da yüksek derecede bir bağımlılık geliştirecektir. Son olarak her ikisinin de üstünde olabilir. Böyle bir ilişki karşılıklı bağımlılık kuramına göre, gönüllü olmayan ilişkiler sınıfında değerlendirilmiştir (Thibaut ve Kelley, 1959: 23).

Karşılıklı bağımlılık kuramına göre bireyin ilişkisinden elde ettiği kazancın, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyiyle olan durumunun ilişkiyi doyum verici ya da istikrarlı olarak algılamaya olan etkisi, araştırmacıların ilgisini çekmiş ve bu konuda ülkemizde de çalışmalar yürütülmüştür. Hovardaoğlu (1996: 14)'nin aktardığına göre, Thibaut ve Kelley (1959) ve Swensen Jr. (1973) bireyin kazancının, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyiyle ilişkisinin dört koşul altında toplanabileceğini belirtmişlerdir. Hovardaoğlu (1996: 12), evli ve bekarlarla yürüttüğü çalışmasında, kuramda bahsedilen dört koşul çerçevesinde katılımcıların doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algılarını incelemiştir. Çalışmasında doyum ve istikrarı etkileyen koşulları Tablo 2.1.'deki gibi ifade etmiştir.

Tablo 2. 1. Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul

İstikrarlı İlişki	
Doyum Yüksek	$\text{Kazanç} = \text{Karşılaştırma düzeyi} > \text{Seçenekler için karşılaştırma düzeyi}$
Doyum Düşük	$\text{Kazanç} < \text{Karşılaştırma düzeyi} > \text{Seçenekler için karşılaştırma düzeyi}$
İstikrarsız İlişki	
Doyum Yüksek	$\text{Kazanç} = \text{Karşılaştırma düzeyi} < \text{Seçenekler için karşılaştırma düzeyi}$
Doyum Düşük	$\text{Kazanç} < \text{Karşılaştırma düzeyi} < \text{Seçenekler için karşılaştırma düzeyi}$

Hovardaoğlu (1996: 16), bireysel olarak uygulamalar yaptığı çalışmasında tabloda belirtilen her bir koşulu temsil eden olasılıklı öyküleri katılımcılarla paylaşmış ve katılımcıların kuramda ortaya çıkan sonuçları destekler biçimde değerlendirmelerde buldukları sonucuna varmıştır. Buna göre kazanç,

karşılaştırma düzeyine uygun, seçenekler için karşılaştırma düzeyinden yüksek olduğunda ilişki, doyum verici, istikrarlı, yüksek bağlılığa sahip ve mutluluk verici bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. Kazanç hem karşılaştırma düzeyi hem de seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında olduğunda ilişki, doyumsuz, istikrarsız, düşük bağlılığa sahip ve mutsuz bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık kazanç, karşılaştırma düzeyine uygun seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında olduğundaysa ilişki, doyum verici bulunmakta ancak istikrarsız bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. Kazanç, karşılaştırma düzeyinin altında, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üzerinde olduğunda ilişki doyumsuz olarak algılanmakta, istikrar açısından bakıldığında nispeten istikrarsız olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışmada ilişkinin sürekliliği ile sadakatin birbirinin yerine kullanılan kavramlar olduğu ve ilişkiye olan sadakatin derecesinin, ilişkinin süresine göre belirlendiği çıkarımında bulunulmuştur (Hovardağlı, 1996: 20).

Mutluluk ile koşulların ilişkisi açısından bakıldığında, istikrarlı ve doyum verici ilişkiler en fazla, istikrarsız ve doyumsuz ilişkiler en az mutluluk verici olarak değerlendirilirken, istikrarsız ve doyum yüksek ilişkilerin, istikrarlı fakat doyum düşük ilişkilere göre daha mutluluk verici olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun kazançla, seçenekler için karşılaştırma düzeyi arasındaki farklılıktan kaynaklandığı çıkarımında bulunulmuştur. Ayrıca evli ve bekar katılımcılar açısından bakıldığında, evli katılımcıların bekar olan katılımcılara göre doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüş, bu durumun evli katılımcıların karşılaştırma düzeylerinin, bekar katılımcıların karşılaştırma düzeylerinden daha düşük olmasından kaynaklanabileceği çıkarımı yapılmıştır (Hovardağlı, 1996: 21).

Thibaut ve Kelley (1959) karşılıklı bağımlılık kuramıyla, ilişkilerle ilgili yapılan çalışmalara kuramsal bir çerçeve sağlamışlar, aynı zamanda ikili ilişkilerin doğasını bir ilişkinin başlangıcından sonlanmasına kadar ne gibi süreçler etrafında hareket ettiğini açıklamaya çalışmışlardır.

2.2. Bağlanım

Son 40 yıldır, yakın ilişkiler alanındaki araştırmacılar dikkatlerini öncelikle kişilerarası ilişkilerin niteliği ya da doyumunu ve istikrarı olmak üzere iki geniş alana yöneltmişlerdir (Adams ve Jones, 1999: 4). Bağlanım uzun zamandır yakın kişisel ilişkilerin gelişmesinde ve istikrarında önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Adam ve Jones, 1997: 1177). Bağlanımın kuramsal incelemelerinin çoğu 1965 yılından sonra ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili deneysel çalışmalarda 1980'den sonra yayınlanmıştır (Adam ve Jones, 1999: 3).

Bağlanımla ilgili literatür incelendiğinde birçok farklı tanımlama yapıldığı ve karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Rusbult vd. (2011: 10)'ne göre bağlanım, ilişkilerdeki günlük davranışları doğrudan etkileyen, doyumun, seçeneklerin ve yatırımların davranış üzerindeki etkilerine aracılık eden psikolojik bir durumdur. Rusbult, vd. (2006: 618) bağlanımın, artan bağımlılığın bir sonucu olarak ortaya çıktığını öne sürerek karşılıklı bağımlılık kuramıyla olan ilişkisine atıfta bulunur. Drigotas, Rusbult ve Verette (1999: 391) bağlanımı açıklarken bağımlılık ile arasında bulunan iki önemli ayrıma değinmiştir. Birincisi, bağımlılık, bireyin bir ilişkiye ne kadar ihtiyaç duyduğunu açıklayan yapısal bir özelliktir, oysa bağlanım, bağımlı bireylerin günlük olarak deneyimledikleri öznel durumdur. İkincisi, insanlar bağlanım duygularının farkında olma eğilimindeyken, bağımlılıklarının farkında olabilir ya da olmayabilirler. İlişkilerdeki günlük davranışı etkileyen, bağımlılıktan ziyade öznel bağlanımdır. Rusbult ve Buunk (1993: 175)'a göre öznel bağlanım, bireyin eşine olan bağımlılığının doğasını özetler ve bir ilişkiye yönelik geniş, uzun vadeli yönelimi temsil eder. Bağlanım en basit anlamda, bir kişinin belirli bir eylem tarzını süresiz olarak sürdürme niyetinde olduğu bir niyetlilik hali olarak ifade edilmiştir (Adams ve Jones, 1997: 1193). Bir başka deyişle bağlanım, eylem çizgisinde devam etme niyeti ya da belirli bir kişiyle bir ilişkiyi sürdürme niyeti olarak görülmektedir (Agnew, 2009: 1).

Rusbult (1991) ilişkinin devam edip etmeyeceği ile ilgili kararı etkileyen temel durumun bağlanım olduğunu ifade etmiştir. Rusbult'un görüşüyle uyumlu olarak Fehr (1988; Akt., Etherton ve Beach, 1999) yaptığı araştırmada, çalışmaya katılan bireylerden ilişki bağlanımını en iyi ifade eden kelimeyi belirtmelerini istemiş, bireylerin çoğu bağlanımı en iyi ifade eden kelimenin ilişkiyi sürdürme kararlılığı olduğunu belirtmişlerdir (Akt., Büyükşahin, 2006: 4). Ferguson (1993)'un

yaptığı araştırmada mutlu bir evliliğe sahip çiftler, evliliklerinin başarısına katkıda bulunan en önemli faktörlerden birinin bağlanım olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Adam ve Jones, 1997: 1178). Bu bağlamda bireylerin mutluluğu yakalamanın bir yolu olarak gördükleri romantik ilişkilerin, başarısında ve sürdürülmesinde bağlanımın ne derece önemli olduğu görülmektedir.

Romantik ilişkilere bağlanım ya da ilişki istikrarı ile ilgili yapılan çalışmaların yaygınlaşmasıyla birlikte, araştırmacılar bağlanımı açıklayabilmek için farklı modeller ya da sınıflandırmalar oluşturmuşlardır (Goode, 1959; Levinger, 1965; Hinde, 1979; Rusbult, 1980, 1983; Johnson, 1991). Bu çalışmalarda bireylerin, ilişkilerine bağlı olmalarının nedenleriyle ve bağlanımın hangi durumlarda azalıp hangi durumlarda arttığıyla ilgili açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Modellerin ortak bir ifadesi ilişkinin sürdürülmesinde, bağlanım düzeyinin önemli bir rolü olduğudur.

Mevcut ilişki bağlanımı modellerinden, George Levinger (1965)'in uyumluluk modeli “cohesiveness model”, Michael Johnson (1991)'in üçlü modeli “tripartite model” ve Caryl Rusbult (1980,1983)'un yatırım modeli “investment model” öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar genellikle farklı olsalar da ilişkilerin bireyi ilişkiyi sürdürmeye çeken ya da ilişkiyi bitirmesine engel olan sebeplerle sürdüğü fikri de dahil olmak üzere bazı ortak görüşleri paylaşırlar (Agnew, 2009: 2).

2.2.1. George Levinger'in Uyumluluk Modeli

Levinger (1965: 27), makalesinde evlilikte istikrar ve ayrılmanın belirleyicilerini bütünleştirmek için temel bir çerçeve sunmuştur. İlişkisel bağlılığın öncüsü sayılan uyumluluk modeli, evlilikte bağlanıma karşı çözülme konusu üzerine ulaşılan, çeşitli deneysel bulgulardaki benzerlikleri açıklayacak soyut ilkeleri tanımlamaya çalışmıştır. Levinger'in modeli kısmen Kurt Lewin (1951)'in alan kuramına dayanmaktadır (Rusbult vd., 2006: 616).

Alan kuramı, bireyler arasında var olan ve onları çevreleyen, bireyleri birbirine bağlayan ve birbirinden ayıran “itici” ve “kısıtlayıcı” güçlerden bahsetmiştir (Agnew ve Vanderdrift, 2018: 438; Levinger, 1965: 27). Uyumluluk modeli de alan kuramına benzer olarak ilişki bağlanımını belirlemede çekim kaynakları ve engelleyici kaynaklar olmak üzere iki sosyal gücün varlığından bahsetmektedir

(Levinger, 1965: 27). İlişki istikrarının, ilişkiye olan çekiciliğin gücüne ve eşlerin ilişkiyi terk etmesini önleyen engellerin gücüne bağlı olduğunu belirtmektedir (Fehr, 2003: 337). Uyumluluk modelinin çekim kaynakları, alan kuramının bir kişiyi olumlu algılanan bir nesneye doğru yaklaştırdığı ya da olumsuz algılanan bir nesneden uzaklaştırdığı belirtilen "itici güçler" kavramına karşılık gelmektedir. Uyumluluk modelinin engelleyici kaynaklarıysa, alan kuramında yönelimi önlemek için çalıştığı belirtilen "kısıtlayıcı güçler kavramına karşılık gelmekte ve kişinin herhangi bir özel ilişki ya da durumu terk etmesini önlemektedir. Çeşitli bulguları bu iki sosyal gücün herhangi birinde sınıflandırmak mümkündür. Örneğin hem gelir düzeyi farklılıklarının hem de akrabalık ilişkisinin etkilerine ilişkin bulgular farklı görümler de mantıksal olarak aynı şema içine yerleştirilebilmektedirler (Levinger, 1965: 27).

Levinger, vurguladığı iki sosyal güçten biri olan çekim kaynaklarının da kendi içinde mevcut çekim kaynakları ve alternatif çekim kaynakları olarak ikiye ayrıldığından bahsetmiştir. Mevcut çekim kaynakları kavramıyla, bireylerin ilişkiye bağlanımını arttırmaya hizmet eden güçler, alternatif çekim kaynakları kavramıylaysa bireylerin ilişkiye bağlanımını azaltmaya hizmet eden güçler anlatılmaktadır (Rusbult vd., 2006: 616). Çekim güçleri; aşk, statü, para, ihtiyaçların karşılanması ve diğer arzu edilen kaynaklar gibi bir ilişkide bulunmaktan kaynaklanan olumlu sonuçlara dayanır (Agnew ve Vanderdrift, 2018: 438).

Levinger, mevcut çekim kaynaklarının üç kategorisini tanımlamıştır; ekonomik gelir ve bir eve sahip olmak gibi maddi çekicilikler, eğitim başarısı ya da kariyer durumu gibi sembolik çekicilikler ile arkadaşlık ve cinsel tatmin gibi duygusal çekicilikler. Mevcut çekim kaynakları azaldığında ya da ortadan kalktığında bile, engelleyici kaynaklar ilişkiyi sona erdirme kararında caydırıcı olarak hizmet ederek mevcut ilişkinin sürdürülme olasılığını etkiler (Rusbult vd., 2006: 617). Levinger, mevcut çekim kaynaklarına benzer olarak üç engel kategorisi tanımlamıştır; bakmakla yükümlü olunan çocukları ya da evlilik bağına içeren yükümlülük duyguları, evliliğin sürdürülmesi gerekliliğine vurgu yapan dini inançları içeren ahlaki reçeteler, evliliği bitirmenin ekonomik ve yasal maliyetlerini, ortak bir sosyal ağ içinde bulunmayı ve boşanma damgasını içeren dış baskılar (Fehr, 2003: 337). Levinger (1965: 28)'e göre mevcut çekim kaynakları ve engelleyici

kaynaklar yüksek olduğunda, alternatif çekim kaynaklarıysa düşük olduğunda ilişkinin sürdürülmesine olumlu anlamda katkı sağlamaktadırlar.

Uyumluluk modeline bağlanım literatüründe sıkça atıfta bulunulsa da hak ettiği önemi görmemiştir. Bunun bir nedeni, Levinger' in bu yapıları ölçmek için ölçekler geliştirmemiş olmasının, deneysel araştırma yapmayı zorlaştırması olabilir (Fehr, 2003: 337).

2.2.2. Johnson'un Üçlü Bağlanım Modeli

Michael Johnson (1973, 1991) tarafından geliştirilen üçlü model, sembolik etkileşimci yönelime dayanmaktadır (Alexander ve Wiley, 1981; Mead, 1934; Akt., Rusbult vd., 2006: 619). Johnson'ın üçlü çerçevesi, bağlılığı tek boyutlu değil çok boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırması sebebiyle Levinger ve Rusbult'un modellerinden ayrılmaktadır (Agnew, 2009: 6).

Johnson (1973,1991)'a göre kişisel, ahlaki ve yapısal olmak üzere üç bağlanım türü bulunmaktadır. Kişisel bağlanım, bir ilişkiyi sürdürmeyi isteme; ahlaki bağlanım, bir ilişkiyi sürdürme yükümlülüğü hissetme ve yapısal bağlanım, bir ilişkinin sürdürülmesi gerektiği duygusu olarak tanımlanmaktadır (Rusbult vd., 2006: 619). Bu kavramların Levinger'in ortaya attığı kavramlarla kısmen örtüştüğü söylenebilir. Sırasıyla kişisel bağlanım kavramı Levinger'in çekim kaynaklarına, ahlaki ve yapısal bağlanımsa Levinger'in ilişkideki engel kaynakları olarak belirttiği ahlaki reçeteler ve dış baskılar kavramlarına karşılık gelmektedir (Fehr, 2003: 337).

Üçlü modelin üzerinde durduğu bağlanım türleri de kendi içinde farklı bileşenleri barındırmaktadır. Kişisel bağlanım kendi içinde üç bileşeni bulundurmaktadır: kişinin partnerini çekici bulması, ilişkiyi çekici bulması ve kişinin ilişki kimliği ya da kişinin ilişkiyi kendi benlik kavramının bir parçası olarak görme derecesi (Agnew, 2009: 7). Bir diğer bağlanım türü olan ahlaki bağlanım da üç bileşenden oluşmaktadır: kişinin eşinden boşanmama konusunda hissettiği ahlaki yükümlülük duygusu, eşe karşı hissedilen kişisel sorumluluk duygusu ve kişinin genel değerleriyle belirli inançlarındaki tutarlılığı sürdürme ihtiyacı. Son olarak yapısal bağlanımsa kendi içinde dört bileşeni barındırmaktadır: mevcut ilişkiye olası alternatifler, ilişkiyi sürdürmeye yönelik algılanan sosyal baskı, mülkleri bölmek ya da boşanma işlemlerini de içine alan ilişkiyi sonlandırmanın algılanan zorluğu ve

ilişkide zaman ve kaynakların boşa harcandığını hissetmekten kaçınma arzusunu da içeren geri alınması mümkün olmayan yatırımlar (Rusbult vd., 2006: 619). Bu üç farklı bağlanım türü de farklı öznel deneyimleri içermektedir. Her tür ya kişinin içinden kaynaklanmakta ya da kişiye dışarıdan dayatılmaktadır. Bağlanım türleri seçim ya da kısıtlamaları da içine alan bir yapıdır (Agnew, 2009: 7). Kişisel bağlanım bireyin içinden gelen isteklere dayanan, özgürce seçilmiş kararları içerirken, ahlaki bağlanım da aynı şekilde bireyin içsel inançlarına dayanmasına rağmen daha çok kısıtlayıcı kararları içermektedir. Yapısal bağlanım bireyin dışında gelişen durumlara bağlı olması sebebiyle kısıtlayıcı kararları içermektedir (Rusbult vd., 2006: 619).

Üçlü modele göre birey ilişkisinde güçlü bir kişisel ve ahlaki bağlanım yaşadığında ilişkiyi sürdürmek için yapısal bağlanıma ihtiyaç duymamaktadır. Aksine, birey düşük kişisel ya da ahlaki bağlanıma sahip olduğundaysa güçlü yapısal bağlanım, ilişkinin sürdürülmesinde daha önemli hale gelmektedir (Agnew, 2009: 7). Johnson'ın modeli, bireylerin ilişkiyi sürdürmesine yön veren iç ve dış kısıtlamalar arasındaki ayrımın vurgulanması açısından önemlidir. Levinger' in modelinde olduğu gibi, Johnson'ın modeline ilişkin deneysel araştırmalar da bu bağlanım türlerini ölçmek için standart ölçeklerin bulunmaması nedeniyle yapılamamaktadır. Son zamanlarda Johnson, Caughlin ve Huston (1999), bu yapıların tek maddeli ölçümlerini geliştirerek bu durumu düzeltmek için adımlar atmışlardır (Akt., Fehr, 2003: 338).

2.2.3. Rusbult'un Yatırım Modeli

Rusbult (1980,1983)'un yatırım modeli “the investment model”, Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık kuramına dayanan önemli bir bağlanım modelidir. Yatırım modelinin geliştirilmesi sürecinde temel amaç sosyal psikolojiyi, yakın kişilerarası ilişkilerde kalıcılığı tahmin etmede yalnızca olumlu etkiye odaklanmanın ötesine taşımaktır. Yatırım modelinin, hem arkadaşlıklar, romantik ilişkiler ve rahatsız edici ilişkiler gibi kişilerarası, hem de kişilerarası olmayan; iş, spor katılımı, kamu politikalarına destek, hedeflere yönelim dahil olmak üzere bir dizi bağlanım hedefine dikkate değer ölçüde genelleştirilebilir olduğu belirtilmektedir. Yatırım modeli, birine ya da bir şeye bağlı olma durumunu tahmin etmek ve bağlanımın

altında yatan nedenleri anlamak için yararlı bir çerçeve sağlamaktadır (Rusbult, vd., 2011: 2).

Yatırım modeli ilişkiyi sürdürme ya da ayrılma kararlarını tahmin etmek ve anlamak için kilit bir kavram olarak bağlanımın önemine vurgu yapmaktadır (Rhatigan, Axsom, 2006: 154). Rusbult (1980, 1983)'un bağlanım kavramı, temellerini aldığı Thibaut ve Kelley (1959)'nin kuramının karşılıklı bağımlılık kavramıyla benzer görünse de bulunun bazı farklılıkların belirginleştirilmesinin modelin temelini oluşturan bağlanımın anlaşılmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, karşılıklı bağımlılık kuramına göre bağımlılık, bireyin belirli bir ilişkiye duyduğu ihtiyaç ya da bireyin istenen kazançları elde etmek için ilişkiyi sürdürmesi olarak tanımlanmaktadır. Yatırım modeliyse bağlanımın, artan bağımlılığın bir sonucu olarak ortaya çıktığını öne sürerek karşılıklı bağımlılık kuramını genişletmiştir. Bağlanım, bir ilişkide ilişkisel kimlik ya da bizlik duygularının kazanılması yoluyla oluşan, uzun vadeli bir yönelim ve ilişkiyi sürdürmekte ısrar etme niyeti olarak tanımlanmaktadır. (Rusbult vd., 2006: 618). Bu çerçevede, bağlanımın psikolojik bağlılık ve davranışsal niyet gibi duygusal özelliklere vurgu yapan, bağımlılık gibi somut bir kavramı da içine alan daha geniş bir kavram olduğu düşünülmektedir.

Yatırım modeli, bağlanımın öznel bağımlılık deneyimi olduğunu ve doyum, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve yatırım olmak üzere üç boyutun bir işlevi olduğunu savunur (Agnew, 2009, s. 4). Bağlanımı oluşturan bu boyutlar belirlenirken ve bu boyutlarla ilgili açıklamalar getirilirken ödül, bedel, kazanç ya da sonuç değeri, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi gibi karşılıklı bağımlılık kuramına ait olan pek çok kavram kullanılmıştır (Rusbult, 1980: 175).

Yatırım modelinin, bağlanımı etkilediğini ifade ettiği üç boyuttan biri olan doyum kişinin ilişkiye dair öznel değerlendirmesini yansıtır (Bui, Peplau ve Hill, 1996: 1244). Thibaut ve Kelley (1959)'nin karşılıklı bağımlılık kuramında da bahsedildiği gibi bir ilişkiden elde edilen kazançları ya da sonuçları belirlemek için ilişkiden elde edilen ödüller, ilişki için katlanılan bedellere göre değerlendirilir. Sonuçlar karşılıklı bağımlılık kuramında olduğu gibi yatırım modelinde de karşılaştırma düzeyi adı verilen, kabul edilebilir en düşük düzeyi ifade eden öznel bir ölçütle karşılaştırılır (Le ve Agnew, 2003: 38). Bu öznel ölçüt, bireyin ilişkileriyle ilgili geçmiş deneyimlerine ve benzer çiftlerin ilişkilerinden aldıkları sonuçlarla

kendi sonuçlarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Örneğin, hayal kırıklığıyla biten bir dizi ilişki yaşamış ve arkadaşlarının da tatmin edici olmayan ilişkileri olduğunu gören bir kadın, mevcut ilişkisinden çok az şey bekleyebilir. Ödüller ve bedellerin karşılaştırılmasından doğan sonuçlarla, karşılaştırma düzeyinin birlikte doyum tahmin etmesi beklenmektedir (Bui vd., 1996: 1244). Yatırım modeline göre, doyum düzeyi, ilişkinin sonuç değerinin bireyin karşılaştırma düzeyi ile kıyaslanmasının bir işlevidir (Rusbult, 1980: 172). Sonuçlar karşılaştırma düzeyini aştığında, kişi ilişkiyi doyum verici olarak adlandırırken, sonuçlar bu öznel ölçütün altında kaldığıdaysa, birey ilişkiyi doyumsuz olarak adlandırmaktadır. Dolayısıyla doyum, kişinin bir ilişkide yaşadığı göreceli olarak değişen olumlu ya da olumsuz durumun öznel bir değerlendirmesidir (Le ve Agnew, 2003: 39). Karşılıklı bağımlılık kuramında olduğu gibi, yatırım modelinde de ilişkilerini doyum verici bulan bireyler kendilerini bu ilişkiye adama eğiliminde olsalar da yatırım modeli bunun her zaman bağlanmaya sebep olmadığını ifade etmektedir. Örneğin, aynı anda birden fazla bireyle çıkmak isteyen kişi ilişkisine muhtemelen çok az bağlanım geliştirmiş olmasına rağmen aynı zamanda ilişkisini doyum verici ya da mutluluk verici olarak değerlendirebilmektedir. Yine bir başka sebeple bunun tam tersi bir durumda yaşanabilir. Örneğin, sevgisiz bir evliliğe hapsedilmiş hissedilen kişi ilişkisine karşı güçlü bir bağlanım geliştirebilirken aynı zamanda ilişkisini doyumsuz ya da kendisini mutsuz olarak değerlendirebilmektedir. Bu nedenle doyum, bağlılığın tek belirleyicisi değildir. Bağlılığın ikinci önemli belirleyicisi, bir kişi için mevcut olan seçeneklerin niteliğidir (Bui vd., 1996: 1245).

Karşılıklı bağımlılık kuramının ardından, yatırım modeli de bireylerin, ilişkilerine karşı niteliğini düşük buldukları seçeneklere sahip olduklarına inandıklarında ilişkilerine karşı daha kararlı hissettiklerini öne sürmektedir. Seçeneklerin niteliği kavramıyla, aslında bir bireyin mevcut seçeneklerin çekiciliğine ilişkin yargısına, yani seçenekler için karşılaştırma düzeyine atıfta bulunmaktadır. Olası başka bir ilişki yaşamak, başka bir kişiyle çıkmak kastedilmektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi yalnızca belirli bir seçeneğin çekiciliğinden değil, aynı zamanda romantik olmayan arkadaşlıklar, hobiler ya da sosyal ağ gibi eş zamanlı seçeneklerden de etkilenebilmektedir. Genel anlamda, seçenekler için karşılaştırma düzeyi, kişiyi bir ilişkiden uzaklaştıran nedenlerin gücünü, bir bireyin mevcut ilişkisinin dışında da önemli ihtiyaçlarının etkin bir şekilde karşılanabileceğine

inanma derecesini ifade etmektedir. Uygun bir eş seçeneğinin varlığından etkilenecek, bir ilişkiden bariz bir uzaklaşma ifade edilmektedir (Rusbult ve Buunk, 1993: 182). Seçenekler için karşılaştırma düzeyi, mevcut ilişkinin doyum verici ya da doyumsuz algılanmasıyla hemen hemen aynı şekilde belirlenmektedir. Mevcut ilişkiden elde edilen sonuçlar, olası seçenekten beklenen ödüller ve bedellerle karşılaştırılarak değerlendirilmelidir. Bu seçenekler bir başkası olabileceği gibi arkadaşlarla ya da akrabalarla zaman geçirme gibi sosyal bir durum ya da tamamen kendi yalnızlığına çekilmek olabilir. Burada en önemli olan nokta mevcut olan en iyi seçenek ne ise seçenekler için karşılaştırma düzeyi o değeri almaktadır. Örneğin, bireyler ilişkilerini kısmen doyumsuz olarak değerlendiriyorlarsa yani, düşük doyum yaşıyorlarsa ve gerçekten kendi başlarına zaman geçirmekten hoşlanıyorlarsa yani güçlü bir seçeneğe sahiplerse, ilişkilerine karşı geliştirdikleri bağlanım düzeyi düşük olmaktadır (Rusbult, 1983: 102). Buna benzer olarak bireyler, üstün sonuçlar elde edebileceklerini düşündükleri seçeneklerin olmadığı durumlarda daha iyi seçeneklerden yoksun oldukları için ilişkiyi sürdürebilmekte, güçlü bir bağlanma gerçekleştirebilmektedirler. (Le ve Agnew, 2003: 39).

Yatırım modeli, karşılıklı bağımlılık kuramının önermelerini birçok açıdan genişletmektedir (Rusbult, 1980, 1983). Yatırım modeli, doyum düzeyinin ve seçeneklerinin niteliğinin bağımlılığı tam olarak açıklamadığını öne sürmektedir. Model, bağımlılık yalnızca mevcut ilişkiden elde edilen doyumlara dayalı olduğunda ya da başka seçeneklerle karşılaştırıldığında, kötü sonuçlar ya da çekici seçeneklerin ortaya çıkması durumunda birçok ilişkinin biteceğini öne sürmektedir. Gerçekte, bazı ilişkiler çekici bir seçenek mevcut olduğunda ve hatta bir ilişki doyum verici olmadığında bile hayatta kalmaktadır (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998: 359). İlişkiler durağan değildir; eşlerin sevgisi azalabilir ve birçok ilişki cazip seçenekler karşısında ilişkiyi sürdürme ısrarına devam edebilir (Rusbult vd., 2011: 8). Bireyin karşı koymakta zorlandığı seçenekler ve dalgalanan doyum karşısında, ilişkiyi sürdürmeye yönelik ısrarını açıklamak amacıyla yatırım modeli, bağlanımın üçüncü bir boyut olan yatırım büyüklüğünden de etkilendiğini öne sürmektedir (Rusbult vd., 1998: 359).

Yatırım boyutu, bir ilişkiye bağlanan, ilişkinin sona ermesi durumunda değeri düşecek ya da kaybedilecek ve bir daha kazanılamayacak olan kaynakların, büyüklüğünü ve önemini ifade etmektedir (Fehr, 2003: 337; Rusbult vd., 2011: 9).

Yatırım modeline göre, içsel ve dışsal olmak üzere iki çeşit yatırım kaynağı bulunmaktadır. İçsel yatırımlar eşlerin özel düşüncelerini birbirlerine açıklamaları, ilişkilerine önemli ölçüde zaman ve emek harcamaları gibi doğrudan ilişkiye eklenen kaynaklardır. Dışsal yatırımlar, başlangıçta yabancı olarak algılanan kaynaklar ayrılmaz bir şekilde ilişkiyle bağlantılı hale geldiğinde ortaya çıkmaktadır. Dışsal yatırımlar; ortak arkadaşlar, paylaşılan anılar ya da maddi mülkler, ilişkiyle benzersiz bir şekilde ilişkili eylemler, kişiler, nesnelere ve olaylar gibi dolaylı olarak ilişkiye eklenen kaynaklardır. Yatırım kaynakları, paylaşılan anılar ya da ortak arkadaşlar gibi ödül olarak hizmet edebilirken, duygusal çaba ya da parasal yatırımlar gibi bedel olarak da ortaya çıkabilmektedir (Rusbult, 1983: 102).

Yatırım boyutunun ilginç bir yönü, bir kişinin bir ilişkiye nasıl bağlı olabileceğine işaret etmesidir. Yüksek doyum ya da diğer seçeneklerin yetersizliği nedeniyle değil; daha çok, kişi ilişkiyi sonlandırmanın kabul edilemeyecek kadar ağır bedeller getireceğini algıladığı için de bağlı kalabilmektedir. Bu nedenle, bazen bir kişi gerçekten istemese de bir ilişki içinde kalabilmektedir. Bunun sıklıkla söz edilen bir örneği, evlilik içindeki eşlerin bazen çocukların iyiliği için birlikte kaldığına dair geleneksel görüş olabilmektedir. Aslında çocuklar, eşleri ilişkilerine karşı bağlanıma yönlendiren bir yatırım kaynağı olarak düşünülebilmektedir (Agnew, 2009: 5). Bireyler, yatırım kaynaklarını ilişkiye aktararak derin bağlar kurmaktadır. Eşler, birlikte kalıcı bir gelecek için güçlü bir temel oluşturacağı umuduyla bu tür yatırımlar yapmaktadırlar. Yatırımlar bağımlılığı artırır çünkü yatırım eylemi, tıpkı kişinin bir parçasından vazgeçmenin bedelinin yüksek olması gibi, ayrılmanın bedelinin ağır olacağı bir eşe yönelik bağlantıları arttırmaktadır. Bu nedenle, yatırımlar kalıcı ilişkiler geliştirmek için güçlü bir psikolojik teşvik yaratmaktadır (Rusbult vd., 2011: 9). Yatırım modeli, bağlanımın artan bağımlılığın bir sonucu olarak ortaya çıktığını öne sürerek karşılıklı bağımlılık kuramını daha da genişletmektedir (Rusbult vd., 1998: 359). Bağımlılık, doyumun, yatırımların ve seçeneklerin yetersizliğinin ek etkilerini tanımlayan yapısal bir özelliktir. Bireyler ilişkiyi sürdürmek istediklerinde yani ilişkiyi doyum verici bulduklarında, ilişkiye bağlı hissettiklerinde ya da sürdürmek zorunda kaldıklarında yani yüksek yatırımlara sahip olduklarında ve sürdürmekten başka çareleri kalmadığında yani yetersiz seçeneklere sahip olduklarında, kendilerini bağımlılık olarak nitelendirilen nesnel koşullarda bulurlar. İnsanlar giderek daha fazla bağımlı hale geldikçe, güçlü bir

bağlanım geliştirme eğilimindedirler (Rusbult vd., 2011: 9). Dolayısıyla, bağlanımın psikolojik deneyimi, ortaya çıktığı bağımlılığın temellerinden daha fazlasını yansıtmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi bağlanım, ilişkinin sürdürülmesi kararları da dahil olmak üzere ilişkilerdeki günlük davranışları doğrudan etkileyen psikolojik yapıdır. Yatırım modeline göre bağlanım, bağımlılığın üç temelinin ilişkinin kalıcılığı üzerindeki etkilerine aracılık etmektedir (Rusbult vd., 1998: 360).

2.3. Anneye Bağlanma

Hayat boyu değişim ve gelişim içinde olan yakın ilişkiler; anne-baba, çocuk, arkadaşlık ve romantik ilişkileri içine alır ve bireyin hayatının önemli bir kısmını kapsar (Reis, Collins ve Berscheid, 2000: 845). Yakın ilişkilerin ilki bebek ve anne arasında gelişmektedir. Anne, bakıma muhtaç olan bebeğiyle ilgilenmekte onun fiziksel ihtiyaçlarını gidermektedir. Yeni doğan bebeğin pek çok gereksinimi vardır. Dünyaya uyum sağlaması, yaşamını sürdürebilmesi ve en üst seviyede gelişim gösterebilmesi, tüm bu gereksinimlerinin zamanında ve yeterli biçimde karşılanmasına bağlıdır. Bu ilk gereksinimleri bakım, beslenme, uyku ile sevgi ve ilgidir (Avcı, 2003; Akt., Baran ve Aral 2011: 28). Bebeklik dönemi olarak tanımlanan 0-2 yaş arası, çocuğun, fiziksel zihinsel ve duygusal yönden en hızlı geliştiği dönemdir. Bu nedenle bu dönemde çocuğun sadece fiziksel gereksinimlerinin giderilmesi yeterli değildir. Henüz becerilerinin yeterli derecede gelişmemiş olmasına bağlı olarak bebeğin, kendisine bakım veren kişiye bağımlı olduğu görülür, bu bağımlılık sürecinde bakım verenle kurduğu birebir ilişki ise onun zihinsel ve duygusal gelişimi için son derece önemlidir (Tüzün ve Sayar, 2006: 24). Bebek bu dönemde kendisine bakacak olan yetişkine tam anlamıyla bağımlıdır. Bu kişi ile kurulacak teke tek ilişki bebeğin sağlıklı gelişmesi için çok önemlidir. Bu ilişki süresince bebekte kendisine bakım veren kişiye karşı derin bir bağlanma duygusu oluşur. Çocuğun bu bağlanma duygusu, kendisinin biyolojik olarak henüz yetersiz ve çaresiz olmasının kaçınılmaz bir sonucudur (Baran ve Aral 2011: 209).

Bebeğin annesiyle olan ilişkisini belirtmek amacıyla bağımlılık ve bağlanma kavramları kullanılmaktadır (Ainsworth, 1969: 1). Bowlby (1973) bağlanmayı (attachment) insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamıştır (Akt. Morsünbül ve Çok: 554).

Bebeklikteki bağlanma kavramı; anne-baba ya da birincil bakım verenlere olumlu tepkilerin verilmesi bu kişilere yönelme arama, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı olarak rahatlama duygusunun eşlik etmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır. Bağlanma bebek ve birincil bakım veren arasında gelişen güçlü bir bağıdır (Erkuş, 1994; Morgan 1991; Akt. Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005: 88). Bu ilk bağımlı ilişki özel bir ilişki olmasına rağmen anne ya da anne yerine geçen kimseye bağımlılık, sonraki kişilerarası ilişkilerin belirleyicisi olarak görülmüştür. Yaşamın ilk yıllarında anne ile kurulan bu bağ, çocuğun kişiliğinin önemli bir kısmını oluşturmakta ve bu özellikler hayat boyu değişime karşı bir direnç göstermektedir (Carver ve Scheier, 1998; Akt., Tüzün ve Sayar, 2006: 25).

2.3.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramı, ilk kez İngiliz Psikanalist John Bowlby tarafından ortaya atılmıştır. Bowlby, 1957'de "The Nature of the Child's Tie to His Mother (Çocuğun Annesine Bağlılığının Doğası)" adlı çalışmasında bağlanma ifadesini kullanmış ve "Attachment and Loss (Bağlanma ve Kayıp)" (1969, 1973, 1980) başlığıyla üç cilt halinde yayınlanan eserinde temellendirmeye çalışmıştır (Bowlby, 1988: 24).

Bebeğin annesiyle olan ilişkisinin başlangıcı ve gelişimine yönelik kuramsal yaklaşımlar ve kavramsal temelleri gözden geçirildiğinde; psikanalitik kuramın "nesne ilişkileri", sosyal öğrenme kuramının "bağımlılık" ve etiyolojik temelli kuramların "bağlanma" kavramı ön plana çıkmaktadır. "Nesne ilişkileri", "bağımlılık" ve "bağlanma" kavramları çağrışımsal olarak her ne kadar örtüşmekte gibi görünseler de bu terimler eş anlamlı değildir. Her biri, erken kişilerarası ilişkilerin kökeni ve gelişiminin ayırt edici kuramsal bir ifadesidir (Ainsworth, 1969: 969).

Nesne ilişkileri: Psikanalitik içgüdü kuramına ait bir kavramdır. Bir içgüdü'nün "nesnesi", içgüdüsel hedefe ulaşılmasını sağlayan aracıdır ve aracı genellikle başka bir kişi olarak algılanır. Psikanalistlerin çoğu için nesne ilişkilerinin kökeni, yaşamın ilk yılında, oral dönemdeki anne- bebek emzirme ilişkisidir. Bu dönemde bebekler tamamıyla kendilerine bakan kişiye bağımlı oldukları için bağımlılık, içgüdüsel doyum sağlamanın tek yoludur. Bebeğin ilk sevgi nesnesi onun

açlığını gideren annesidir. Bebek bu ilk ilişki aracılığıyla diğer insanlara karşı genel tutumlarını oluşturacaktır (Freud, 1964; Akt. İnanç ve Yerlikaya, 2013: 31). Temel kuramsal tartışma başlangıçtan beri devam eden bir "ilk örnek" nesne ilişkisi olduğunu savunanlar ile sonradan ortaya çıkan, önceki bağımlılık ilişkisinin yerini alan "gerçek" nesne ilişkisini savunanlar arasındadır (Ainsworth, 1969: 969).

Bağımlılık: Psikanalitik kuramdan yola çıkan sosyal öğrenme kuramcıları, kişilerarası ilişkilerin temelini bebeğin annesine bağımlılığında yattığını düşünürler (Ainsworth, 1969: 969). Bağımlılık en başta, birincil dürtülerin karşılanması aracılığıyla öğrenilen bir dürtü olarak tanımlanmıştır. Yakın zamanda öğrenme kuramcıları tarafından bağımlılık, bebeğin annesiyle olan ilişkisi bağlamında öğrenilen, bebeğe yapılan bakım ve onunla kurulan etkileşim sırasında güçlenen bir davranış olarak sınıflandırılmıştır. Bu ilk bağımlı ilişki özel bir ilişki olmasına rağmen anne ya da anne yerine geçen kimseye bağımlılık, sonraki kişilerarası ilişkilerin belirleyicisi olarak görülmüştür (Ainsworth, 1969: 970).

Bowlby (1988: 26), 'bağımlılık' ve 'bağımlılık ihtiyacı' terimlerinin ciddi dezavantajları olduğunu ileri sürmüştür. Bağımlılık kavramını, yüklü duygusal ilişkileri anlatmakta yetersiz ve biyolojik temellendirmeler bağlamında eksik bulmuştur. Bowlby, bağımlılık kavramının çağrıştırdığı tanımlamalardan kurtulmak için "bağlanma" kavramını kullanmayı uygun bulmuştur. Freud'dan itibaren bazı psikanalitik yazarların nadiren, belirli aşk ilişkilerine atıf yaparken kullandıkları "bağlanma" kavramı bazı etologlarla birlikte kullanım kazanmış, onlardan hayvan davranışlarını inceleyen psikologlara ve bazı çağdaş öğrenme kuramı çalışmalarına yayılmıştır (Ainsworth, 1969: 970).

Bağlanma: Bowlby (1988: 26)'e göre bağlanma; bir kişinin, dünyayla daha iyi başa çıkabileceği düşünülen ve değer atfedilen bir kişiye yakınlık kazanması, sürdürmesi gibi süreçleri içine alan bir davranış biçimidir. Bağlanma en belirgin olarak, kişi korktuğunda, yorulduğunda ya da hastalandığında ortaya çıkar ve rahatlamanın sağlanması bağlanma figürüne bağlıdır. Kişinin, bağlanma figürünün duyarlı ve erişilebilir olduğunu bilmesi, ona güçlü ve yaygın bir güvenlik hissi verir ve bu nedenle onu ilişkiye değer vermeye ve ilişkiyi sürdürmeye teşvik eder. Bağlanma davranışı erken çocukluk döneminde en belirgin halindeyken, özellikle acil durumlarda yaşam döngüsü boyunca gözlemlenebilir. Farklı kalıplarda da olsa neredeyse tüm insanlarda görüldüğünden, insan doğasının ayrılmaz bir parçası olarak

kabul edilir ve diğer türlerin üyeleriyle bir dereceye kadar paylaştığımız bir davranış olarak kabul edilir. Bağlanma kavramına atfedilen biyolojik işlev korumadır. Zor durumda yardıma gelmeye hazır ve istekli olduğu bilinen tanıdık bir kişiyle kolay erişim halinde olmak, her yaştan bireyin güvende hissetmesini sağlar. Bağlanmayı bu şekilde kavramsallaştırarak, beslenme ve cinsiyetten farklı, iç motivasyona sahip temel bir davranış biçimi ve hayatta kalmak için en az beslenme ve cinsiyet kadar önemli olan davranış ve motivasyona, ebeveynler ve klinisyenler tarafından uzun zamandır sezgisel olarak öneminin farkında olmalarına rağmen, daha önce vermedikleri kuramsal bir statü verilmiştir.

Bowlby'e göre bağlanmanın yakınlık sağlama, güvenli bir sığınak olma ve güvenlik alanı sağlama olmak üzere üç temel işlevi bulunur. Bağlanma figürüne yakınlık bebek korkulu ya da sıkıntılı olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bakım veren, bebeğin bu tür zamanlarında rahatlık ve güvence için geri çekilebileceği güvenli bir sığınak olarak hizmet eder. Bakım veren, bebeğin çevreyi keşfettiği zamanlardaysa güvenlik alanı sağlama işlevini görür (Akt. Hazan ve Shaver, 1994: 4).

İçsel Çalışan Modeller: Bowlby (1973: 203)'e göre her bebek ilk aylardan itibaren bakım vereniyle yaşantılarının sonucu olarak çeşitli fikirler edinir ve bu fikirlerini dış dünyayı anlamak için kullanacağı bilişsel bir "model" haline getirir. Bebeğin başkaları için inşa ettiği "başkaları modelinde" anahtar özellik, bağlanma figürlerinin kim olduğu, nerede ulaşılabilirliği ve ihtiyaç anında nasıl yanıt vermelerinin beklenebileceği hakkındaki düşüncelerini içerir. Benzer şekilde, kendisi için inşa ettiği "benlik modeli", bağlanma figürlerinin gözünde ne kadar kabul edilebilir ya da kabul edilemez olduğuyla ilgili bilişlerini içerir. Bowlby'nin "içsel çalışan modeller" olarak adlandırdığı, bu tamamlayıcı modellerin yapısı, bebeğin destek için bağlanma figürlerine başvurması durumunda bağlanma figürlerinin ne kadar erişilebilir ve duyarlı olacağına dair tahminlerine dayanmaktadır (Bowlby, 1973: 202). İçsel çalışan modeller, tıpkı bilişsel şemalar gibi bilincin kontrolü dışında oluşur ve bireyin kendisi dahil olmak üzere tüm sosyal ilişkilerine dair beklenti ve inançlarını etkiler (Cassidy, 1988; Hazan ve Shaver, 1994; Akt. Sümer ve Güngör, 1999: 73). İhtiyacı olduğunda bakım vereni tarafından koruma ve destek çağrılarında olumlu cevap alabilen bebek, bakım vereninin ilgili, ulaşılabilir, destekleyici, güvenilir; kendisininse değerli olduğuna dair bilişsel modeller oluşturur. İhtiyacı olduğunda bakım verenine ulaşamayan ya da tutarsız geri dönüşler alan bireylerse,

bakım vereni ilgisiz, reddedici, ulaşılmaz; kendinse değersiz olduğuna dair bilişsel modeller geliştirir. Bebek oluşturduğu bu bilişsel modelleri her duruma ve her bireye genelleme eğilimindedir (Bowlby, 1973: 204).

Ainsworth 1953 yılından itibaren bebek-anne ilişkileri ve bağlanma üzerine çalışmalar yürütmüş, özellikle yaptığı deneysel araştırmalarla Bowlby'nin kuramsal çerçevesine önemli katkılar sunmuştur. Ainsworth 1954 yılında 28 bebek ve anneden oluşan bir örneklemle haftada iki kez ev ziyaretleri, görüşme ve gözlem yaparak topladığı verilere dayanan dokuz ay süren, Ganda çalışmasını tamamladı. Çalışma sırasında, bebeklerin endişelendiklerinde, acı duyduklarında, uzaklaştırıldıklarında ya da acıktıklarında kısa bir süreliğine de olsa anneleriyle yakın temas arayışında olmaları, annelerini dünyayı keşfetmede güvenli bir liman olarak kullanmalarına dair bulgularla Bowlby'nin kuramına katkı sunmuştur. Bir bağlanmanın oluştuğunun en belirgin özellikleri, ayrılıkla tehdit edildiğinde ya da ayrılık gerçekleştiğinde bebeğin duyduğu üzüntü ve annesinin geri döndüğünü gören bebeğin, annesini karşılama biçimidir (Ainsworth ve Bowlby, 1991: 5).

Ainsworth'un "garip durum (strange situation)" olarak adlandırdığı bir deneyinde, bebeklerin annelerinde sekiz dakika kadar ayrı kaldıklarında, ayrılma ve buluşma anını önemli bulmuş ve bebeklerin verdikleri tepkiye göre "güvenli" ya da "güvensiz" olarak adlandırdığı iki bağlanma tarzı olduğu çıkarımını yapmıştır. Güvensiz bağlanmanın da kendi içinde, "kaygılı" ve "kaçınmacı" olarak ikiye ayrıldığını söylemiştir (Tüzün ve Sayar, 2006: 27).

Güvenli Bağlanma: İlgili araştırmalar incelendiğinde, beslenme sinyalleri de dahil olmak üzere genel olarak bebek sinyallerine duyarlı ve uygun şekilde yanıt veren annelerin, güvenli bebek anne bağlanmasını teşvik ettikleri görülmektedir (Ainsworth ve Bell, 1969; Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Bell ve Ainsworth, 1972, Akt. Ainsworth ve Bowlby, 1991: 7). Güvenli bir şekilde bağlanan bebekler, sadece kucaklanmaya olumlu yanıt vermekle kalmaz, zlnce kolaylıkla rahatlar, aynı zamanda kucaktan indirilmeye olumlu tepkiler verir ve sonrasında keşfe yönelir (Ainsworth, 1979; Akt. Ainsworth ve Bowlby 1991: 7). Güvenli bağlanan bebeklerin, annelerinin ortamda olmadığı durumlarda, çalışan bir anne modeli oluşturuyor gibi göründüğü sonucuna varılmıştır (Stayton ve Ainsworth, 1973; Stayton, Ainsworth ve Main, 1973, Akt. Ainsworth ve Bowlby, 1991: 7).

Güvensiz Kaygılı Bağlanma: Anneleri bebek sinyallerine tutarlı ve uygun şekilde yanıt vermeyen bebeklerin oluşturduğu bağlanma biçimidir. Güvensiz bir şekilde bağlanan bebekler, güvenli bağlanan bebeklere kıyasla, anneleriyle evde gerçekleşen küçük günlük ayrılıkları daha sık protesto ederler ve anneleri, yeniden ortama geldiğinde, onu huysuzca ve ağlayarak karşılarlar. (Stayton ve Ainsworth, 1973; Stayton, Ainsworth ve Main, 1973; Akt. Ainsworth ve Bowlby, 1991: 7)

Güvensiz Kaçınan Bağlanma: Anneleri tarafından gereksinimlerine tepkisiz kalınan ve uzun süre yalnız bırakılan bebeklerin geliştirdiği bir bağlanma biçimidir. Annenin bebeği yalnız bıraktığı küçük ayrılıklarda bebek tepkisiz kalır ve annesi geri döndüğünde ilgisiz görünür dikkati ortama yönelmiştir. Kaçınan bebekler büyük bir ayrılık yaşamamış olsalar da anneleri ilk yıl, özellikle bebekleri iletişim aradığında reddetme eğilimindedir ve genellikle bebek sinyallerine duysuz davranır. (Ainsworth ve Bell, 1970; Ainsworth ve diğerleri, 1978; Akt. Ainsworth ve Bowlby, 1991: 7).

Ainsworth'un bebek bağlanma stilleri ile ilgili çalışmalarından etkilenen araştırmacılardan olan Hazan ve Shaver (1987: 513), bebek bağlanma tarzlarındaki farklılıkların nedeni olarak görülen ebeveyn-çocuk ilişkilerinin belirli özelliklerinin, yetişkin romantik ilişkilerindeki bağlanma stillerinin de belirleyicileri arasında olabileceğini düşünmüşlerdir. Bowlby ve Ainsworth'ün öncülük ettiği bağlanma kuramı çerçevesindeki çalışmaların yetişkin romantik ilişkilerini açıklamaya yardımcı olacağını düşünerek kuramsal bir çerçeve çizmeye çalışmışlardır (Hazan ve Shaver, 1994: 1). Romantik ilişkiler ve bağlanma kuramını temel alan araştırmalara öncülük ettikleri söylenebilir.

2.3.2. Anneye Bağlanma ve Romantik İlişkilerin İncelendiği Araştırmalar

Anneye bağlanma ve romantik ilişkilerin birlikte araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde, Akbay (2015: 124) annelerini ilgili olarak algılayan bireylerin, yaşamlarının ilk on altı yılı düşünüldüğünde, romantik ilişki kurmaktan daha az kaçındıkları ve ilişkilerinde daha az kaygı yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Akdağ (2017: 56) genç yetişkinlerin, anne bağlanma örüntüsünün, romantik ilişkilerdeki bağlanmaya ilişkin kaçınma üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sığırcı (2010: 84) kaçınmalı bağlanma stiline evlilik doyumunu anlamlı

düzeyde yordadığını tespit etmiştir. Ercan (2016: 33) yaptığı araştırmasında anneye bağlanma düzeyi yüksek olan bireylerin, Lee'nin birincil ve olumlu aşk stillerinden olarak tanımladığı, tutkulu aşk ve arkadaşça aşk ölçeklerinden yüksek, olumsuz aşk stillerinden olan oyun gibi aşktan düşük puanlar aldığı sonucuna ulaşmıştır. Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu, (2005: 32) araştırmalarında, İİÖ ve LAS alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı ele aldıklarında, ilişki doyumu ile tutkulu aşk, arkadaşça aşk, özgeci aşk ve sahiplenici aşk alt ölçekleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Bu aşk biçimlerinin genel özellikleri dikkate alınarak ilişki doyumuyla bağlantılı olduğu ileri sürülebilir.

Literatür incelendiğinde, ülkemizde anneye bağlanmanın, ilişki istikrarını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Büyüksahin ve arkadaşları (2005) ile Ercan (2016)'ın çalışmaları ilişkilendirildiğinde anneye bağlanma ve ilişki istikrarının alt ölçeklerinden olan ilişki doyumu, iki çalışmada da aşk stilleri ortak paydasında anlamlı sonuçlar vermiştir. Ülkemizde bulunan akademik yayınlara katkı sağlamak amacıyla bu iki değişkenin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı

Tamamlanma ihtiyacı kavramı, karar verme sürecinin bilişsel-güdüsel yönlerini açıklayan kuramsal bir çerçeve geliştirmek amacıyla Kruglanski (1990) tarafından ortaya atılmış, Webster ve Kruglanski (1994) tarafından detaylı bir kuramla açıklanmıştır. Bilişsel tamamlanma ihtiyacı ile ilgili alanyazın incelendiğinde, ceza hukuku (Ask ve Granhag, 2005), eğitim (DeBacker ve Crowson, 2008), pazarlama (Vermeir ve Kenhove, 2005) ve sosyal psikoloji (Kruglanski ve Webster, 1996) alanlarında kullanılan bir kavram olduğu görülmektedir.

Bireyler en sıradan faaliyetleri bile yürütmek için çeşitli şeyleri bilme gerekliliği hissederek sürekli olarak yeni bilgiler oluşturmaktadırlar. Bireyler, ne kadar küçük olursa olsun herhangi bir davranışa girişmeden önce zaman ve mekân, davranışın uygulanma niyetinin ne olduğu, hangi koşullar altında uygulanabileceği gibi bir dizi süreci içeren bilgiler ışığında hareket etmektedirler (Kruglanski, Dechesne, Orehek ve Pierro, 2009: 146). Kruglanski ve Ajzen (1983) tarafından

ortaya atılan Günlük Bilgibilim (Epistemoloji) Kuramı, bilişsel-güdüsel bir bakış açısıyla bireylerin günlük yaşamda bilgilerini nasıl oluşturduklarını, bu bilgileri değiştirip değiştirmediklerini ve hangi yollarla değiştirdiklerini incelemektedir. Epistemolojik inançlar, bireylerin bilgi nedir sorusuna ilişkin görüşü, bilme ve öğrenmenin hangi süreçlerle gerçekleştiğiyle ilgili öznel inançları olarak tanımlanmaktadır. Bu inançlar bireylerin öğrenecekleri herhangi bir konuya yaklaşımlarını ve öğrenmelerini nasıl gerçekleştireceklerini etkilemektedir (Atak, Syed, Çok ve Tonga, 2016: 291). Günlük Bilgibilim kuramına göre, birey günlük yaşamda bilgi ararken ya da karşılaştığı bir sorunun çözümüne katkı sağlayacağını düşündüğü en uygun bilgiyi ararken içsel-bilişsel bir güdüyle hareket etmektedir (Kruglanski ve Ajzen, 1983; Mannetti ve ark., 2002; Roets ve Van Hiel, 2011). Birey belirli bir bilgi edinmek ya da belirli bir problemin çözümünü gerçekleştirmek amacıyla başlayan bir dizi bilişsel işlemi içeren bir süreç sonunda bilgi edinme deneyimini gerçekleştirmektedir (Kruglanski ve Ajzen, 1983: 12). Bu süreç içinde birey, öncelikle problem tanımlaması yapar ve sorunun çözümü için çeşitli hipotezler oluşturur. Oluşturulan bu hipotezler test edilirken bazıları elenmekte, bazılarıysa güçlenmektedir. Hipotezleri test etme süreci sonucun geçersizliğine duyulan endişe, kesin bir sonuca ulaşma ihtiyacı ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı adı verilen üç durumdan etkilenmektedir (Kruglanski, 1990). Bilişsel tamamlanma ihtiyacı koşullara göre değişim gösteren ve bilgi edinme sürecini etkileyen bir yapıdadır (Kruglanski ve Ajzen, 1983; Roets ve Van Hiel, 2011).

Tamamlanma ihtiyacı kavramı, Kruglanski (1990; Kruglanski ve Webster, 1996) tarafından karar vermenin bilişsel-güdüsel yönlerine ait kuramsal bir çerçeve geliştirmek için ortaya atılmıştır. Kruglanski (1990: 337) tarafından tamamlanma ihtiyacı kavramı belirli bir konu hakkında kafa karışıklığı ya da belirsizlik yerine herhangi bir cevap elde etme isteği olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel tamamlanma ihtiyacı bireyin belirli bir konu hakkında düzensizlik ve belirsizlik yerine kesin bir bilgiye ulaşma ihtiyacı, karar verme arzusudur (Mayselless ve Kruglanski, 1987; Webster ve Kruglanski, 1994, 1998; Mannetti ve ark., 2002).

Bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzen isteği, belirsizliğe duyulan tahammülsüzlük, öngörü ihtiyacı, dar görüşlülük ve kararlılık olarak adlandırılan beş öğeden oluşan bir yapıdır. Düzen isteği, bireyin karmaşık durumlardan hoşlanmaması, kaçınması ve yaşamda düzen arayışına sahip olmasıdır. Belirsizliğe

duyulan tahammülsüzlük ögesi, bireyin belirsiz durumlardan duyduğu rahatsızlık nedeniyle bu durumu sonuçlandırmaya olan istekliliği olarak ifade edilmektedir. Üçüncü öge olan öngörü ihtiyacı bireyin sonucun öngörülebilir olmadığı durumlardan duyduğu rahatsızlık nedeniyle bu tür durumlardan uzak durması olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer öge olan dar görüşlülük, bireyin yeni bir bilgiye karşı düşük güdülenmeye sahip olması ve farklı görüşlere kapalı olması olarak ifade edilmektedir. Beşinci ve son öge olan kararlılık, bireyin karşılaştığı bir duruma hızlı karar verme isteğini temsil etmektedir. (Webster ve Kruglanski, 1994; Calogero ve ark., 2009; Roets ve Van Hiel, 2011).

Bilişsel tamamlanma ihtiyacının altında aciliyet (urgency) ve süreklilik (permanence) adı verilen oldukça iç içe geçmiş iki eğilim bulunmaktadır. Aciliyet (urgency) eğilimi hızlı bir şekilde tamamlanmayı "yakalama (seizing)" olarak tanımlanır ve bireyin temel yargılara ulaşma eğilimini temsil etmektedir. Birey bilişsel tamamlanmanın ertelenmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bir diğer kavram olan süreklilik (permanence) eğilimi kullanılan tamamlanmayı "dondurma (freezing)" olarak tanımlanır ve bireyin var olan tamamlanmayı devam ettirme eğilimini temsil etmektedir. Kişi daha önce benzer bir durumda kazandığı bilgiyi yeni ve çelişkiler barındıran bilgi yerine tercih etmektedir (Kruglanski ve Webster, 1996; Roets ve Van Hiel, 2007, 2011). Her iki eğilim de birincisi bu durumu hızla sona erdirerek ve ikincisi de tekrarlanmasını engelleyerek, rahatsızlık uyandıran tamamlanma eksikliğini önlemeye çalışmaktadır. Tamamlanma ihtiyacı çeşitli durumlarda (örneğin zaman baskısı ya da gürültü) geçici olarak artabilir, ancak bireyler aynı zamanda 'ruhsal tamamlanma' düzeylerinde önemli ölçüde farklılık göstermektedirler. Ruhsal tamamlanma ihtiyacı yüksek olan bireyler yaşamlarında karmaşa ve düzensizlikten rahatsızlık duyarak düzeni ve yapıyı tercih ederler. Bu bireyler aynı zamanda öngörülebilirliği tercih ederler, farklı durumlar karşısında güvenilir olan sağlam ve istikrarlı bilgiyi tercih etmektedirler. Tamamlanma ihtiyacı yüksek olan bireyler, kararlılık ihtiyaçlarının bir ifadesi olan hızlı karar almaya acilen erişme isteğindedirler. Son olarak sahip oldukları bilgilerin, olası düşünce ya da çelişkili kanıtlardan etkilenmesine izin vermezler ve bu yönleriyle tutucu oldukları söylenmektedir (Roets ve Van Hiel, 2011: 90).

Tamamlanma ihtiyacı kültürden etkilenen, duruma göre farklılık gösteren bireysel farklılıkların önemli olduğu bir kavramdır (Keller, 2005). Tamamlanma

ihtiyacı düşük olan bireylerin, belirsiz durumlara hoşgörüyüyle yaklaştıkları, esnek düşünme yapısında oldukları ve karar alma sürelerinin daha geniş olduğu belirtilmektedir (Kruglanski ve Webster, 1996).

2.4.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Tamamlanma ihtiyacı ile ilgili alanyazın incelendiğinde yurtdışındaki çalışmaların daha fazla olduğu görülmektedir. Alanyazında tamamlanma ihtiyacının değerler (Calogero ve ark., 2009), kişilik özellikleri (Heaton ve Kruglanski, 1991), olası hipotez oluşturma (Kruglanski ve Mayseless, 1988) ve farklı görüşleri reddetme eğilimi (Kruglanski ve Webster, 1996) gibi birçok farklı değişkenin tamamlanma ihtiyacı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde tamamlanma ihtiyacının yurtiçinde pek çalışılmamış bir kavram olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde Atak ve arkadaşlarının (2016, 2017) kavramın tanıtılması ve ölçek uyarlamasıyla ilgili yaptıkları çalışmalar öncülüğünde, anne-babaya bağlanma ve problemlerle internet kullanımı (Aksu, 2019), çocukluk çağı ruhsal travmalarıyla duygusal ve tıknırcasına yeme (Dobur, 2019), kompulsif alışveriş davranışı (Çarıkcı, 2019), çevrimiçi oyun bağımlılığı (Deliktaş, 2020) ve riskli davranışlar (Yazgan, 2020) gibi çeşitli değişkenlerle ilişkili olduğunun belirlendiği çalışmalar bulunmaktadır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubunu oluşturan bireylere ait demografik özellikler, veri toplama araçları ve araştırmanın yürütülme aşamaları açıklanmıştır. Araştırmanın yürütülme aşamalarına ilişkin bilgilere işlem kısmında yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, var olan durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Veriler, farklı yaşlardaki bireylerden elde edilmiştir ve kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır.

Türkiye’deki 18-29 yaş arası beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeylerinin ilişki istikrarıyla ilişkisinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modelinde iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişki incelenmektedir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkileri anlamak ne düzeyde ilişkili olduklarını belirlemek ve daha kapsamlı araştırmalar yapmakta yol gösterici olmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015).

Bu çalışma anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı değişkenlerinin ilişki istikrarını yordama güçlerinin araştırıldığı “nedensel karşılaştırmalı” bir çalışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni ilişki istikrarı, bağımsız değişkeni anneye bağlanma, aracı değişken ise bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır. Araştırmada, ilgili değişkenlerin ilişki istikrarı üzerine olan etkilerinin gösterildiği bir Path modeli geliştirilip bu model test edilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın grubunu Türkiye’deki 18-29 yaş arası beliren yetişkinlik dönemindeki çevrimiçi ortam yoluyla ulaşılan katılımcılar oluşturmaktadır. Ölçme araçlarının uygulanacağı bireyler, “18-29 yaş arası beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler olmak” durumu dikkate alınarak amaçlı (purposive) örnekleme yoluyla

belirlenmiştir. Bu örnekleme yolunun temelinde, çalışmanın hedefleri doğrultusunda evrenin temsili bir örneğini seçmek yerine, bilinçli olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak seçmek yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle amaçlı örnekleme, evrenin içinde bulunan ve soruna en uygun olduğu düşünülen bir parçasını inceleme konusu haline getirmektir (Sencer, 1989: 386). Amaçlı örnekleme kullanan araştırmacı, evrenle ilgili geçmiş kuramsal bilgileri, kendi sahip olduğu bilgileri ve araştırmanın özel amacını düşünerek bir örneklem seçmektedir (Fraenkel ve Wallen, 1993: 87). Bu çalışmada, araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı grubu da bu bağlamda 18-29 yaş arası beliren yetişkinlik döneminde ve en az bir romantik ilişki yaşamış bireyler olup olmama durumları dikkate alınarak seçilmiş ve ölçme araçları bu bireylere uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme yoluyla, temsil edilen evrenle ilgili önemli ipuçlarının elde edilebileceği belirtilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 79).

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları 417 katılımcıya uygulanmıştır. Veriler toplanırken katılımcılarda gönüllülük ilkesi esas alınmıştır. Veri analizleri yapılmadan önce katılımcıların veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlar gözden geçirilmiştir. Bu inceleme sonucunda, merkeze kayma hatalarının gözlemlendiği toplam 14 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Hatalı verilerin de çıkarılmasıyla birlikte analizler 403 katılımcıdan elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin çeşitli özelliklerine göre dağılımları aşağıdaki Tablo 3.1., Tablo 3.2., Tablo 3.3., Tablo 3.4. ve Tablo 3.5.'te açıklamalarla sunulmuştur.

Tablo 3. 1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	180	44,7
Kadın	223	55,3

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi, katılımcıların 180'i erkek (%44,7) ve 223'ü kadın (%55,3) olmak üzere araştırma grubunu toplam 403 birey oluşturmaktadır.

Tablo 3. 2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Grubu	N	%
18-25	187	46,4
26-29	216	53,6

Tablo 3.2.'de görüldüğü gibi, araştırma grubunda yer alan bireylerden 187'si "18-25" (%46,4) ve 216'sı "26-29" (%53,6) yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3. 3. Araştırma Grubunun Yetişkinliğe Ulaşma Algısına Göre Dağılımı

Yetişkinliğe Ulaşma Algısı	N	%
Evet	185	45,9
Bazı Yönlerden Evet		
Bazı Yönlerden Hayır	218	54,1

Tablo 3.3.'de görüldüğü gibi, yetişkinliğe ulaşma algılarına göre katılımcıların 185'i evet (%45,9) ve 218'i (%54,1) bazı yönlerden evet bazı yönlerden hayır yanıtını vermişlerdir.

Tablo 3. 4. Araştırma Grubunun İlişki Niteliğine Göre Dağılımı

İlişkinin Niteliği	N	%
Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	54,1
Evli	185	45,9

Tablo 3.4. incelendiğinde, ilişkinin niteliğine göre katılımcıların 218'inin romantik ilişki (sevgili ilişkisi) yaşadıkları (%54,1) ve 185'inin de (%45,9) evli olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 5. Araştırma Grubunun Geçmiş İlişki Sayısına Göre Dağılımı

Geçmiş İlişki Sayısı	N	%
1	83	20,6
2 ve Üzeri	320	79,4

Tablo 3.5. incelendiğinde, geçmiş ilişki sayısına göre katılımcıların 83'ünün (%20,6) bir ilişki, 320'sinin (%79,4) iki ve üzeri ilişki yaşadıkları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için Kişisel Bilgi Formu, İlişki İstikrarı Ölçeği (Relationship Stability Scale), Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Anne Kısa Formu (Inventory of Parent and Peer Attachment) ve Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (Need for Closure Scale) kullanılmıştır. Ölçeklerin uygulanması için gerekli izinler alınmıştır. Ölçeklerin güvenirlik, geçerlik, puanlamasına ilişkin psikometrik özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, yetişkinliğe ulaşma algısı, ilişkinin niteliği ve geçmiş ilişki sayısı bilgilerinin toplanabilmesi amacıyla çalışma için hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır (Bkz. Ek-1).

3.3.2. İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)

İlişki istikrarıyla ilgili verilerin toplanabilmesi için Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilen Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) kullanılmıştır (Bkz. Ek-2).

İlişki istikrarı ölçeği ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçek bu şekliyle kullanılmıştır. Bağlanım alt boyutu 7 maddeden diğer alt boyutlar 10 maddeden ölçek toplam 37 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı likert tipi derecelendirmeyi içermektedir. Bağlanım alt boyutunun yedi maddesinin tamamı 9 dereceli likert (1 = “Tamamen Yanlış, 9 = “Tamamen Doğru”) tipindedir. İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı alt boyutlarının ilk beş maddeleri 4 dereceli likert (1 = “Tamamen Yanlış, 4 = “Tamamen Doğru”) tipinde, son beş maddeleri ise 9 dereceli likert (1 = “Tamamen Yanlış, 9 = “Tamamen Doğru”) tipindedir. İlgili boyutlardan alınan puanların artması boyutun arttığı anlamını taşımaktadır (Büyükşahin, 2006).

Ölçeğinin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla, İİÖ alt ölçekleri ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Formu (LAS) alt ölçekleri arasında bulunan ilişkiler incelenmiş, beklenen yönde ve anlamlı biçimde -.48 ile .67 arasında değişen değerler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ilişki doyumu için .90, seçeneklerin niteliğini değerlendirme için .84 ve ilişki yatırımı için .84 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin, iki yarım güvenilirlik katsayıları hesaplanmış, sırasıyla .84, .71 ve .78 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ölçekte bağlanım alt boyutunun 3. ve 4. maddeleri ters puanlanmaktadır. Bu maddelerin dışında ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu; 2005). Bu çalışmada Cronbach alfa değeri .78 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF)

Armsden ve Greenberg (1987) tarafından anne ve babaya ilişkin verilerin toplanabilmesi amacıyla geliştirilen ölçeğin kısa formu Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından hazırlanmıştır. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF; Inventory of Parent Attachment (IPA)) Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin sadece “Anneye Bağlanma Kısa Formu” kullanılmıştır (Bkz. Ek-3).

Günaydın ve arkadaşları (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, anne için 12 baba için 12 olmak üzere toplam 24 maddeyi içeren iki ayrı formdan oluşmaktadır. Ölçek maddelerinin tamamı 7 derecelmeli bir likert değerlendirme ölçeği üzerinde “asla”dan (1 puan) ‘daima’ya (7 puan) doğru sıralanmaktadır. Anne ve baba formları ayrı ayrı değerlendirilir ve her bir form için alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan da 84 olmaktadır. Ölçek, “güven”, “iletişim” ve “yabancılaşma” olmak üzere 3 alt boyuta sahiptir.

Ebeveyn bağlanma envanteri kısa formunun geçerlik çalışmasında uygulanan açıklayıcı faktör analizi (varimaks rotasyonuyla temel bileşenler) sonucunda toplam varyansın anne formunun %43,45’ini, baba formunun %46,52’sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı anne formu için .88, baba formu için .90 olarak bulunmuştur. Ayrıca anne ve babaya bağlanma toplam puanları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki ($r = .35$, $p < .01$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Test-tekrar-test güvenirliğinin belirlenebilmesi için ilk test uygulandıktan 6 hafta sonra katılımcılar içinden rastgele seçilen bir gruba anne ve baba formları yeniden uygulanmış, ölçeğin yüksek düzeyde test-tekrar test güvenirliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. EBE-KF’nin aralıklı olarak uygulanması sonucunda anneye bağlanma puanları arasında .87, babaya bağlanma puanları arasındaysa .88 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$) (Günaydın ve ark., 2005: 18). Bu bağlamda Türkçeye uyarlanan EBE-KF’nin, bireylerin anneye ve babaya olan bağlanma düzeylerini ölçmede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir araç olduğu yorumu yapılabilir. Bu çalışmada anne formu için Cronbach alfa değeri .89 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (TİÖ-KF)

Bu araştırmada, Roets ve Van Hiel (2011) tarafından geliştirilen, Atak, Syed ve Çok (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formu (Tİ-KF; Need for Closure Scale (NFC-SV) kullanılmıştır (Bkz. Ek-4).

Bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyini ölçen Atak ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçek toplam 15 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri sırasıyla 1 puana karşılık gelen ‘‘hiç katılmıyorum’’ ifadesinden 6 puana karşılık gelen ‘‘tamamen katılıyorum’’ ifadesine doğru sıralanan 6 dereceli likert tipi ölçek üzerinde işaretlenmektedir. Maddelere verilecek yanıtlar sonucunda ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puansa 90 olarak hesaplanmaktadır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyinin de yüksek olduğu anlamını taşımaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin toplam varyansın %36,7’sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. 15 maddeden elde edilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin faktör yapısı doğrulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı için hesaplanan Cronbach alfa değerı .88 olarak bulunmuştur

Tamamlanma ihtiyacı leğinin geçerlik çalışmasında uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %36,7’sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Bu bulgu ölçeğin iç tutarlılığının kabul edilebilir değerlerde olduğu anlamını taşımaktadır. Katılımcılara 3 hafta arayla ölçek yeniden uygulanmış ve Tİ-KF’nin yüksek düzeyde test-tekrar-test güvenirliği gösterdiği ($r = .92$) sonucuna ulaşılmıştır (Atak ve ark., 2016: 180). Bu bağlamda Türkçeye uyarlanmış olan Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formunun, kararlı ölçümler yapabilen, iç tutarlılığa sahip, geçerli ve güvenilir bir araç olduğu yorumu yapılabilir. Bu alışmada Cronbach alfa değerı .87 olarak bulunmuştur.

3.4. İşlem

Verilerin toplanması için kullanılması planlanan Kişisel Bilgi Formu, İlişki İstikrarı leği, Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Anne Kısa Formu ve Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formunun uygulanması için Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşer Bilimler Araştırma Etik Kurulu’ndan izin alınmıştır. Ölçekler, Nisan 2021-

Mayıs 2021 tarihleri arasında çevrimiçi ortam yoluyla Türkiye'nin tamamında 18-29 yaş aralığındaki toplam 403 katılımcıya bireysel olarak uygulanmıştır.

Veriler 18-29 yaş arasındaki katılımcılardan hızlı veri toplanması, ekonomik olması, işaretlenmemiş madde ihtimalinin bulunmaması gibi sebeplerden dolayı internet üzerinden gönderilen formlar aracılığıyla toplanmıştır.

Bireylere ölçekler uygulanmadan önce, yapılan araştırmanın amacı, kişisel bilgilerinin istenmeyeceği, araştırmaya dahil olmalarının gönüllülük esasına dayandığı ve verilen cevapların gizli tutulacağı bilgilendirmesi yapılmıştır. Ölçekler, araştırmaya katılmak için gönüllü olan bireylere uygulanmıştır. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Katılımcılara araştırma ile ilgili ön bilgi ve ölçeklerin uygulanmasına ilişkin açıklamalar yazılı olarak bildirilmiştir. Bununla ilgili olarak öncelikle demografik bilgi formunda yer alan soruları eksiksiz bir şekilde doldurmaları istenmiştir. Devamında yer alan İlişki İstikrarı Ölçeğini doldururken kendi ilişkilerini düşünerek maddeleri ona göre doldurmaları hatırlatmasında bulunulmuştur. Anneye bağlanmayı ölçmek için kullanılan Anneye Bağlanma Envanteri-Kısa Formunu doldururken de kendi annelerinin çeşitli tutum ve davranışlarını düşünerek maddeleri doldurmaları yönünde hatırlatmada bulunulmuştur. Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu için de kendileri adına uygun olan seçeneklerden yalnızca birini işaretlemeleri gerektiği hatırlatılmıştır. Ölçeklerin katılımcılar tarafından cevaplandırılması ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Araştırmaya yapmış oldukları gönüllü katkılardan dolayı katılımcılara teşekkür edilmiş ve ölçeklerin uygulanması sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 25.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) ve LISREL paket programları kullanılarak yapılmıştır. Yapılan her analizden sonra elde edilen sonuçlara ilişkin bulgular açıklanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır.

Bütün değişkenler için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. İlişki istikrarı ile anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisinin olup olmadığını göstermek için Path Modeli kullanılmıştır. Verilerin demografik

özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmede ilişkisiz örneklemeler için t-Testi uygulanmıştır. Veriler analiz edilirken güven aralığı %95 olarak alınmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan analizler ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda ilişki istikrarı ve alt boyutları olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, yatırım ve bağlanım, öncelikle demografik değişkenlere göre incelenmiştir. İlişki istikrarı ve alt boyutlarıyla ilgili olduğu düşünülen demografik değişkenler arasındaki ilişkiler t-Testi analizi yapılarak araştırılmıştır. Son olarak ise ilişki istikrarı, anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı kavramları arasındaki ilişki Path modeli doğrultusunda incelenmiştir.

4.1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerine İlişkin Bulgular

4.1.1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların ilişki istikrarı ve alt ölçek düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 1. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	P																																												
İlişki İstikrarı	Erkek	180	6.56	.90	401	2.74	.006																																												
	Kadın	223	6.31	.91				İlişki Doyumu	Erkek	180	7.63	1.59	401	.61	.540	Kadın	223	7.53	1.57	Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Erkek	180	4.71	2.16	401	2.45	.015	Kadın	223	4.20	2.00	İlişki Yatırımı	Erkek	180	5.73	1.89	401	3.65	.000	Kadın	223	5.02	1.95	Bağlanım	Erkek	180	7.72	1.54	401	-.95	.344
İlişki Doyumu	Erkek	180	7.63	1.59	401	.61	.540																																												
	Kadın	223	7.53	1.57				Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Erkek	180	4.71	2.16	401	2.45	.015	Kadın	223	4.20	2.00	İlişki Yatırımı	Erkek	180	5.73	1.89	401	3.65	.000	Kadın	223	5.02	1.95	Bağlanım	Erkek	180	7.72	1.54	401	-.95	.344	Kadın	223	7.87	1.62								
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Erkek	180	4.71	2.16	401	2.45	.015																																												
	Kadın	223	4.20	2.00				İlişki Yatırımı	Erkek	180	5.73	1.89	401	3.65	.000	Kadın	223	5.02	1.95	Bağlanım	Erkek	180	7.72	1.54	401	-.95	.344	Kadın	223	7.87	1.62																				
İlişki Yatırımı	Erkek	180	5.73	1.89	401	3.65	.000																																												
	Kadın	223	5.02	1.95				Bağlanım	Erkek	180	7.72	1.54	401	-.95	.344	Kadın	223	7.87	1.62																																
Bağlanım	Erkek	180	7.72	1.54	401	-.95	.344																																												
	Kadın	223	7.87	1.62																																															

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere, erkek ve kadın katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda ilişki istikrarı düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($t(401) = 2.74, p < .05$). Buradan hareketle ilişki istikrarının erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre ilişki istikrarı düzeyleri karşılaştırıldığında, erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 6.56$) kadınlara göre ($\bar{X} = 6.31$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.1.'deki diğer verilere bakıldığında; erkek ve kadın katılımcıların seçeneklerin niteliğini değerlendirme ($t(401) = 2.45, p < .05$) ve ilişki yatırımı ($t(401) = 3.65, p < .05$) alt ölçeklerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Buradan hareketle seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı alt ölçeklerinin erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği

söylenbilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 4.71$) kadınlara göre ($\bar{X} = 4.20$), ilişki yatırımı düzeyleri karşılaştırıldığında da erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 5.73$) kadınlara ($\bar{X} = 5.02$) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Yapılan analizde katılımcıların ilişki doyumu ($t(401) = .61, p > .05$) ve bağlanım ($t(401) = -.95, p > .05$) düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

4.1.2. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların ilişki istikrarı ve alt ölçek düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 2. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
İlişki İstikrarı	18-25	187	6.34	.99	401	-1.80	.073
	26-29	216	6.50	.85			
İlişki Doyumu	18-25	187	7.46	1.62	401	-1.31	.190
	26-29	216	7.67	1.55			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	18-25	187	4.41	2.16	401	-.18	.854
	26-29	216	4.45	2.03			
İlişki Yatırımı	18-25	187	5.42	2.12	401	.76	.447
	26-29	216	5.27	1.80			
Bağlanım	18-25	187	7.56	1.69	401	-2.85	.005
	26-29	216	8.01	1.46			

Tablo 4.2.'de görüldüğü üzere, yaşa göre katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur ($t(401) = -1.80, p > .05$). Buradan hareketle ilişki istikrarının yaşa göre değişiklik göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.2.'deki diğer verilere bakıldığında; yaşa göre katılımcıların bağlanım düzeylerinin ($t(401) = -2.85, p < .05$) anlamlı bir şekilde farklılaştığı, ilişki doyumu ($t(401) = -1.31, p > .05$), seçeneklerin niteliğini değerlendirme ($t(401) = -.18, p > .05$) ve ilişki yatırımı ($t(401) = .76, p > .05$) düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Buradan hareketle bağlanım alt ölçeğinin yaşa göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların yaşa göre bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında 26-29 yaş grubunun ortalaması ($\bar{X} = 8.01$) 18-25 yaş grubuna göre ($\bar{X} = 7.56$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4.1.3. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yetişkinliğe Ulaşma Algısı Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların ilişki istikrarı ve alt ölçek düzeylerinin yetişkinliğe ulaşma algılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 3. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Yetişkinliğe Ulaşma Algısına Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

		Yetişkinliğe Ulaşma Algısı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
İlişki İstikrarı	Evet		185	6.44	.87			
	Bazı Yönlerden Evet					401	.34	.733
	Bazı Yönlerden Hayır		218	6.41	.95			
İlişki Doyumu	Evet		185	7.70	1.50			
	Bazı Yönlerden Evet					401	1.44	.150
	Bazı Yönlerden Hayır		218	7.47	1.64			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Evet		185	4.16	2.08			
	Bazı Yönlerden Evet					401	-2.46	.014
	Bazı Yönlerden Hayır		218	4.67	2.07			
İlişki Yatırımı	Evet		185	5.40	2.05			
	Bazı Yönlerden Evet					401	.59	.554
	Bazı Yönlerden Hayır		218	5.28	1.87			
Bağlanım	Evet		185	7.92	1.51			
	Bazı Yönlerden Evet					401	1.37	.171
	Bazı Yönlerden Hayır		218	7.70	1.64			

Tablo 4.3.'de görüldüğü üzere, katılımcıların yetişkinliğe ulaşma algılarına göre ilişki istikrarı düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur ($t(401) = .34, p > .05$). Buradan hareketle ilişki istikrarının yetişkinliğe ulaşma algısına göre değişiklik göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.3.'deki diğer verilere bakıldığında; yetişkinliğe ulaşma algılarına göre katılımcıların seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeylerinin ($t(401) = -2.46, p < .05$) anlamlı bir şekilde farklılaştığı, ilişki doyumu ($t(401) = 1.44, p > .05$), ilişki yatırımı ($t(401) = .59, p > .05$) ve ilişki bağlanımı ($t(401) = 1.37, p > .05$) düzeylerinin yetişkinliğe ulaşma algılarına göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Buradan hareketle seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeğinin yetişkinliğe ulaşma algısına göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların yetişkinliğe ulaşma algılarına göre seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında yetişkinliğe ulaştıklarını düşünenlerin ortalaması ($\bar{X} = 2.08$) bazı yönlerden ulaşmış bazı yönlerden ulaşmadıklarını düşünenlere göre ($\bar{X} = 2.07$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

4.1.4. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Geçmiş İlişki Sayısı Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların ilişki istikrarı ve alt ölçek düzeylerinin geçmiş ilişki sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 4. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin Geçmiş İlişki Sayısına Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
İlişki İstikrarı	1	83	6.52	.86	401	1.09	.276
	2 ve üzeri	320	6.40	.93			
İlişki Doyumu	1	83	7.85	1.35	401	1.77	.077
	2 ve üzeri	320	7.50	1.62			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	1	83	3.68	2.07	401	-3.74	.000
	2 ve üzeri	320	4.63	2.05			
İlişki Yatırımı	1	83	5.74	2.06	401	2.12	.035
	2 ve üzeri	320	5.23	1.91			
Bağlanım	1	83	8.16	1.30	401	2.35	.019
	2 ve üzeri	320	7.71	1.64			

Tablo 4.4.'de görüldüğü üzere, geçmiş ilişki sayısına göre katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur ($t(401) = 1.09, p > .05$). Buradan hareketle ilişki istikrarının geçmiş ilişki sayısına göre değişiklik göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.4.'deki diğer verilere bakıldığında; geçmiş ilişki sayısına göre katılımcıların seçeneklerin niteliğini değerlendirme ($t(401) = -2.85, p < .05$), ilişki yatırımı ($t(401) = -2.85, p < .05$) ve bağlanım ($t(401) = -2.85, p < .05$) düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı, ilişki doyumu ($t(401) = -1.31, p > .05$) düzeyinin geçmiş ilişki sayısına göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Buradan hareketle seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi, ilişki yatırımı ve bağlanım alt ölçeklerinin geçmiş ilişki sayısına göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların geçmiş ilişki sayısına göre seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi

düzeyleri karşılaştırıldığında 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 4.63$) 1 ilişki yaşadığını belirten gruptan ($\bar{X} = 3.68$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların geçmiş ilişki sayısına göre ilişki yatırımı düzeyleri karşılaştırıldığında 1 ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 5.74$) 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten gruptan ($\bar{X} = 5.23$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde katılımcıların geçmiş ilişki sayısına göre bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında 1 ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 8.16$) 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten gruptan ($\bar{X} = 7.71$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

4.1.5. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin İlişkinin Niteliği Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların ilişki istikrarı ve alt ölçek düzeylerinin ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 5. İlişki İstikrarı ve Alt Ölçeklerinin İlişkinin Niteliğine Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

	İlişkinin Niteliği	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	P
İlişki İstikrarı	Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	6.15	.97	401	-6.91	.000
	Evli	185	6.75	.73			
İlişki Doyumu	Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	7.16	1.68	401	-5.96	.000
	Evli	185	8.06	1.29			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	4.91	1.97	401	5.21	.000
	Evli	185	3.86	2.08			
İlişki Yatırımı	Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	4.78	1.94	401	-6.54	.000
	Evli	185	5.99	1.75			
Bağlanım	Romantik İlişki (Sevgili İlişkisi)	218	7.29	1.70	401	-7.57	.000
	Evli	185	8.41	1.19			

Tablo 4.5.'de görüldüğü üzere, ilişkinin niteliğine göre katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($t(401) = -6.91, p < .05$). Buradan hareketle ilişki istikrarının ilişki niteliğine göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki istikrarı düzeyleri karşılaştırıldığında evli olduğunu belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 6.75$) romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruba göre ($\bar{X} = 6.15$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.5.'deki diğer verilere bakıldığında; ilişkinin niteliğine göre katılımcıların ilişki doyumu ($t(401) = -5.96, p < .05$), seçeneklerin niteliğini değerlendirme ($t(401) = 5.21, p < .05$), ilişki yatırımı ($t(401) = -6.54, p < .05$) ve bağlanım ($t(401) = -7.57, p < .05$) düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Buradan hareketle ilişki istikrarı ve alt ölçeklerinin tamamının ilişkinin niteliğine göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki doyumu düzeyleri karşılaştırıldığında evli olduğunu belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 8.06$) romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruptan ($\bar{X} = 7.16$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleriyle karşılaştırıldığında romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten grubun ortalaması ($\bar{X} = 4.91$), evli gruba göre ($\bar{X} = 3.86$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki yatırımı düzeyleri karşılaştırıldığında evli olan grubun ortalaması ($\bar{X} = 5.99$), romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi içinde olan gruptan ($\bar{X} = 4.78$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde katılımcıların ilişkinin niteliğine göre bağlanım düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda evli olan grubun ortalaması ($\bar{X} = 8.41$), romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşayan grubun ortalamasından ($\bar{X} = 7.29$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

4.2. Path Modeline İlişkin Bulgular

Path modeli analizinde, ilgili kuramsal çerçeveler ve yapılan çalışmalar kapsamında hipotez model kurulmaktadır. Daha sonra Path modeli analizi yapılmaktadır. Bu bölümde öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiş daha sonra ilişki istikrarı ile anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı kavramları arasındaki ilişkilerin ortaya konması amacı ile bir model geliştirilmiştir. Elde edilen bulgular da ilgili hipotezlerin tek tek ele alınması yerine oluşturulan hipotez kavramsal model istatistiksel olarak test edilerek verilmiştir. Buna göre katılımcıların, ilişki istikrarı, anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı değişkenleri açısından ele alınarak geliştirilen modelin anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Path analizi yapılmıştır.

Araştırmada, araştırma grubunun ilişki istikrarı, anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ortalama puanları arasındaki korelasyon incelenmiş ve sonuçları Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4. 6. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

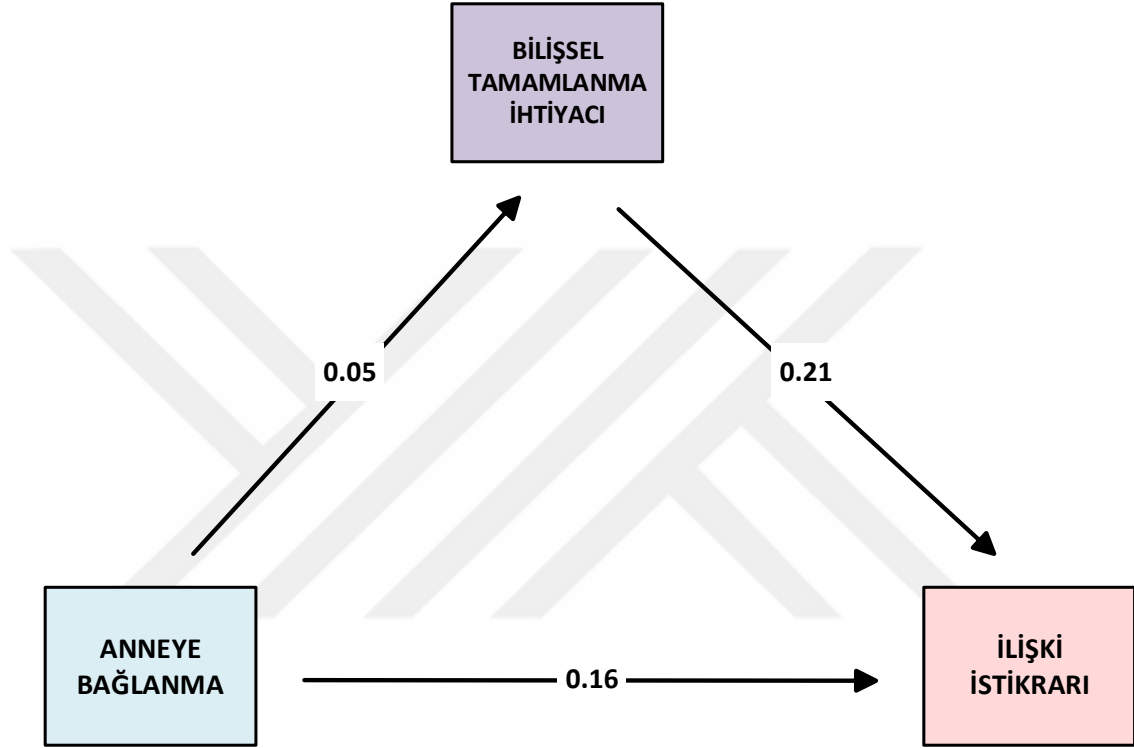
Değişkenler	İlişki İstikrarı	Anneye Bağlanma	Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı
İlişki İstikrarı	1	.17**	.21**
Anneye Bağlanma		1	.05
Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı			1

** p < .01, * p < .05

Korelasyon analizi sonucuna göre, ilişki istikrarı ile anneye bağlanma ($r=.17$; $p< .01$) ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ($r= .21$; $p< .01$) arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Korelasyon analizinin bir diğer sonucuna göre ise anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r= .05$; $p> .05$). Bu sonuçlara göre bireylerin anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeylerinin ilişki istikrarı düzeyini yordadığı ve pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre model testi için gerekli korelasyon yeterliliğine ulaşıldığını söyleyebilmek mümkündür. Daha sonra kavramsal modelin test edilmesi işlemine geçilmiştir.

Hipotez modele ilişkin bağımlı değişken ilişki istikrarı, aracı değişken tamamlanma ihtiyacı, bağımsız (dışsal) değişken ise anneye bağlanmadır. Hipotez modelde anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı değişkenlerinin ilişki istikrarını yordama güçleri incelenmiştir. Modele göre, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı ilişki istikrarını doğrudan yordamaktadır. Ayrıca, ilişki istikrarı ile anneye

bağlanma arasındaki ilişkide tamamlanma ihtiyacının dolaylı etkisinin olduğu varsayılmıştır. Birbirini yordadığı düşünülen değişkenlerin Path diyagramları çizildikten sonra Tablo 4.6.'daki korelasyon analizinden de yararlanılarak kavramsal modelin analizi (standardize katsayılar) yapılmıştır. Sonuçları Şekil 4.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 4. 1. Model Analizi (Standardize Katsayılar)

Analiz sonrası modele ilişkin uyum değerleri Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4. 7. Modelin Path Analizi Sonuçları

Uyum İndeksleri	Uyum Değerleri
Ki-Kare/Serbestlik Derecesi	0
RMSEA	0.000
CFI	1.00
IFI	1.00
NFI	1.00
TLI	1.00
GFI	1.00
AGFI	1.00

Test edilen modele ilişkin elde edilen uyum katsayılarına bakıldığında, CFI= 1.00, IFI= 1.00, NFI= 1.00, TLI= 1.00, GFI= 1.00 ve AGFI= 1.00 olduğu görülmektedir. Ki-Kare/Serbestlik Derecesi (χ^2 / sd) 0; RMSEA değerlerinin ise .000 olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 4.14.). Analiz sonucuna göre Ki-Kare ve RMSEA değerlerinin .05'ten küçük olduğu görülmektedir. CFI, IFI, NFI, TLI uyum değerlerinin .95'in üzerinde olması, aynı zamanda Ki-Kare ve RMSEA değerlerinin .05'in altında olması test edilen modelin "doymuş model" olduğu anlamına gelmektedir (Şimşek, 2007). Bu sebeple iyileştirme indekslerinin incelenmesine gerek duyulmamıştır.

Tablo 4. 8. Yordayıcı Değişkenlerin Yordanan Değişkenler Üzerindeki Etki Değerleri

	İlişki İstikrarı			Anneye Bağlanma	Tamamlanma İhtiyacı
	1	2	3	1	1
Anneye Bağlanma	.16	.011	.17		.05
Tamamlanma İhtiyacı					.21

1: Doğrudan Etki; **2:** Dolaylı Etki; **3:** Toplam Etki

Model testi sonucunda çıkan etki puanlarına bakıldığında; ilişki istikrarı için anneye bağlanmanın $\beta = .16$; tamamlanma ihtiyacının $\beta = .21$ düzeyinde doğrudan etkisinin bulunduğu görülmektedir. Anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacı üzerinde $\beta = .05$ düzeyinde doğrudan etkisi bulunmakla birlikte ilişki istikrarı üzerinde, tamamlanma ihtiyacı üzerinden dolaylı olarak $\beta = .011$ düzeyinde bir etkisi bulunduğu söylenebilir (Bkz. Tablo 4.8.).

Modelde “doğrudan etkilere” bakıldığında anneye bağlanma ($\beta = .16, p < .01$), ve tamamlanma ihtiyacı ($\beta = .21, p < .01$) ilişki istikrarı ile pozitif ve düşük ilişkili bulunmuştur. Anneye bağlanma ($\beta = .05, p < .01$) tamamlanma ihtiyacı ile pozitif ve düşük ilişkili bulunmuştur. Değişkenler arasındaki dolaylı etkileri incelemek, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolünün anlaşılmasına katkı sağlayacaktır (bkz. Tablo 4.8.).

Hipotez modelde tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasında aracılık (mediator) rolü tanımlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolü gözlenmektedir. Başka bir ifadeyle anneye bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise ilişki istikrarına etki etmektedir. Modelde tanımlanan ilişkilere ait dolaylı etkiler, aşağıda açıklanmıştır.

Değişkenler arasındaki dolaylı etkilere bakıldığında, anneye bağlanmanın ($\beta = .011, p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinden ilişki istikrarına dolaylı etkisinin düşük ve pozitif olduğu görülmektedir. Genel olarak bulgulara bakıldığında, modelde tamamlanma ihtiyacının aracılık rolünün olduğu görülmektedir ve bu bulgu

“tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasında aracı rolü vardır” hipotezini doğrulamaktadır (bkz. Tablo 4.8.).

Bir değişkenin diğeri üzerindeki “*toplam etkisi*”, aralarındaki tüm doğrudan ve dolaylı etkilerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Toplam etkilere bakıldığında, anneye bağlanmanın ($\beta = .17, p < .01$) toplam etkisi ilişki istikrarı ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur. Genel olarak, anneye bağlanmanın ilişki istikrarı üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğu ifade edilebilir.

Bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu, anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacı üzerinden ilişki istikrarına olan etkisinin de anlamlı olduğu ifade edilebilir. Daha ayrıntılı olarak ise, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarı üzerinde pozitif etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca, hipotez modelde tanımlanmış olan ilişkilerin de desteklendiği söylenebilir.

4.3. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirilmiştir. İlk olarak ilişki istikrarının, daha sonra ise sırasıyla ilişki istikrarının alt boyutları olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi, ilişki yatırımı ve bağlanım boyutlarının çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırmaları sunulmuştur. Ardından, Path modeline ilişkin bulgular verilmiştir.

İlişki istikrarının çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırması incelendiğinde cinsiyet ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; yaş, yetişkinliğe ulaşma algısı ve ilişki sayısına göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

İlişki istikrarı alt boyutlarından olan ilişki doyumunun ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; cinsiyet, yaş, yetişkinliğe ulaşma algısı ve geçmiş ilişki sayısına göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi alt boyutunun ise cinsiyet, yetişkinliğe ulaşma algısı, ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlişki yatırımı alt boyutunun ise cinsiyet ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, yaş ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı bir farklılık

bulunmadığı görülmüştür. İlişki istikrarı ölçeğine sonradan eklenen son alt boyut olan bağlanmanın, yaş ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, cinsiyet ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Path modeli ile ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarının yordayıcıları olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, araştırmanın başlangıcında öngörülen “Anneye bağlanma ilişki istikrarını yordamaktadır” ve “Bilişsel tamamlanma ihtiyacı ilişki istikrarını yordamaktadır” hipotezlerinin doğrulandığı söylenebilir. Modelde anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı, ilişki istikrarı ile anlamlı düzeyde düşük pozitif ilişkili bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasında aracılık rolü gözlenmektedir. Bu bulgu, “Bilişsel tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ve ilişki istikrarı arasında aracılık rolü vardır” şeklinde ifade edilen hipotezi doğrular niteliktedir. Anneye bağlanma, tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise ilişki istikrarına etki etmektedir. Bulgulara toplam etkiler başlığı altında bakıldığında, anneye bağlanmanın ilişki istikrarı üzerinde anlamlı düzeyde düşük pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Path modeli ile ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye bağlanmanın hem de bilişsel tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarının yordayıcıları olduğu ve hipotez modelde tanımlanan ilişkilerin doğrulandığı ve önceki bölümde Path modeli ile ilgili olan hipotezlerin doğrulandığı da görülmektedir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sorularının test edilmesi sonucunda elde edilen bulgular, ilgili alanyazında yer alan araştırmalar ve görgül çalışmalar kapsamında tartışılmıştır. Bulgular tartışılırken, bir önceki bölümde yer alan sıralama dikkate alınarak öncelikle demografik değişkenlerin ilişki istikrarı ve alt ölçekleriyle karşılaştırılmasına ilişkin sonuçların tartışılmasına yer verilmiştir. Daha sonra anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarı üzerindeki yordama gücüne ilişkin Path model analizi sonuçlarının tartışılmasına yer verilmiştir.

Genel olarak bulgulara bakıldığında, ilişki istikrarının çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırması incelendiğinde cinsiyet ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; yaş, yetişkinliğe ulaşma algısı ve ilişki sayısına göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. İlişki istikrarı alt boyutlarından olan ilişki doyumunun ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; cinsiyet, yaş, yetişkinliğe ulaşma algısı ve geçmiş ilişki sayısına göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi alt boyutunun ise cinsiyet, yetişkinliğe ulaşma algısı, ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlişki yatırımı alt boyutunun ise cinsiyet ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, yaş ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. İlişki istikrarı ölçeğine sonradan eklenen ve son alt boyut olan bağlanımın, yaş ilişki sayısı ve ilişkinin niteliğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, cinsiyet ve yetişkinliğe ulaşma algısına göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı, ilişki istikrarı ile anlamlı düzeyde düşük pozitif ilişkili bulunmuştur. Anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı arasında anlamlı düzeyde düşük pozitif ilişki bulunmuştur.

5.1. İlişki İstikrarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Cinsiyetin ilişki istikrarı ölçeğinden alınan puanlara etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda cinsiyet değişkeninin ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüş ve erkeklerin ortalaması kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların ilişki istikrarı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak kadın ya da erkek olma durumuna göre ilişki istikrarı düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgular Çelik-Zeren (2020)’in erkeklerin ilişki istikrarı puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu bulgusuyla tutarlıdır. İlişki istikrarı alt ölçekleri düşünüldüğünde erkeklerin ortalamasının anlamlı şekilde farklılaşmasında kültürel olarak cinsiyete göre atfedilen rollerin etkili olduğu düşünülebilir. Alanyazın incelendiğinde bu çalışma ve araştırmamız dışında ilişki istikrarı toplam puanının demografik değişkenlere göre değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmamız ilişki istikrarı toplam puanının incelenmesi açısından özgün bir çalışmadır.

Yaşa göre oluşturulan grupların İlişki İstikrarı Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda yaş değişkeninin ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde yaş ve ilişki istikrarı değişkenleriyle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Yetişkinliğe ulaşma algısının ilişki istikrarı ölçeğinden alınan puanlara etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda yetişkinliğe ulaşma algısının ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Buradan hareketle ilişki istikrarının yetişkinliğe ulaşma algısına göre değişiklik göstermediği söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısının ilişki istikrarı ölçeğinden alınan puanlara etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda geçmiş ilişki sayısının ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Buradan hareketle ilişki istikrarının geçmiş ilişki sayısına göre değişiklik göstermediği söylenebilir. Çeşitli alt ölçeklerde yaşa, yetişkinliğe ulaşma algısına ve geçmiş ilişki sayısına göre anlamlı fark bulunduğu görülse de bütüncül bir değerlendirmede bu demografik değişkenlerin etkili olmadığı söylenebilir. Bu demografik değişkenlerin incelenmesi açısından araştırmanın alanyazına katkı sağladığı söylenebilir.

İlişkinin niteliğinin ilişki istikrarı ölçeğinden alınan puanlara etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda ilişkinin niteliğinin ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle ilişki istikrarının ilişkinin niteliğine göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki istikrarı düzeyleri karşılaştırıldığında evli olduğunu belirten grubun ortalaması romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruba göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu bulgu Çelik-Zeren (2020)'in araştırmasındaki flört grubunun nişanlı bireylerden daha yüksek puan aldıkları bulgusuyla örtüşmemektedir. Araştırmamızda elde edilen bulguya bakıldığında evli olan bireylerin daha olgun bir ilişki içinde olmaları ve romantik ilişki yaşayan bireylere göre ilişkiyi sürdürme kararlılıklarının yüksek olması yönündeki beklentileri karşılar nitelikte olduğu görülmektedir. Çelik-Zeren (2020)'in bulgularıyla farklı olmasının sebebi araştırmanın örnekleme, evli bireylerin ölçeği yan yana doldurma ihtimalleri ve bunun ölçeği doldurmaya etkisi olarak gösterilebilir.

5.2. İlişki İstikrarı Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

5.2.1. İlişki Doyumu Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Cinsiyetin ilişki doyumu üzerindeki etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda cinsiyetin ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Uzun (2017), Şahin (2015), Akarsu (2018), Çaykuş (2020) ve Çelik-Zeren (2020)'in araştırmalarında cinsiyetin ilişki doyumuna anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuyla tutarlıdır. Bu durumun bireylerin erkek ya da kadın olmalarından bağımsız olarak ilişkiden alınan doyumu değerlendirmelerinin benzer olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Yaşa göre ilişki doyumu düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda yaşın ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde bu bulgunun Şahin (2015), Mamati (2018) ve Çaykuş (2020)'un yaşın ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuyla tutarlı olduğu görülmektedir. Buna karşın Tai, Baxter ve Hewitt (2014)'in ilişki doyumunun genç kadınlarda yüksekken yaş ilerledikçe azaldığı ve Uzun (2017)'un yaş ilerledikçe

doyumun azaldığı bulgularıyla çelişmektedir. Yaşa göre ilişkiden alınan doyumun farklılaşması yönündeki bulgumuz çoğu araştırmayla tutarlı görünmektedir. Yaşın düşünme yapısına etkisi olduğu varsayılsa da yaş gruplarının içinde buldukları kültürel ortama göre yaşamdan beklentilerinin farklılaştığı söylenebilir. Bu yüzden sosyo- ekonomik ve kültürel çeşitliliklerin alanyazındaki bulguların farklılaşmasına neden olduğu düşünülebilir.

Yetişkinliğe ulaşma algısının doyum üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde bu değişkenin daha önce diğer çalışmalarda incelenmediği bu yönüyle araştırmamızın özgün bulgularından biri olduğu söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısına göre ilişki doyum düzeyleri karşılaştırıldığında geçmiş ilişki sayısının doyum üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Şahin (2015)'in araştırmasında elde edilen geçmiş ciddi ilişki sayısının ilişki doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuyla tutarlıdır. Bu çalışma ile araştırmamızdaki değişkenin ve bulguların benzeştiği söylenebilir. Bunun sebebi olarak birden fazla ilişki yaşayan bireylerin ilişkiden aldıkları doyumunu benzer geçmiş yaşantılarına göre değerlendirme şanslarının bir ilişki yaşayan bireylere göre daha fazla olması gösterilebilir.

İlişkinin niteliğinin ilişki doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve evli olduğunu belirten grubun ortalamasının, romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Şahin (2015)'in evli bireylerin, sevgili/flört ilişkisi yaşayanlara göre ilişkiyi daha doyum verici olarak algıladıkları ve Büyükşahin (2006)'in sözlü/nişanlı bireylerin, flört ilişkisi yaşayan bireylere göre daha yüksek doyum düzeyine sahip oldukları bulgusuyla tutarlıdır. Tai, Baxter ve Hewitt (2014) evlenme niyeti olanların evlenme niyeti olmayanlara göre ilişkiden daha fazla doyum aldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Geleceğe yönelik plan yapma düzeyi arttıkça ilişki doyumunu artmaktadır (Büyükşahin, 2006). Araştırmamızda elde edilen ve alanyazınca desteklenen bu bulgunun sebebi, gelecekte de birlikte olacaklarını düşünen bireylerin yaşantılarından daha fazla doyum almaları olabilir.

5.2.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Cinsiyetin seçeneklerin niteliğinin değerlendirme düzeyine etkisini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu ve erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde araştırmanın bulgularıyla tutarlı çalışmalar olduğu görülmektedir. (Rusbult, Martz ve Agnew 1998; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Sacher ve Fine, 1996; Halat, 2009; Buğa, 2009; Akarsu, 2018; Çaykuş, 2020; Çelik-Zeren, 2020; Büyüksahin, 2006). Cinsiyetin seçeneklerin niteliğini değerlendirme üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonuçlarını içeren araştırmamızla çelişen sonuçlar olduğu da görülmektedir (Le ve Agnew, 2003; Uzun, 2017; Şahin, 2015; Aktaş-Akbayrak, 2019). Araştırmamızda elde edilen ve alanyazında çoğunlukla tutarlı sonuçlarla desteklenen bulgunun sebebi, kültürel olarak erkeklere atfedilen roller olabilir. Bu bulgunun erkeklerin olası başka ilişkileri değerlendirmeleri normal olarak algılanırken, kadınların mevcut ilişkisinden başka bir seçeneği olumlu değerlendirmemesi gerektiği yönündeki toplumsal beklentilerden etkilendiği düşünülebilir.

Yaşın seçeneklerin niteliğinin değerlendirme düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Mamati (2018) ve Şahin (2015)'in bulgularıyla tutarlıdır. Buğa (2009)'nın negatif yönde anlamlı bir etkisinin bulunduğu ve Çaykuş (2020)'un 18-25 yaş arası bireylerin 26-35 ile 36 ve üzeri yaştaki bireylere göre seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirdikleri bulguları araştırmamızın bulgularıyla çelişmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgunun yaş gruplarının yakın olmasından etkilendiği düşünülebilir. Alanyazında bulgumuzla çelişen sonuçların genç yaştaki bireylerin mevcut ilişkilerinin kararlı olmamasından dolayı olası ilişkilere yetişkinliğe ulaşmış bireylerden daha olumlu değerlendirmelerde bulunmasından kaynaklandığı söylenenebilir.

Yetişkinliğe ulaşma algısının seçeneklerin niteliğini değerlendirme üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yetişkinliğe ulaşma algılarına göre seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında yetişkinliğe ulaştıklarını düşünenlerin ortalaması bazı yönlerden ulaşmış bazı yönlerden ulaşmadıklarını düşünenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu bulgunun sebebi yetişkinliğe ulaştığını düşünen bireylerin farklı

ilişkileri mevcut ilişkileriyle karşılaştırmayı bazı yönlerden yetişkinliğe ulaştığını düşünen bireylere göre daha olağan karşılımları olabilir. Alanyazın incelendiğinde bu değişkenin daha önce diğer çalışmalarda incelenmediği bu yönüyle araştırmamızın özgün bulgularından biri olduğu söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısının seçeneklerin niteliğini değerlendirme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması 1 ilişki yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde bu bulgu Şahin (2015)'in geçmiş ciddi ilişki sayısının ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı bulgusuyla çelişmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgunun sebebi birden fazla ilişki yaşamış olan bireylerin olası ilişkileri karşılaştırmak için geçmiş yaşantılarından da faydalanabilmeleri olabilir. Bu yönüyle bulgumuz seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin tanımında yer alan geçmiş ilişkiler ve çevrede görülen ilişkiler kavramlarıyla örtüşmektedir. Alanyazına katkı sağlayacak özgün bir bulgu olduğu söylenebilir.

İlişki niteliğinin seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleriyle karşılaştırıldığında romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten grubun ortalaması evli gruba göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu bulgu Şahin (2015)'in çalışmasında anlamlı bir etkisinin olmadığı yönündeki yer alan bulguyla çelişmektedir. Diğer taraftan Mamati (2018)'nin ilişkisi olan kadınların evli kadınlara göre seçeneklerin niteliğini daha yüksek düzeyde değerlendirdikleri bulgusuyla ve Büyükşahin (2006)'in flört ilişkisi olan grubun, seçeneklerin niteliğini sözlü/nişanlılardan daha olumlu değerlendirdiği, evli kadınların seçeneklerin niteliğini en olumsuz değerlendiren bireyler olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Alanyazın incelendiğinde araştırmamızda elde edilen bulgunun tutarlı olduğu, geleceğe yönelik ciddi planları olmaması beklenen grubun ilişkiyi sürdürme kararlılığına sahip olması gerektiği düşünülen gruba göre olası ilişkileri değerlendirmelerinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

5.2.3. İlişki Yatırımı Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Cinsiyetin ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu, katılımcıların cinsiyet durumuna göre ilişki yatırımı düzeyleri karşılaştırıldığında erkeklerin ortalaması kadınlara göre anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu Çelik-Zeren (2020)'in çalışmasında yer alan erkeklerin kadınlara göre daha yüksek yatırım düzeyine sahip olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Alanyazın incelendiğinde cinsiyetin anlamlı bir farklılık gösterdiğini ancak araştırma bulgumuzun aksine kadınların erkeklerden daha yüksek yatırım düzeyine sahip olduklarına ilişkin bulguların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Sprecher, 1988; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; O'Sullivan, Hoffman, Harrison ve Curtis Dolezal, 2006; Taluy, 2013). Alanyazında cinsiyetin ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığına dair çalışmalar da bulunmaktadır (Le ve Agnew, 2003; Şahin, 2015; Uzun, 2017; Akarsu, 2018; Aktaş-Akbayrak, 2019; Çaykuş, 2020). Araştırmamızda elde edilen bulgunun alanyazınla çeliştiği görülmektedir. Bunun sebebi araştırmamızda yer alan grubun ölçeği internet üzerinden doldurmaları ve eşleriyle yan yana olma ihtimalinden dolayı yanıltıcı cevap vermelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Yaşın ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Uzun (2017), Mamati (2018) ve Şahin (2015)'in yaşın ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusuyla tutarlıyken, Çaykuş (2020)'un yaşın ilişki yatırımında anlamlı bir etkisinin bulunduğu yetişkinlik dönemindeki bireylerin, beliren yetişkinlerden daha yüksek yatırım puanları almış oldukları bulgusuyla çelişmektedir. Bunun sebebi her yaş grubunda bireyin kendince ilişkiden çıkmanın büyük kayıplara sebep olacağını düşündüğü nedenlere sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Yetişkinliğe ulaşma algısının ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde yetişkinliğe ulaşma algısı açısından ilişki yatırımının karşılaştırıldığı bir çalışma bulunamamıştır. Bu yönüyle araştırmamızın özgün bir bulgusu olduğu söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısının ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu, katılımcıların geçmiş ilişki sayısına göre ilişki yatırımı düzeyleri

karşılaştırıldığında 1 ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu sonucun Şahin (2015)'in geçmiş ciddi ilişki sayısının ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı yönündeki bulgusuyla çeliştiği söylenebilir. Araştırmamızda elde edilen bulgunun sebebi bir ilişki yaşamış olan bireylerin ilişkiden çıkmalarının neden olacağı kayıplar hakkında birden fazla ilişki deneyimine sahip bireylere göre daha duygusal düşünmeleri olabilir.

İlişki niteliğinin ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu ve katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki yatırımı düzeyleri karşılaştırıldığında evli olduğunu belirten grubun ortalaması romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Şahin (2015)'in evli bireylerin diğer ilişki türünde olan bireylere göre daha fazla yatırım yaptıkları en az yatırım yapanların sevgili flört ilişkisinde olan bireyler olduğu bulgusu ve Büyükşahin (2006)'in sözlü/nişanlı olan kişilerin flört ilişkisi olan kişilerden anlamlı olarak daha yüksek yatırım düzeyine sahip olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Diğer taraftan Mamati (2018)'nin medeni duruma göre yatırım düzeylerinin farklılaşmadığı bulgusuyla çelişmektedir. Alanyazında ve araştırmamızda yer alan bulgunun sebebi, evli bireylerin maddi ve manevi yatırımlarının ilişkinin bitmesi durumundaki kayıplarının romantik ilişkisi olan bireylere göre daha fazla olarak algılanmasından kaynaklı olabilir.

5.2.4. Bağlanım Alt Ölçeğinin Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Cinsiyete göre bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Çelik-Zeren (2020)'nin çalışmasında elde ettiği cinsiyetin bağlanım üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusuyla tutarlıdır. Alanyazın incelendiğinde Fitzpatrick ve Sollie (1999), Le ve Agnew (2003), Taluy (2013), Çaykuş (2020), cinsiyete göre ilişki bağlanımının anlamlı bir etkisinin bulunduğu kadınların, erkeklere göre eşlerine daha fazla bağlanım geliştirdikleri sonucuna ulaştıkları ve bu sonucun araştırmamızın bulgusuyla çeliştiği görülmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgunun cinsiyete atfedilen roller gereği, kadınların bir ilişkiye daha olumlu bağlanmaları yönündeki beklentiyle ve

alanyazındaki bulgularla çeliştiği söylenebilir. Bunun sebebi araştırmanın internet üzerinden yapılmasından ve eşlerin çalışmayı birlikte doldurmuş olma ihtimallerinden kaynaklanıyor olabilir.

Yaşa göre oluşturulan grupların bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir etkinin bulunduğu ve 26-29 yaş grubunun ortalamasının 18-25 yaş grubunun ortalamasına göre anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Fitzpatrick ve Sollie (1999), Buğa (2009) ve Çaykuş (2020)'un yaşın ilişki bağlanımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Çaykuş (2020)'un çalışmasında yer alan 26-35 yaş arası bireylerin 18-25 yaş arası bireylere göre bağlanımlarının daha yüksek olduğu bulgusu araştırmamızın bulgusuna benzer olarak yaşın ilerlemesiyle bağlanım arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Yetişkinliğe ulaşma algısının bireylerin bağlanım düzeyleri arasında anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde yetişkinliğe ulaşma algısı açısından ilişki yatırımının karşılaştırıldığı bir çalışma bulunmadığı ve araştırmanın bu yönüyle özgün olduğu söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısının bireylerin ilişki bağlanımı düzeylerine anlamlı bir etkisinin bulunduğu ve katılımcılardan 1 ilişki yaşadığını belirten grubun ortalamasının 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde bağlanım alt ölçeğinin çok az araştırmada kullanıldığı ve bu demografik değişkenin daha önce çalışılmadığı görülmektedir. Bu durum bir ilişki yaşayan bireylerin mevcut ilişkilerini değerlendirirken geçmiş deneyimlerinden yararlanamıyor olmaları ve mevcut ilişkilerine bu yönüyle bağlı olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

İlişki niteliğine göre bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir etkinin bulunduğu ve katılımcılardan evli olduğunu belirten grubun ortalamasının romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Mamati (2018)'nin evli kadınların ilişkisi olan kadınlara göre daha çok bağlanım gösterdikleri bulgusuyla tutarlıdır. Bu durum evli bireylerin, romantik ilişki içinde olan bireylere göre mevcut ilişkilerini daha fazla sahiplenmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Alanyazın incelendiğinde bağlanım alt boyutunun neredeyse hiç çalışmamış bir boyut olduğu

bu yönüyle araştırmamızdaki bağlanımla ilgili bulguların hem özgün olduğu hem de gelecek araştırmalara katkı sağlayabileceği düşünölmektedir.

5.3. Path Modeline İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Path modeli ile ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarını yordadığı ve araştırmanın ilk bölümünde yanıt aranan araştırma sorularının tamamının cevaplandığı söylenebilir. Bu bölümde kurulan hipotez modeldeki ilişki istikrarı, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı arasındaki ilişki durumlarının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Araştırma grubunu oluşturan katılımcıların ilişki istikrarı, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı düzeyleri ile değişkenler arasındaki ilişkiler Path modeli analizi ile incelenmiştir. Buna göre Path analizi sonucuna bakıldığında hem anneye bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarının düşük düzeyde yordayıcıları olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, araştırmanın “Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri ilişki istikrarını yordamakta mıdır?”, “Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri ilişki istikrarını yordamakta mıdır?”, “Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?” sorularının anlamlı düzeyde düşük pozitif yordamaktadır şeklinde cevaplanabileceği söylenebilir. Model analizinde anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı, ilişki istikrarı ile anlamlı düzeyde düşük pozitif ilişkili bulunmuştur.

Yapılan analiz sonucunda, bilişsel tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasında aracılık rolü gözlenmektedir. Bu bulgulara göre araştırmanın, “Anneye bağlanma ve ilişki istikrarı ilişkisinde tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?” sorusunun aracılık etkisi vardır şeklinde cevaplanabileceği söylenebilir. Anneye bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise ilişki istikrarına etki etmektedir. Bulgulara toplam etkiler başlığı altında bakıldığındaysa anneye bağlanmanın ilişki istikrarı üzerinde anlamlı düzeyde düşük pozitif bir etkisinin olduğu görölmektedir.

Genel olarak, kurulan Path modelinden yola çıkıldığında katılımcıların anneye bağlanma ile tamamlanma ihtiyacı düzeylerinin ilişki istikrarı üzerinde

etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını anlamlı düzeyde düşük pozitif yordadığı ve tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasında aracılık gücünün var olduğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de bilişsel tamamlanmanın çocukluk çağı ruhsal travmalarıyla duygusal ve tıknırcasına yeme (Dobur, 2019), kompulsif alışveriş davranışı (Çarıkcı, 2019), çevrimiçi oyun bağımlılığı (Deliktaş, 2020) ve riskli davranışlar (Yazgan, 2020) gibi çeşitli değişkenlerle ilişkili olduğunun belirlendiği çalışmalar bulunmasına karşın anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ilişkisinin incelendiği tek çalışmanın Aksu (2019) tarafından yapıldığı görülmektedir. Aksu (2019), 18-26 yaş arası bireylerle gerçekleştirdiği çalışmasında anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı arasında anlamlı düzeyde düşük pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç çalışmamızda elde ettiğimiz bulguyu desteklemektedir.

Alanyazın incelendiğinde anneye bağlanma ve romantik ilişkilerin birlikte araştırıldığı çalışmalar bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan birinde Akbay (2015: 124) annelerini ilgili olarak algılayan bireylerin, yaşamlarının ilk on altı yılı düşünüldüğünde, romantik ilişki kurmaktan daha az kaçındıkları ve ilişkilerinde daha az kaygı yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Akdağ (2017: 56) genç yetişkinlerin, anne bağlanma örüntüsünün, romantik ilişkilerdeki bağlanmaya ilişkin kaçınma üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmış ve Sığırcı (2010: 84) ise kaçınmalı bağlanma stilinin evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordadığını tespit etmiştir. Ercan (2016: 33) yaptığı araştırmasında anneye bağlanma düzeyi yüksek olan bireylerin, tutkulu aşk ve arkadaşça aşk ölçeklerinden yüksek puanlar aldığı sonucuna ulaşmıştır. Büyükaşahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005: 32) araştırmalarında, İİÖ ve LAS alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı ele aldıklarında, ilişki doyumunu tutkulu aşk, arkadaşça aşk, özgeci aşk ve sahiplenici aşk alt ölçekleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Bu aşk biçimlerinin genel özellikleri dikkate alınarak ilişki doyumunu alt ölçeğiyle bağlantılı olduğu ileri sürülebilir. Büyükaşahin ve arkadaşları (2005) ile Ercan (2016)’ın çalışmasının bulguları ilişkilendirildiğinde anneye bağlanma ve ilişki istikrarının alt ölçeklerinden olan ilişki doyumunun, iki çalışmada da aşk stilleri ortak paydasında anlamlı sonuçlar verdiği söylenebilir. Literatür incelendiğinde Türkiye’de anneye bağlanmanın, ilişki istikrarını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır.

Türkiye’de anneye bağlanmanın bilişsel tamamlanma ihtiyacı ile ilişkisinin incelendiği bir çalışma bulunmasına rağmen anneye bağlanma, bilişsel tamamlanma ihtiyacı ve ilişki istikrarı değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda ortaya koyulan araştırma sonuçlarının gelecekte yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.4. Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu tez çalışmasında temel amaç ilişki istikrarı ile anneye bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise cinsiyet, yaş, yetişkinliğe ulaşma algısı, geçmiş ilişki sayısı ve ilişkinin niteliği gibi demografik değişkenlere göre ilişki istikrarının ve ilişki istikrarı alt ölçeklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın bir başka alt amacı ise anneye bağlanma ile tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarını ve anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını yordayıp yordamadığını incelemektir.

Yapılan analizler sonucunda cinsiyetin ilişki istikrarı toplam puanı ile alt ölçekleri olan seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmüş, erkek katılımcıların ortalamasının kadınlara göre anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra ilişki doyumu ve bağlanım üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Bu durumun temel sebebi olarak, içinde bulunulan kültürel faktörlerin erkeğe kadından farklı özellikler yüklemesi gösterilebilir. Yaşa göre oluşturulan grupların ilişki istikrarı toplam puanı ile alt ölçekleri olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı düzeylerine anlamlı bir etkisinin bulunmadığı ancak bağlanım düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların bağlanım düzeyleri düşünüldüğünde 26-29 yaş grubunun ortalaması 18-25 yaş grubunun ortalamasına göre anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel sebebi olarak, bireylerin yetişkinliğe yaklaştıkça elde ettikleri ilişki deneyimleriyle mevcut ilişkilerini daha olumlu değerlendirmeleri ve eşlerine daha olumlu bağlanma geliştirme eğiliminde olmaları gösterilebilir.

Yetişkinliğe ulaşma algısına göre ilişki istikrarı toplam puanı ile alt ölçekleri olan ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve bağlanım üzerinde anlamlı bir fark göstermediği, seçeneklerin niteliğini değerlendirme üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında yetişkinliğe ulaştıklarını düşünenlerin ortalaması bazı yönlerden ulaşmış bazı yönlerden ulaşmadıklarını düşünenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel sebebinin mevcut ilişkilerinin dışında kalan olası ilişkileri değerlendirme fikrinin yetişkin hisseden bireyler arasındaki açık fikirli olma eğiliminden kaynaklandığı söylenebilir.

Geçmiş ilişki sayısına göre ilişki istikrarı toplam puanı ile alt ölçekleri olan ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması 1 ilişki yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. İlişki yatırımı ve bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında 1 ilişki yaşadığını belirten grubun ortalaması 2 ve üzeri ilişki yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel sebebi mevcut ilişkinin dışındaki olası ilişkileri değerlendiren bireylerin birden fazla ilişki yaşamış olmalarının bu konudaki görüşlerini etkilemesi olabilir. İlişki yatırımı ve bağlanım düzeylerinin yüksek olmasındaysa bir ilişki yaşamış bireylerin karşılaştırma yapabilecekleri başka ilişki deneyimlerinin bulunmamasının etkili olduğu düşünülebilir.

İlişkinin niteliğine göre ilişki istikrarı toplam puanı ile alt ölçekleri karşılaştırıldığında ilişkinin niteliği değişkeninin ilişki istikrarı ve alt ölçeklerinin tamamının üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ilişkinin niteliğine göre ilişki istikrarı toplam puanı, ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve bağlanım düzeyleri karşılaştırıldığında evli olduğunu belirten grubun ortalaması romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten gruptan anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyleri karşılaştırıldığında romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşadığını belirten grubun ortalaması evli gruba göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel sebebi olarak seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutunda romantik ilişki ya da sevgili ilişkisi yaşayan bireylerin ilişkilerinin geleceği

konusunda bir belirsizlik olmasından kaynaklı olarak olası ilişkilere daha olumlu bakmaları gösterilebilir. Diğer boyutların tamamı evli bireylerin ilişkilerinin daha belirgin olmasından dolayı romantik ilişki yaşayan bireylere göre daha yüksek çıkmış olabilir.

Son olarak araştırma kapsamında kurulan hipotez modelde ilişki istikrarının, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı ile arasındaki ilişki durumlarının analizi sonucunda elde edilen bulgular incelenmiştir. İnceleme sonucunda, anneye bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarı üzerinde pozitif yönde ve düşük bir etkiye sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Anneye bağlanmanın ilişki istikrarı üzerinde pozitif yönde düşük bir etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını pozitif yönde düşük düzeyde yordadığı ve tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ve ilişki istikrarı arasında pozitif ve düşük düzeyde aracılık gücünün bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayat boyu değişim ve gelişim içinde olan yakın ilişkiler; anne-baba, çocuk, arkadaşlık ve romantik ilişkileri içine alır ve bireyin hayatının önemli bir kısmını kapsar (Reis, Collins ve Berscheid, 2000: 845). Bu bağlamda anneye kurulan ilişkinin ilerleyen dönemlerde yaşanacak bir romantik ilişkinin sürdürülmesinde ne derece etkili olabileceği araştırılmış anneye kurulan olumlu ilişkilerin yaşamın ilerleyen yıllarında kurulan romantik ilişkilerin sürdürülmesine olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle anneye kurulan bağın ileride kurulacak ilişkilere bir temel oluşturabileceği ve bu yüzden anneye sağlıklı geliştirilen ilişkilerin gelecekte en önemli ilişkilerden biri olarak görülen romantik ilişkilerin sürdürülmesinde etkili olacağı görülmektedir.

Kruglanski ve Webster (1996)'e göre bireylerin sosyal çevrelerine verdikleri yanıtları etkileyen bilişsel bir süreç olarak görülen tamamlanma ihtiyacı, bireyin belirli bir konuda karmaşa ve belirsizlik yerine kesin bir bilgiye ulaşma ihtiyacı, karar verme arzusu olarak tanımlanmaktadır (Mayseless ve Kruglanski 1987, Webster ve Kruglanski 1994, 1998, Mannetti ve ark. 2002). Bireyler tamamlanmadan yoksun oldukları durumları itici bularak belirsizlikten rahatsız olurlar (Atak, Syed, Çok ve Tonga, 2016: 292). Bu bağlamda bilişsel tamamlanma ihtiyacının da ilişkinin sürdürülmesi kararı üzerinde bir etkisinin olup olmadığı incelenmiş ve tamamlanma ihtiyacı yüksek olanların ilişki istikrarı düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Başka bir deyişle kesin bir karara ulaşma arzusunda olan bireylerin aynı zamanda ilişkilerini sürdürme eğilimine sahip

oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Romantik ilişkiler karar verme süreçlerinden bağımsız düşünülemez ilişkinin başlangıcından sonuna kadar çeşitli kararlar alınmaktadır. Karar verme süreci olarak tanımlanan bilişsel tamamlanma ihtiyacının yüksek olmasının romantik ilişkinin sürdürülmesine katkıda bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda anneye gerçekleştirilen olumlu bağlanmanın bilişsel tamamlanma ihtiyacını etkilediği bulgusu da elde edilmiştir. Araştırmanın temel amacı olan ve hipotez modelde bahsedilen anneye bağlanma ve ilişki istikrarı arasındaki ilişkide tamamlanma ihtiyacının aracılık rolünün incelenmesi sonucunda aracılık etkisinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre anneye bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte ve bu durum da ilişki istikrarını etkilemektedir. Bu bulgudan hareketle yaşamın ilk yıllarında anneye olumlu bağlanan bireylerin karar süreçlerinde düzeni belirsizliğe tercih eden yapıda oldukları ve bu etkiyle beraber yaşamın ilerleyen yıllarında kurulacak romantik ilişkilerini de bu çerçevede dengeli ve düzenli bir biçimde sürdürme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Sosyal bir varlık olan insanın önemli bir parçası olan romantik ilişkilerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesini inceleyen ilişki istikrarı boyutunun araştırmamız kapsamında çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelenmesinin ilerleyen dönemlerde alan çalışanlarına ve uzmanlara katkısının olabileceği düşünülmektedir.

Romantik ilişkilerle ilgili alanyazın incelendiğinde anneye bağlanma ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların bulunduğu görülmüştür. Ancak ilişki istikrarıyla anneye bağlanma arasındaki ilişkide bilişsel tamamlanma ihtiyacı gibi bilişsel bir sürecin aracılık etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle, ilişki istikrarında anneye karşı geliştirilen bağlanmanın ve bilişsel süreçlerin de önemli olduğu, geliştirilecek önleme ve müdahale çalışmalarında bu faktörlerin de göz önünde bulundurulabileceği önerilmektedir.

Romantik ilişkilerin ya da evliliklerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesinde karşılaşılan sorunlar günümüzde oldukça yaygındır. Bu konuda romantik ilişkisi olan bireylerle yürütülen çift terapisi son zamanlarda öne çıkan bir danışma hizmeti olmuştur. İlişki istikrarının çift terapisi ya da aile danışmanlığı alanında çalışan psikolojik danışmanlar ve diğer alan çalışanları için danışanların sıklıkla başvurduğu önemli bir problem alanı olduğu ve olmaya da devam edeceği düşünülmektedir. Bu kapsamda alan çalışanları için, bizim çalışmamızda da bilimsel olarak bir kez daha

ortaya konulan anneye bağlanma ile ilişki istikrarı arasındaki ilişkiyi analiz etmeleri ve önleme, müdahale çalışmalarını da bu bulgulara göre şekillendirmeleri önerilmektedir.

Bilişsel tamamlanma ihtiyacının ilişki istikrarı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu bulgusunun, ilişki istikrarına bilişsel-davranışçı yaklaşımla müdahalede edecek olan psikolojik danışmanlar, diğer alan çalışanları ve uzmanların kullanımına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda planlanacak önleme ve müdahale çalışmalarında alan çalışanlarına bilişsel tamamlanma ihtiyacı faktörünü de değerlendirmeleri önerilmektedir.

Bu araştırma anneye bağlanma toplam puanları üzerinden yapılmıştır. Bu araştırmaya benzer konularda çalışmak isteyen araştırmacıların ilişki istikrarıyla ilgisi olduğu düşünülen ebeveyn bağlanma stilleri ve yetişkin bağlanma stilleri konularını çalışarak alana katkı sağlayabilecekleri düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmacıların yeni çalışmalar planlarken bu konuyu dikkate almaları önerilmektedir.

Beliren yetişkinlik eş, iş ve dünya görüşünün şekillendiği bir yaşam dönemidir. Bu dönemdeki bireylerin yaşamlarının geri kalanını etkileyecek önemli kararlar aldıkları ve bunlardan birinin de eş seçimi olduğu bilinmektedir. Bu dönemdeki bireylerin ruh sağlığı birimlerine başvurma sebeplerinin en başında romantik ilişkilerinde yaşadıkları sorunların geldiği görülmektedir. Beliren yetişkinlerin başvurma sebeplerinden olan ilişki istikrarının, önemli bir problem alanı olduğu bilinmektedir. Bu konuyla ilgili olarak özellikle üniversite ruh sağlığı birimlerinde, çift terapisi alanında ve aile danışmanlığı alanında çalışanların psikoeğitim grupları oluşturmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, J. M. ve Jones, W. H. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of personality and social psychology*, 72 (5), 1177.
- Adams, J. M. ve Jones, W. H. (1999). Interpersonal commitment in historical perspective. *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*, 3-33. Springer, Boston, MA.
- Agnew, C. (2009). Commitment, theories and typologies. *Department of psychological sciences faculty publications*, 28.
- Agnew, C. R. ve Vanderdrift, L. E. (2018). Commitment processes in personal relationships. *The Cambridge handbook of personal relationships*, 437-448.
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child development*, 969-1025.
- Ainsworth, M. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Akarsu, Ş. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ilişki istikrarı ile sosyal ilgi, ilişki benlik saygısı ve maneviyatları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akbay, S. E. (2015). *Ana-babaya bağlanma ile romantik yakınlık ve otantik benlik arasındaki ilişkilerde bağlanma stillerinin aracı rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Akdağ, C. (2017). *Genç yetişkin bireylerin anne-babalarıyla kurdukları ilişki örüntüsünün romantik ilişkilerindeki kaygı ve kaçınma düzeylerini yordama gücü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aksu, M. (2019). *Yetişkinliğe geçişte ana-babaya bağlanma ile problemler internet kullanımı ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

- Aktaş-Akbayrak, S. (2019). *Evli bireylerin ilişki istikrarının algıladıkları eş desteği ve ilişki yükleme biçimleri ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. ve Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: İ Ya-Pa.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.
- Ask, K. ve Granhag, P. A. (2005). Motivational sources of confirmation bias in criminal investigations: The need for cognitive closure. *Journal of investigative psychology and offender profiling*, 2 (1), 43-63.
- Atak, H. (2010). *Yetişkinliğe geçişte kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik (agency): Bireyleşme sürecinde iki gelişimsel kaynak* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 520-546.
- Atak, H., Syed, M. ve Çok, F. (2017). Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu'nun Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Noro-Psikoloji Arsivi*, 54 (2), 175.
- Atak, H., Syed, M., Çok, F. ve Tonga, Z. (2016). Yeni bir nöropsikolojik kavram olarak tamamlanma ihtiyacı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8 (3), 290-299.
- Berg, J. H. ve Clark, M. S. (1986). *Differences in social exchange between intimate and other relationships: Gradually evolving or quickly apparent? In Friendship and social interaction* (101-128). New York: Springer.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss. Volume 2: Separation: Anxiety and Anger*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic books.
- Buğa, D. (2009). *Yakın ilişkilerde istikrar: bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir karşılaştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bui, K. V. T., Peplau, L. A. ve Hill, C. T. (1996). Testing the Rusbult model of relationship commitment and stability in a 15-year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22 (12), 1244-1257.
- Büyükşahin Sunal, A., Hasta, D. ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 25-35.
- Büyükşahin, Ayda. (2006). *Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Calogero, R. M., Bardi, A. ve Sutton, R. M. (2009). A need basis for values: associations between the need for cognitive closure and value priorities. *Personality and Individual Differences*, 46, 154-159.
- Caryl, E., Christopher, A., Ximena, A., Kruglanski, H. A. ve Tory, E. (2011). The investment model of commitment processes. *Handbook of theories of social psychology*, 2, 218.
- Collins, W. A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of research on adolescence*, 13 (1), 1-24.
- Creasey, G., Kershaw, K. ve Boston, A. (1999). Conflict management with friends and romantic partners: The role of attachment and negative mood regulation expectancies. *Journal of Youth and Adolescence*, 28 (5), 523-543.
- Çarıkcı, N. İ. (2019). *Anne-babaya bağlanma, çocukluk çağı ruhsal travmaları ve tamamlanma ihtiyacının kompulsif alışveriş üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Çaykuş, E. T. (2020). *İlişki istikrarı: ilişkilerde güç algısı, ilişkisel alçakgönüllülük ve romantik ilişkilerde obsesyon ve kompulsiyon ilişkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çelik-Zeren, D. (2020). *Üniversite öğrencilerinin ilişki istikrarı ile flörtte şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- De Backer, A. K. ve Crowson, H. M. (2008). Measuring need for closure in classroom learners. *Contemporary Educational Psychology*, 33, 711-732.

- Deliktaş, O. (2020). *Ahlaki kimlik ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının çevrimiçi oyun bağımlılığı üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Dobur, H. A. (2019). *Yetişkinliğe geçişte çocukluk çağı ruhsal travmaları ile duygusal yeme ve tıknırcasına yeme ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Drigotas, S. M., Rusbult, C. E. ve Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. *Personal Relationships*, 6 (3), 389-409.
- Ercan, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin aşk stillerinin demografik değişkenler ve ana babaya bağlanma ile ilişkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 25-37.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 381-397.
- Fehr, B. (2003). The status of theory and research on love and commitment. *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes*, 331-356.
- Fitzpatrick, J. ve Sollie, D. L. (1999). Unrealistic gendered and relationship specific beliefs: Contributions to investments and commitment in dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (6), 852-868.
- Gómez-López, M., Viejo, C. ve Ortega-Ruiz, R. (2019). Psychological Well-Being during adolescence: Stability and association with romantic relationships. *Frontiers in psychology*, 10, 1772.
- Goode, W. J. (1959). The theoretical importance of love. *American Sociological Review*, 38-47.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52 (3), 511.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5 (1), 1-22.

- Heaton, A. W. ve Kruglanski, A. W. (1991). Person perception by introvert and extroverts under time pressure: need for closure effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 161-165.
- Hinde, R. A. ve Hinde, R. A. (1979). *Towards understanding relationships*. London: Academic press.
- Hovardaoğlu, S. (1995). Kişilerarası ilişkiler ve davranış bozuklukları. *Kriz dergisi*, 3 (1-2), 4-9.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.
- İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2013). *Kişilik kuramları (1-350)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Johnson, M. P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly*, 14 (3), 395-406.
- Johnson, M. P. (1991). Commitment to personal relationships. *Advances in personal relationships*, 3, 117-143.
- Keller, J. (2005). In genes we trust: the biological component of psychological essentialism and its relationship to mechanisms of motivated social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 686-702.
- Kelley, H. H. (1984). The theoretical description of interdependence by means of transition lists. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47 (5), 956.
- Kelley, H. H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T. L., Levinger, G. ve Peterson, D. R. (1983). Analyzing close relationships. *Close relationships*, 20, 67.
- Kruglanski, A. W. (1990). Motivations for judging and knowing: Implications for causal attribution. E. T. Higgins ve R. M. Sorrentino (Ed.), *The handbook of motivation and cognition: Foundation of social behavior* (s. 333-368) içinde. New York: Guilford Press.
- Kruglanski, A. W. ve Ajzen, I. (1983). Bias and error in human judgment. *European Journal of Social Psychology*, 13, 1-44.

- Kruglanski, A. W. ve Mayseless, O. (1988). Contextual effects in hypothesis testing: the role of competing alternatives and epistemic motivations. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 6, 1-21.
- Kruglanski, A. W. ve Webster, D. M. (1996). Motivated closing of the mind:" Seizing" and" freezing.". *Psychological Review*, 103 (2), 263.
- Kruglanski, A. W., Dechesne, M., Orehek, E. ve Pierro, A. (2009). Three decades of lay epistemics: the why, how, and who of knowledge formation. *European Review of Social Psychology*, 20, 146-191.
- Le, B. ve Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10 (1), 37-57.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 19-28.
- Mamati, G. (2018). *Heteroseksüel çift ilişkisi içindeki kadınlarda çocukluk çağı travmalarının ve semptomlarının ilişki istikrarı ile arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Mannetti, L., Pierro, A., Kruglanski, A., Tavis, T. ve Bezinovic, P. (2002). A cross-cultural study of the Need for Cognitive Closure Scale: Comparing its structure in Croatia, Italy, USA and The Netherlands. *British Journal of Social Psychology*, 41 (1), 139-156.
- Mayseless, O. ve Kruglanski, A. W. (1987). What makes you so sure? Effects of epistemic motivations on judgmental confidence. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 39 (2), 162-183.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (3), 553-570.
- O'Sullivan, L. F., Hoffman, S., Harrison, A. ve Dolezal, C. (2006). Men, multiple sexual partners, and young adults' sexual relationships: understanding the role of gender in the study of risk. *Journal of Urban Health*, 83 (4), 695-708.
- Prager, K. J. (1995). *The psychology of intimacy: Guilford series on personal relationships*. New York: Guilford.

- Reis, H. T., Collins, W. A. ve Berscheid, E. (2000). The relationship context of human behavior and development. *Psychological bulletin*, 126 (6), 844.
- Rhatigan, D. L. ve Axsom, D. K. (2006). Using the investment model to understand battered women's commitment to abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 21 (2), 153-162.
- Roets, A. ve Van Hiel, A. (2007). Separating ability from need: clarifying the dimensional structure of the need for closure scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 266-280.
- Roets, A. ve Van Hiel, A. (2011). Item selection and validation of a brief, 15-item version of the Need for Closure Scale. *Personality and Individual Differences*, 50, 90-94.
- Rotenberg, K. J., Shewchuk, V. A. ve Kimberley, T. (2001). Loneliness, sex, romantic jealousy, and powerlessness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18 (1), 55-79.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations A test of the investment model. *Journal of experimental social psychology*, 16 (2), 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of personality and social psychology*, 45 (1), 101.
- Rusbult, C. E. ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of social and personal relationships*, 10 (2), 175-204.
- Rusbult, C. E. ve Van Lange, P. A. (2003). Interdependence, interaction, and relationships. *Annual review of psychology*, 54 (1), 351-375.
- Rusbult, C. E. ve Van Lange, P. A. (2008). Why we need interdependence theory. *Social and Personality Psychology Compass*, 2 (5), 2049-2070.
- Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L. ve Clarke, J. A. (2006). Commitment.

- Rusbult, C. E., Martz, J. M. ve Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal relationships*, 5 (4), 357-387.
- Sacher, J. A. ve Fine, M. A. (1996). Predicting relationship status and satisfaction after six months among dating couples. *Journal of Marriage and the Family*, 21-32.
- Sığırcı, A. (2010). *Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumunu ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51 (4), 318- 328.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106.
- Şahin, C. (2015). *20-40 yaş arası bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar ve ilişki istikrarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Tai, T., Baxter, J. ve Hewitt, B. (2014). Do co-residence and intentions make a difference? Relationship satisfaction in married, cohabiting, and living apart together couples in four countries. *Demographic Research*. 31 (3), 71-104.
- Taluy, N. (2013). *İkili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri: yatırım moeli çerçevesinde yapılan bir çalışma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. (1959). *The Social Psychology of Groups*. New York: John Wiley & Sons.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19 (1), 24-39.
- Uzun, K. N. (2017). *Bağlanma stilleri ile evlilikte ilişki istikrarı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

- Van Lange, P. A. ve Balliet, D. (2015). Interdependence theory. In *APA handbook of personality and social psychology, Volume 3: Interpersonal relations*. 65-92. American Psychological Association.
- Vermeir, I. ve Van Kenhove, P. (2005). The influence of need for closure and perceived time pressure on the search for price and promotional information. *Psychology & Marketing*, 22, 71-95.
- Webster, D. M. ve Kruglanski, A. W. (1994). Individual differences in need for cognitive closure. *Journal of personality and social psychology*, 67 (6), 1049.
- Webster, D. M. ve Kruglanski, A. W. (1997). Cognitive and social consequences of the need for cognitive closure. *European review of social psychology*, 8 (1), 133-173.
- Webster, D. M. ve Kruglanski, A. W. (1998). Cognitive and social consequences of the motivation for closure. *European Review of Social Psychology*, 8, 133-146.
- Yazgan, G. (2020). *Üniversite öğrencilerinde riskli davranışlar: internet bağımlılığı ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

EKLER

EK- 1 Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu araştırma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı bünyesinde yapılmaktadır. Araştırma, şu an bir ilişkisi olan, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, romantik ilişkileri üzerine düşüncelerinin, çeşitli değişkenler bağlamında değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak önemli bulgulara ulaşılması beklenmektedir. Sizden beklenen, sorulara içtenlikle yanıt vermenizdir. Kişisel bilgileriniz tamamen saklı tutulacaktır. Araştırmaya yalnızca, şu an bir ilişkisi olan, 18-29 yaş aralığındaki bireylerin katılması istenmektedir. Lütfen ( ) işaretinin içine size uygun olan tanımlama için X işareti koyunuz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Bu araştırma konusunda bilgilendirildim. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ( )

Hayır ( )

Ahmet Kayabaş

Psikolojik Danışman

Kırıkkale Üniversitesi

Cinsiyetiniz	Kadın ( )	Erkek ( )
Yaşınız	18-25 ( )	26-29 ( )
Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?	Evet ( )	Bazı Yönlerden Evet Bazı Yönlerden Hayır ( )
Şu anda bir ilişkiniz var mı?	Evet ( )	Hayır ( )
İlişkinizin niteliği nedir?	Sevgili ( )	Evli ( )
Bugüne kadar kaç ilişkiniz oldu?	1 ( )	2 ve üzeri ( )

EK- 2 İlişki İstikrarı Ölçeği

Açıklama: Bu ölçek duygusal ilişkilerinize ilişkin duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Sizden istenen, düşüncelerinizi ve davranışlarınızı dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir.

I. İlişki Doyumu

Şu anki yakın ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça Doğru	Tamamıyla doğru
a) Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
b) Birlikte olduğum kişi beraberce bir şeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
c) Birlikte olduğum kişi el ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.				

d) Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.				
e) Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor.				

2) İlişkimiz benim için doyum verici.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

3) İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

4) İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

5) İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

6) İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılama açısından oldukça başarılı.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

II. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme

Lütfen **bir başkasıyla beraber olduğunuzu varsayın** ve sizce bu kişi gereksinimlerinizi ne oranda karşıladı, tahminlerinizi göz önüne alarak aşağıdaki ifadelerin her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) Kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
b) Birlikte bir şeyler yapma, birbirinin varlığından keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
c) El ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
d) İstikrarlı bir ilişkide güvende ve rahat hissetme gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				

e) Duygusal olarak bağlanmış hissetme, bir başkası iyi hissettiğinde iyi hissetme gibi duygusal bağlılık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
--	--	--	--	--

2) Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

3) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek gibi seçeneklerim de var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

4) Birlikte olduğum kişiyle çıkmıyor olsaydım, bir şey değişmezdi- çekici bir başka kişi bulabilirdim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

5) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek bana oldukça çekici geliyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

6) Yakınlık, arkadaşlık gibi gereksinimlerim bir başka ilişkide de kolaylıkla karşılanabilir.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

III. İlişki Yatırımı

Şu andaki ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerin her birine ne derecede katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen Yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım.				
b) Birlikte olduğum kişiye, sırlarım gibi pek çok özel şey anlatmaktayım.				
c) Birlikte olduğum kişi ve ben birlikte, yeri doldurulması güç bir entelektüel yaşama sahibiz.				
d) Bireysel kimlik duygum yani kim olduğum birlikte olduğum kişi ve ilişkimizle bağlantılı.				
e) Birlikte olduğum kişi ve ben pek çok anıyı paylaşıyoruz.				

2) İlişkimize öyle çok yatırım yaptım ki, eğer bu ilişki sona erecek olursa çok şey kaybetmiş olurum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

3) Boş zaman etkinlikleri gibi yaşamımın pek çok yönü, şu anda birlikte olduğum kişiye çok fazla bağlı ve eğer ayrılacak olursak bunların hepsini kaybederim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

4) İlişkimize çok fazla bağılandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

5) Birlikte olduğum kişiyle ayrılmamız, aile ve arkadaşarımla olan ilişkilerimi olumsuz etkiler.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

6) Başkalarının ilişkileriyle karşılaştırılırsa, ben ilişkiye oldukça fazla yatırım yapmaktayım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

IV. Bağlanım

1) İlişkimizin çok uzun bir süre devam etmesini istiyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

2) Birlikte olduğum kişiyle olan ilişkime bağlıyım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

3) İlişkimiz çok yakın bir zamanda bitecek olsa çok büyük üzüntü hissetmezdim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

4) nmzdeki yıl muhtemelen başka biriyle flört ediyor olacağım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

5) Birlikte olduğum kişiye ve ilişkimize çok bağlanmış hissediyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

6) İlişkimizin sonsuza kadar sürmesini istiyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

7) İlişkimizin gelecekte de devam edecek bir ilişki olmasını istiyorum
(örn., birlikte olduğum kişiyle yıllarca beraber olmayı hayal ediyorum).

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

EK- 3 Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Anne Kısa Formu

Değerli katılımcılar, aşağıda, annenizin çeşitli tutum ve davranışlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sizden annenizi düşünerek, her bir ifadeye 7 dereceli ölçek üzerinden size en uygun ilgili rakam üzerine çarpı (X) işareti koymanız beklenmektedir.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Asla

Daima

1. Annem duygularıma saygı gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
2. Annem başka biri olsun isterdim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
3. Annem beni olduğum gibi kabul eder.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
4. Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
6. Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkıkmak istemem.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
9. Anneme kızgınlık duyuyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
10. Annemden pek ilgi görmüyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
12. Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

EK- 4 Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu

Değerli katılımcılar, aşağıdaki ifadeleri düşünerek, ifadelerin yanındaki seçeneklerden sizin için uygun olanı işaretleyiniz. Sizden beklenen görüş ve deneyimlerinizi içtenlikle belirtmenizdir.

	Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Çok az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Belirsiz durumlardan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
2. Farklı biçimlerde cevap verilebilecek sorulardan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
3. Saatleri belirli ve iyi biçimde düzenlenmiş bir hayat, kendi mizacıma uygundur.	①	②	③	④	⑤	⑥
4. Basıma gelen bir olayın nedenini anlamadığımda rahatsız olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
5. Bir grupta herkesin inandığı bir şeye biri karşı çıkarsa sinir olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
6. Beni neyin beklediğini bilmediğim bir ortama ya da duruma girmekten hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
7. Bir konuda bir karar verdiğimde rahatlamış hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥

8. Bir sorunla karşılaştığımda, onu çabucak çözeyim diye akla kararı seçerim.	①	②	③	④	⑤	⑥
9. Bir soruna hemen bir çözüm bulamazsam, kolayca sabırsızlanır ve sinir olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
10. Beklenmedik davranışlarda bulunabilecek insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
11. Söylediğinde farklı biçimlerde anlaşılabilir ifadelerden hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
12. Hayatımda tutarlı bir rutin oluşturduğumda, hayattan daha fazla keyif alırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
13. Net ve yapılandırılmış bir yaşam tarzından hoşlanırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
14. Kendi fikrimi oluşturmak için, genellikle çok sayıda insanın fikrine başvurma ihtiyacı hissetmem.	①	②	③	④	⑤	⑥
15. Ne olacağını tahmin etmenin güç olduğu ortamlar ve durumlar hoşuma gitmez	①	②	③	④	⑤	⑥

EK- 5 Etik Kurul Raporu

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU TOPLANTISI

KARAR TARİHİ : 18/03/2021
OTURUM NO : 03
TOPLANTI SAATİ : 12.30

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Mustafa ÖZEN başkanlığında gündemdeki maddeleri görüşmek üzere toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

- GÜNDEM** 9- Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi Prof. Dr. Hasan ATAK'ın danışmanı olduğu Ahmet KAYABAŞ tarafından yürütülen "Beliren Yetişkinlikte İlişki İstikrarı: Anneye Bağlanma ve Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yordayıcılığı" konulu proje başvurusunun görüşülmesi.
- KARAR** 9-Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi Prof. Dr. Hasan ATAK'ın danışmanı olduğu Ahmet KAYABAŞ tarafından yürütülen "Beliren Yetişkinlikte İlişki İstikrarı: Anneye Bağlanma ve Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yordayıcılığı" konulu proje başvurusu incelenmiş olup, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik İlkelerine uygun olduğuna karar verildi.

BAŞKAN
Prof. Dr. Mustafa ÖZEN

Prof. Dr. Hacı Bayram IŞIK

Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN

Prof. Dr. Ali TAŞ

Prof. Dr. Mevlüt ERTEN

Prof. Dr. Oktay AKBAŞ

Prof. Dr. Sevgi Yurt ÖNCEL

Prof. Dr. İbrahim AYMAZ

Doç. Dr. Şahin AHMETOĞLU

EK- 6 Ölçek İzinleri

"İlişki İstikrarı Ölçeği" Kullanım İzni Gelen Kutusu X

Ahmet KAYABAŞ

Alıcı:

23 Ara 2020 15:36

Ayda hocam iyi günler, ismim Ahmet Kayabaş.

Kırıkkale Üniversitesi Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez aşamasındayım ve sizin Türkiye'ye uyarlanmış olduğunuz "İlişki İstikrarı Ölçeği"ni hem tez önerimde hem de tezimde kullanmak için izninizi istiyorum.

Ölçeği kullanabilir miyim, ölçeği iletebilir misiniz?

Yanıtınız için şimdiden teşekkür ederim. İyi günler diliyorum.

Ayda Büyüksahin

Alıcı: ben

24 Ara 2020 18:51

ölçek ekte çalışmada kullanabilirsin.

Ayda

Ahmet KAYABAŞ, 23 Ara 2020 Çar, 15:36 tarihinde şunu yazdı:

***

Doç.Dr. Ayda B. Sunal
A.Ü. D.T.C.F. Psikoloji Bölümü

Yüksek Lisans Tezi Ölçek İzni Gelen Kutusu X

Ahmet KAYABAŞ

Alıcı:

23 Ara 2020 Çar 15:43

İyi akşamlar hocam. Kırıkkale Üniversitesi Lisansüstü programı tez aşaması öğrencisiyim. Araştırmamda Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nu kullanmak için izninizi istiyorum.

Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Gul Gunaydin

Alıcı: ben

23 Ara 2020 Çar 22:41

Merhaba Ahmet,

Tabii ki kullanabilirsiniz; ölçekle ilgili bilgilere buradan ulaşabilirsiniz http://myweb.sabanciuniv.edu/gulgunaydin/files/2019/09/Gunaydin_etal2005_EABE.pdf

Kolaylıklar,

Gül

Gul Günaydin, Ph.D.
Associate Professor of Psychology
Faculty of Arts and Social Sciences
Sabanci University
Istanbul, Turkey

email:

cc:

email:

website:

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: Ahmet KAYABAŞ

2. Unvanı: Psikolojik Danışman

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Kırıkkale Üniversitesi	2012-2016
Yüksek Lisans	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Kırıkkale Üniversitesi	2018-2022

3. Bilimsel Çalışmalar:

Kayabaş, A. ve Atak, H. (2021). Beliren yetişkinlikte ilişki istikrarı: Anneye bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının yordayıcılığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13, 227-244. Doi: 10.18863/pgy.936498

4. Çalıştığı Kurum: Millî Eğitim Bakanlığı – Okul Psikolojik Danışmanı